
SELVITYS KEHITYSVAMMAKENTÄN KOHTAAMISPAIKOISTA

Paikallisen kohtaamispaikan toimintaedellytysten kartoittaminen
Virvelinrannan kolmannen sektorin tiloihin

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Lahdensivu 7.11.2008

Johanna Räisänen

Sosiaalialan koulutusohjelma
Korkeakoulunkatu 3
13100 Hämeenlinna

Työn nimi   Selvitys kehitysvammakentän kohtaamispaikoista.
Paikallisen kohtaamispaikan toimintaedellytysten kartoittami-
nen Virvelinrannan kolmannen sektorin tiloihin.

Tekijä   Johanna Räisänen
Mäyräntie 4 E 95
13600 Hämeenlinna

Toimeksiantaja   Hämeenlinnan Seudun Kehitysvammaisten Tuki ry
Kasarmikatu 7 B 2 krs.
13100 Hämeenlinna
040 8696 359

Ohjaava opettaja   Marja Sirkkola

Hyväksytty   _____ . _____ .20_____

Hyväksyjä

HÄMEENLINNA
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiokulttuurinen vammaistyö

Tekijä	Johanna Räisänen	Vuosi 2008
Toimeksiantaja	Hämeenlinnan Seudun Kehitysvammaisten Tuki ry	
Työn nimi	Selvitys kehitysvammakentän kohtaamispaikoista. Paikallisen kohtaamispaikan toimintaedellytysten kartoittaminen Virvelinrannan kolmannen sektorin tiloihin.	
Työn säilytyspaikka	HAMK, Lahdensivu	

TIIVISTELMÄ

Hämeenlinnan Seudun Kehitysvammaisten Tuki ry:n tilaaman opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millaisella paikallisella toimintamallilla kehitysvammakentän kohtaamispaikka voisi toimia Virvelinrannan kolmannen sektorin tiloissa. Opinnäytetyössä selvitettiin myös esteitä ja mahdollisuuksia sosiaalisen yrityksen perustamiselle sekä kehitysvammaisten työllistämiseksi kyseisissä tiloissa.

Selvitys on ollut prosessi, jossa on toimintatutkimuksellisia piirteitä. Opinnäytetyön tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena kahdenkymmenen teemahaastattelun avulla. Tutkimukseen osallistui sosiaalisen yrittämisen ja kehitysvamma-alan asiantuntijoita. Päähuomio tutkimuksessa oli haastatteluissa, jotka tehtiin jo olemassa oleville kehitysvammakentän kohtaamispaikoille ja kahviloille. Opinnäytetyön teoreettiset lähtökohdat muodostuivat käsitteistä sosiaalinen pääoma, kolmas sektori ja kehitysvammaisten henkilöiden työllistäminen sekä sosiaalisen työllistämisen toimiala.

Tutkimuksessa selvisi, ettei sosiaalisen yrityksen perustaminen kyseisiin tiloihin ole kannattavaa. Haastatteluissa kohtaamispaikoissa ja kahviloissa suunnitellun kaltainen toiminta on vetänyt osallistujia puoleensa. Enemmistöllä oli kehitysvammaisia työllistettynä, mutta he olivat joko työtoiminnassa tai avotyössä. Vain yhdessä haastatelluista paikoista kehitysvammaisen henkilö oli tuetussa työssä. Kaikki haastatellut yhdistystoimijat saivat projektiavustusta Ray:ltä, mikä on todennäköinen vaihtoehto myös Virvelinrannan kolmannen sektorin tiloissa.

Avainsanat kohtaamispaikka, sosiaalinen yritys, kehitysvammaisten työllistäminen

Sivut 62 s. + liitteet 6 s.

HÄMEENLINNA

Degree Programme in Social Services

Sociocultural Work with People with Disabilities

Author	Johanna Räisänen	Year 2008
Commissioned by	Hämeenlinnan Seudun Kehitysvammaisten Tuki ry	
Subject of Bachelor's thesis	A Survey of Meeting Places for People Involved in the Field of Intellectual Disability. A Feasibility Study of a Local Meeting Place at Virvelinranta	
Archives	HAMK University of Applied Sciences, Lahdensivu	

ABSTRACT

The aim of this thesis was to find a local operations model for a meeting place for people involved in the field intellectual disability. The meeting place could operate in the third-sector premises in Virvelinranta, which is the new development and resource centre for disability services in Hämeenlinna, Finland. The thesis also considers obstacles and possibilities of establishing a social enterprise and employing people with learning disabilities in the centre's premises. This thesis was commissioned by a third sector association for persons with intellectual disabilities in the Hämeenlinna Region.

The research was a qualitative process with features of an action research. A thematic interview was used as a research method. Participants of this research were experts in the areas of social entrepreneurship and intellectual disabilities. The focus of the research was in the interviews which were conducted in already existing meeting places and cafes in the learning disability field in Finland. The theoretical background deals with concepts of social capital, third sector, employment of people with intellectual disabilities and social employment.

The results prove that it is not profitable to establish a social enterprise in the third-sector premises in Virvelinranta. Interviews made at the meeting places and cafes show that activities similar to those that have been planned in Hämeenlinna have attracted participants. Majority of the interviewees had employed people with intellectual disabilities, but they were either doing it as work activity or open employment. Only one of the places provided supported employment for people with learning disabilities. All interviewed associations had received project funding from The Finnish Slot Machine Association and that is also the most likely alternative when it comes to the third-sector premises in Virvelinranta.

Keywords Meeting place, social enterprise, employment of people with intellectual disabilities

Pages 62 p. + appendices 6 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	2
2.1	Sosiaalinen pääoma.....	2
2.2	Kolmas sektori.....	3
2.2.1	Kolmas sektori ja työllistäminen	5
2.2.2	Kehitysvammaisten työllistäminen	6
2.3	Sosiaalisen työllistämisen toimiala	8
2.3.1	Laki sosiaalisista yrityksistä	9
2.3.2	Taloudelliset tuet sosiaalisille yrityksille	9
2.4	Aikaisemmat tutkimukset.....	10
3	OPINNÄYTETYÖN TAUSTAT	12
3.1	Virvelinranta.....	12
3.2	Hämeenlinnan Seudun Kehitysvammaisten Tuki ry	13
3.2.1	Vatukka-projekti.....	14
3.2.2	Tutkimuksen lähtökohdat	15
4	TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	16
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	17
5.1	Prosessin kuvaus	17
5.2	Aineiston keruu ja tutkimukseen osallistuneet henkilöt.....	19
5.2.1	Asiantuntijalähteet.....	20
5.2.2	Muut ideoinnin ja tiedonkeruun vaiheet.....	31
5.2.3	Kehitysvammaisten Tukiliiton aluekoordinaattorit	31
5.2.4	Kehitysvammakentän kohtaamispaikat ja kahvilat	33
6	TUTKIMUSTULOKSET	50
6.1	Sosiaalinen yritys ja kehitysvammaisten työllistyminen	51
6.2	Kehitysvammakentän kohtaamispaikkojen toimintamallit	52
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	54
8	POHDINTA.....	55
8.1	Luotettavuus ja eettisyys	55
8.2	Prosessin pohdinta.....	56
	LÄHTEET	59
LIITE 1	Tutkimukseen osallistuneet tahot	
LIITE 2	Haastateltavien suostumus oppinäytetyöhön osallistumisesta	
LIITE 3	Kysymykset Kehitysvammaisten Tukiliiton sosiaaliselle suunnittelijalle	
LIITE 4	Sähköposti Kehitysvammaisten Tukiliiton aluekoordinaattoreille	
LIITE 5	Kysymykset kehitysvammakentän kohtaamispaikoille ja kahviloille	

1 JOHDANTO

Opinnäytteen tavoitteena oli tehdä selvitys kehitysvammakentän kohtaamispaikan paikallisesta toimintamallista Virvelinrannan kolmannen sektorin tiloihin. Opinnäytetyössä on myös selvitetty esteitä ja mahdollisuuksia sosiaalisen yrityksen perustamiselle sekä kehitysvammaisten työllistämiseksi kyseisissä tiloissa. Idea selvityksen tekemisestä nousi työelämästä ja heidän käytännön tarpeestaan.

Opinnäytteen tilaaja Hämeenlinnan Seudun Kehitysvammaisten Tuki ry on suunnitellut mahdollisesti Hämeenlinnan Virvelinrantaan sijoittuviin tiloihinsa vapaaehtoistoiminnan keskusta. Tämä keskus toimisi valmistuessaan vertaistuen ja kohtaamisen mahdollistavana paikkana kehitysvammaisille ja heidän perheilleen. Vapaaehtoistoiminnan keskukselta käytetään tässä opinnäytteessä työnimeä Virvelinna. Lopullinen nimi vapaaehtoistoiminnan keskukselle ja koko Virvelinrannan kolmannen sektorin rakennukselle päätetään vasta keskuksen valmistuttua ja toiminnan alettua vuoden 2010 alussa.

Kohtaamispaikkaan on suunniteltu pienimuotoisena myös kehitysvammakentän tuotteiden jälleenmyyntiä sekä kahvilatoimintaa. Opinnäytteessäni selvitetään, millä toimintamallilla suunnitellun toiminnan on mahdollista toteutua. Alussa tarkoitukseni oli selvittää ainoastaan sosiaalisen yrityksen mahdollisuutta, mutta tämän jälkeen perehdyin tarkemmin myös Suomessa jo oleviin kehitysvammakentän kohtaamispaikkoihin ja kahviloihin. Tavoitteena oli saada tietoa, jota voidaan hyödyntää Virvelinnan toimintaa suunniteltaessa.

Opinnäytetyön tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena kahdenkymmenen teemahaastattelun avulla. Tutkimukseen osallistui sosiaalisen yrittämisen asiantuntijoita, Kehitysvammaisten Tukiliitto ry:n aluekoordinaattorit sekä muita kehitysvamma-alan asiantuntijoita. Selvitys on ollut prosessi, jossa on toimintatutkimuksellisia piirteitä. Teoreettinen viitekehys koostuu käsitteistä sosiaalinen pääoma, kolmas sektori ja kehitysvammaisten työllistäminen sekä sosiaalisen työllistämisen toimiala. Käsittelen kunkin haastattelun erikseen ja aineiston analyysissä nostan esille näkyvimät tutkimustulokset teemoittain. Pohdinnassa käsittelen omaa toimintaani opinnäytetyön prosessin aikana sekä tutkimustulosten eettisyyttä, luotettavuutta ja hyödynnettävyyttä.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Opinnäytetyön keskeisiä käsitteitä ovat sosiaalinen pääoma, kolmas sektori ja kehitysvammaisten työllistäminen sekä sosiaalisen työllistämisen toimiala, joka pitää sisällään myös sosiaalisen yrittämisen ja sosiaaliseen yritykseen liittyvän lainsäädännön.

2.1 Sosiaalinen pääoma

Sosiaalinen pääoma voi olla sekä yksilön että yhteisön voimavara, joka voi siten edistää näiden toimia suhteessa toisiin toimijoihin (Helander 1998, 136). Sosiaalisen pääoman käsitteellä tarkoitetaan sosiaalisen rakenteen aineettomia ominaisuuksia, jotka liittyvät yleensä ihmisten välisiin verkostoihin, normeihin ja luottamukseen sekä siten edistävät yksilöiden välistä vuorovaikutusta, tavoitteiden toteuttamista ja toimintojen yhteensovittamista. Käsite vertautuu muihin aineetonta pääomaa tarkoittaviin käsitteisiin, kuten inhimillinen, kulttuurinen ja intellektuaalinen pääoma. (Ruuskanen 2001, 1.)

Sosiaalisella pääomalla on käsitteenä eritasoisia merkityssisältöjä tutkimussuuntauksesta riippuen. Yhteiskunnan taloudellista kehitystä ja hyvinvointia tutkittaessa kiinnitettiin huomiota siihen, että talouskehitykseen, hyvinvointiin ja yhteiskuntien suorituskykyyn vaikuttaa fyysisen pääoman eli ihmisten tekemän pääoman tai luonnonvarojen sekä inhimillisen pääoman eli työvoiman osaamisen lisäksi sosiaalinen toimintaympäristö eli sosiaalinen pääoma. (Emt., 1–4.)

Ruuskasen (2001, 47) mukaan sosiaalisen pääoman mekanismit luottamus ja kommunikaatio tuottavat välittömiä ”kulutushyötyjä” tehdessään ihmisten välisen vuorovaikutuksen miellyttävämmäksi. Samalla ne tuottavat välillisiä ”pääomahyötyjä” helpottamalla esimerkiksi yhteistoimintaa, toimintojen koordinoimista sekä ongelmien ja mahdollisuuksien havaitsemista ja kollektiivista ratkaisemista. Tällä tavalla ne tehostavat yhteiskuntien suorituskykyä ja taloudellista tehokkuutta. Putnam (2000) listaa seuraavia positiivisia lopputulemia sosiaalisen pääoman ansioksi:

1. Sosiaalinen pääoma on yhteisön toimintaa helpottava sosiaalinen voimavara, sillä sosiaalinen vuorovaikutus helpottuu ihmisten ollessa usein tekemisissä toistensa kanssa.
2. Osallistuvat ihmiset ottavat tekemisissään huomioon myös muut, sillä sosiaalinen pääoma saa ihmiset ymmärtämään heidän olevan pohjimmiltaan riippuvaisia toisistaan. He ovat empaattisempia ja vähemmän kyynisiä toisten murheille.
3. Sosiaalinen pääoma parantaa tiedonkulkua, mikä auttaa toimijoita päämääriensä saavuttamisessa ja tehostaa talouden toimintaa.

4. Sosiaalisella pääomalla on myös psykologisia ja biologisia vaikutuksia, joiden kautta se parantaa ihmisten terveyttä ja elämänlaatua. (Ruuskanen 2002, 7.)

2.2 Kolmas sektori

Kolmas sektori viittaa terminä julkisen sektorin ja yksityisen sektorin rinnalla toimiviin järjestäytyneisiin toimijoihin, joita ovat kansalaisten muodostamat ja johtamat yhdistykset, osuuskunnat ja säätiöt. Kolmannen sektorin toiminnan perustana on esimerkiksi yhteiskunnallinen tai eettinen tavoite eikä taloudellisen voiton saavuttaminen. Toiminta ei siis ole julkisen vallan synnyttämää ja ylläpitämää, voittoa tavoittelevaa yritystoimintaa, vapaata ammatinharjoittamista eikä kotitalouksien toimintaa. (Vapaaehtoistoiminnan koulutuskansio 2005, 12.)

Kolmannen sektorin käsite on otettu käyttöön yhdistysten ja muun organisoitun kansalaisyhteiskunnan toiminnan yhteiskunnallisen merkityksen määrittelemiseksi (Rönneberg 1999, 78). Kolmas sektori on vakiintunut terminä käyttöön, sillä sen on koettu kattavan kaikki sellaiset organisaatiot, jotka sijoittuvat julkisen valtion ja yksityisten markkinoiden väliin. Lisäksi se koetaan yksinkertaisimpana ja selkeimpänä sekä sopivan neutraalina terminä. Kolmannesta sektorista on kuitenkin käytetty useita muitakin nimityksiä, kuten vapaaehtoissektori, aatteellinen sektori, hyväntekeväisyyssektori, voittoa tavoittelematon sektori, riippumaton sektori, ei-julkinen sektori tai epävirallinen sektori. (Helander 1998, 33–42.)

Järjestöjen toiminta asettuu hyvinvointipalveluissa osaksi valtiollista ja kunnallista palvelujärjestelmää, ja liiketalouden logiikka alkaa hallita järjestöjen toiminnan sisältöjä. Kuntalaisten näkökulmasta järjestöillä on kuitenkin osittain erilainen luonne kuin kunnalla tai yksityisellä palveluntuottajalla. Palvelujen käyttäjillä on usein mahdollisuus osallistua järjestön hallintoon ja vaikuttaa palvelujen sisältöön. Järjestöillä on myös hyvät edellytykset tunnistaa asiakkaidensa tarpeita ja kehittää palveluja tarpeita vastaaviksi. Järjestöt ovat osa paikallista toimintaverkostoa, ja niillä on merkitystä sosiaalisen pääoman luonnissa. Järjestöyhteistyö ja paikalliset verkostot eivät kuitenkaan automaattisesti lisää sosiaalista pääomaa. (Möttönen 2002, 129–130, 134.)

Kansalaisten aktiivisuutta toimia järjestöissä on pidetty yhtenä sosiaalisen pääoman mittarina. Lisäksi järjestöjen ja sosiaalisen pääoman kytkentä voi liittyä alueelliseen kehitykseen. Voidaan puhua alueellisesta sosiaalisesta pääomasta, jonka luomisessa järjestöillä on merkittävä osa. Jokin alue voi menestyä taloudellisesti paremmin, sillä siellä on enemmän sosiaalista pääomaa, joka ilmenee muun muassa aktiivisena yhteiskunnallisena osallistumisena esimerkiksi järjestöjen toimintaan. Järjestöt voivat myös vähentää sosiaalista pääomaa, mikäli ne toimivat sisäänpäin kääntyen ja lisäävät jäsentensä eriytymistä muista sosiaalisista suhteista. Voidaan myös ajatella, että järjestöjen kautta kanavoituu sosiaalista pääomaa, mutta järjestöt itse eivät tuota sitä. (Möttönen 2002, 121.)

Suomessa kolmannen sektorin yksikköjä säätelee yhdistyslainsäädäntö. Yhdistyslaki tuntee vain aatteellisen yhdistyksen. Yhdistykselle asetettavat peruskriteerit koskevat sen järjestysmuotoa, tavoiteasettelua, jäsenyyttä, päätöksentekotapaa ja johtamista. Yhdistyksen rekisteröiminen tekee siitä oikeuskelpoisen taloudellisissa kysymyksissä, jolloin se on oikeutettu hallitsemaan kiinteää omaisuutta sekä vastaanottamaan lahjoituksia. Rekisteröidyllä yhdistyksellä on vastuu yhdistyksen velvoitteista ja se voi olla myös asianomaisena oikeudessa. Yhdistyslain sääntelemien yhdistysten lisäksi on olemassa muun muassa julkisoikeudellisia yhdistyksiä, joita ohjaa erityislainsäädäntö. Säätiöiden toimintaa puolestaan sääntelee säätiölaki. (Helander 1998, 70–71.)

Suomen yhdistyksiä koskevasta verolainsäädännöstä keskeiset lait ovat laki eräiden yleishyödyllisten yhteisöjen verohuojennuksista ja tuloverolaki. Kolmannen sektorin verotuksessa Suomessa yksi keskeisistä termeistä on yksikön toiminnan yleishyödyllisyys. (Helander 1998, 74–75.) Tuloverolain (1992, 22§) mukaan yhteisö on yleishyödyllinen, mikäli se toimii yksinomaan ja välittömästi yleiseksi hyväksi aineellisessa, henkisessä, siiveellisessä tai yhteiskunnallisessa mielessä ja sen toiminta ei kohdistu vain rajoitettuihin henkilöpiireihin. Lisäksi se ei saa tuottaa toiminnallaan siihen osalliselle taloudellista etua osinkona, voitto-osuutena, kohtuullista suurempana palkkana tai muuna hyvityksenä. Yleishyödyllinen yhteisö voi olla esimerkiksi vapaaehtoiseen kansalaistyöhön perustuvaa harrastus- ja vapaa-ajantoimintaa edistävä yhdistys tai yhteisö, jonka varsinaisena tarkoituksena on sosiaalisen toiminnan harjoittaminen. (Tuloverolaki 1992, 22 §.)

Yleishyödyllinen yhteisö on tuloverolain (1992, 23§) perusteella verovelvollinen maksamaan veroa elinkeinotulosta ja kiinteistöstä, jota käytetään muuhun kuin yleishyödylliseen tarkoitukseen. Yleishyödyllisen yhteisön elinkeinotulona ei pidetä muun muassa yhteisön varainkeruuta myyjäisillä, arpajaisilla tai muuta siihen verrattavaa toimintaa, jäsenlehdistä ja muista yhteisön toimintaa välittömästi palvelevista julkaisuista saatua tuloa eikä adressien tai muiden vastaavanlaisten hyödykkeiden myynnistä saatuja varoja. Myöskään ”sairaaloissa, vajaamielislaitoksissa, rangaistus- tai työlaitoksissa, vanhainkodeissa, invalidihuoltolaitoksissa tai muissa sellaisissa huoltolaitoksissa ja huoltoloissa hoito-, askartelu- tai opetustarkoituksessa valmistettujen tuotteiden myynnistä tai tällaisessa tarkoituksessa suoritetuista palveluksista” saatuja tuloja ei pidetä elinkeinona. (Tuloverolaki 1992, 23 §.) Mikäli yleishyödyllisen yhteisön voidaan katsoa harjoittavan merkittävää yhteiskunnallista toimintaa, voidaan erillisellä harkinnalla myöntää yhteisölle verohuojennuksia (Laki eräiden yleishyödyllisten yhteisöjen veronhuojennuksista 1976).

2.2.1 Kolmas sektori ja työllistäminen

Kolmannen sektorin rooli nähdään nykyään paljolti julkista palvelujärjestelmää täydentävänä, jolloin järjestöt paikallisina toimijoina asettuvat osaksi hyvinvointipalvelujärjestelmää. Kunnan näkökulmasta katsottuna järjestöt nähdään resurssina tuottaa kuntalaisille hyvinvointia. Järjestöjen luonne on muuttunut siihen suuntaan, että niille on tullut ja ne ovat ottaneet selkeitä palvelun tuottamistehtäviä. Samalla ne ovat omaksuneet yrittäjäisiä palvelujen tuottamiseen sekä järjestöjen johtamiseen ja organisoimisiin liittyviä toimintamuotoja. Ainakin osa järjestöistä on lähestynyt toimintatavoissaan yrityssektoria. Kuitenkin se perusero on säilynyt, että järjestöjen tavoitteena ei ole tuottaa voittoa. Järjestöt ovat joka tapauksessa myös taloudellisia yksiköitä sekä osa alue- ja paikallistaloutta. (Möttönen 2002, 118 -119.)

Kolmas sektori käynnistää taloudellisen toiminnan sen sosiaalisen arvon vuoksi, jolloin riittää, että toiminnan kulut ja tuotot vastaavat toisiaan. Usein toiminta ei kuitenkaan kata kokonaiskustannuksia, vaan osa tarvittavista varoista tulee vapaaehtoispanoksena tai muuten keräämällä. Näitä toimintoja ylläpidetään, vaikeivätkin ne kattaisi kustannuksiaan, sillä niillä on yhteiskunnallista tai yhteisöllistä merkitystä. Päämääränä on ihmisten hyvinvointi. Usein kolmannen sektorin yritystoiminta käynnistetään siksi, että halutaan edistää vaikeasti työllistyvien ja vajaakuntoisten työllistymistä. (Rönneberg 1999, 79–80, 87.)

Kolmannen sektorin merkitys työvoimapolitiikan kannalta on ollut 1980-luvulta lähtien yksi niistä tekijöistä, jotka ovat kiihdyttäneet huomion suuntaamista sektorin mahdollisuuksiin ja potentiaaliin. Kolmannen sektorin työpanostusta käsiteltäessä tarkastellaan sektorin edellytyksiä työllistää palkkatyön tai vapaaehtoistyön muodossa. Työllistämisen osalta Suomi on muita Pohjoismaisia korkeammalla. (Helander 1998, 89–91.) Vuonna 1996 kolmannen sektorin työntekijämäärä oli yhteensä 82 000 henkilöä. Heistä 25 000 henkeä työskenteli osapäiväisenä, ja mikäli heidän työpanoksensa muuntaa kokopäivätyöksi, sektorin palkkatyön piirissä työskenteli kokopäiväisesti 66 000 henkeä. Määrä vastasi tuolloin noin 3,1 prosenttia koko työvoimasta. (Helander & Laaksonen 1999, 43–44.)

Samalla oli tutkittu vapaaehtoistyön työpanosta, ja vapaaehtoisten määräksi arvioitiin 655 000 henkeä. (Helander ym. 1999, 47). Vapaaehtoispanos nostaa kolmannen sektorin kokonaistyövoimaosuutta tuntuvasti. Suomessa tehdyt arviot osoittavat, että vapaaehtoistyön merkitys maassamme on varsin suuri. Ongelmana kokonaistyöpanoksen selvittämisessä on vapaaehtoistoiminnan sisältämän työpanoksen mittaaminen. Kolmannen sektorin vapaaehtoisen työpanoksen voidaan arvioida olevan samaa suuruutta kuin sen osuus palkatusta työvoimasta. (Helander 1998, 91, 93.) Tuolloin kolmannen sektorin yhteinen palkka- ja vapaaehtoistyöpanos kohoaa 6,5 prosenttiin suhteutettuna maan kokonaistyövoimapanokseen. (Helander ym. 1999, 51.)

2.2.2 Kehitysvammaisten työllistäminen

Hyvin monenlaisia ihmisiä kutsutaan kehitysvammaisiksi. Kehitysvammaiseksi voidaan määritellä lievästi toimintarajoitteinen, luku- ja kirjoitustaitoinen, mutta monimutkaisemmissa asioissa avustamista tarvitseva henkilö. Samaa kehitysvammaisuus-määritelmää käytetään vaikeavammaisesta, kommunikointitaidoiltaan vahvasti rajoittuneista ja täysin hoivan ja huolenpidon varassa olevista ihmisistä. (Seppälä 2007.)

Kehitysvamma on vamma ymmärtämisen- ja käsityskyvyn alueella. Se on henkilön ominaisuus, eikä sairaus ja siten parannettavissa. Vamma voi johtua joko syntymää edeltävistä syistä, synnytyksen yhteydessä sattuneista vaurioista tai lapsuusiän sairauksista ja tapaturmista. Osa syistä jää kokonaan selvittämättä. Kehitysvamman aste vaihtelee lievästä oppimisvaikeudesta vaikeaan vammaan. Monilla kehitysvammaisilla ihmisillä on lisävammoja, jotka saattavat vaikeuttaa liikkumista, puhetta tai vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa. Kehitysvamma ilmenee ennen 18 vuoden ikää. Suomessa on noin 30 000 ihmistä, joilla on kehitysvamma. (Mitä on kehitysvammaisuus? 2008.)

Kehitysvammaiset oppivat monia asioita samalla tavalla kuin muut, vaikkakin uusien asioiden oppiminen ja käsitteellinen ajattelu on heille vaikeampaa kuin muille. Älykkyys on vain osa ihmisen persoonallisuuden kokonaisuutta. Monet muut asiat, kuten kasvatus, elämänkokemukset ja elinympäristö vaikuttavat kehitykseen ja siihen millaisiksi kasvamme ihmisinä. (Emt.)

Kehitysvamma haittaa jokapäiväistä selviytymistä sitä vähemmän, mitä paremmin yhteiskunta on suunniteltu meille kaikille. Kehitysvammaiset tarvitsevat tukea, ohjausta ja palveluita elämään yhteiskunnassa tasarvoisina jäseninä. Yksilöllinen ja tarpeenmukainen tuki auttaa kehitysvammaista ihmistä elämään hänelle luontaista hyvää ja itsenäistä elämää. Tuki voi liittyä niin kommunikaatioon, omatoimisuuteen, kodinhoitoon, sosiaalisiin taitoihin, ympäristössä liikkumiseen, terveyteen ja turvallisuuteen, kirjallisiin taitoihin, vapaa-aikaan ja työhön. (Emt.)

Kehitysvammaisten henkilöiden sosiaali- ja terveystoimen palveluja järjestetään useiden eri lakien perusteella. Sosiaalihuoltoon sisältyvät palvelut tulisi ensisijaisesti toteuttaa yleislainsäädäntöön pohjautuen, jolloin myös kehitysvammaisten palvelut pystyttäisiin ensisijaisesti turvaamaan yleisen palvelujärjestelmän kautta. Valtaosa sosiaalipalveluista tuotetaan kehitysvammaisille henkilöille kuitenkin kehitysvammalain perusteella. (Kumpulainen 2007, 17, 69.)

Yksi kehitysvammaisille suunnatuista palveluista on työ- ja päivätoiminta. 1960-luvulla kehittyi suojatyötoiminta, jota nykyään kutsutaan työtoiminnaksi. Työkeskuksessa työskentelevä henkilö ei ole työsuhteessa vaan hänellä on huoltosuhde kuntaan. Työstä maksetaan työosuusrahaa, joka ei kuitenkaan vastaa palkkaa, vaan on vähäinen korvaus tehdystä työstä. Pal-

katta työskentely tuli mahdolliseksi 1980-luvulla, kun työtoimintaan osallistuvat henkilöt siirrettiin työkyvyttömyyseläkkeelle, ja he saivat toimeentulonsa sosiaalisten tukien kautta. Työtoiminnan rinnalla on alusta pitäen järjestetty myös päivätoimintaa, joihin keskittyviä paikkoja kutsutaan toimintakeskuksiksi. (Saloviita, Lehtinen & Pirttimaa 1997, 28–29.)

1990-luvun alusta lähtien alkoi yleistyä avotyötoiminta, joka tapahtuu tavallisessa työyhteisössä. Myös avotyötoiminta on huoltosuhteista työtä, josta ei makseta palkkaa. Aluksi kunnat sijoittivat kehitysvammaisia henkilöitä oman kunnan sisällä erilaisiin työpaikkoihin, mutta pian avotyötä alettiin laajentaa myös yksityisten työnantajien suuntaan. Työnantajat totuivat ilmaisen vammaistyövoiman käyttöön, mikä on ollut haitallista tuetun työllistämisen kannalta. (Saloviita ym. 1997, 37, 39.)

Tuettu työllistäminen rantautui Suomeen Yhdysvalloista ja tuli käsitteenä tunnetuksi vuonna 1995. Tuettua työllistymistä määritellään ”kolme T:n” avulla, jolloin se on:

1. työsuhteista työtä
2. tavallisella työpaikalla
3. tukitoimien avulla toteutettuna.

Tavallisille työpaikoille on siis mahdollista työllistää yksilöllisesti mitoitettujen, joustavien ja riittävien tukitoimien avulla myös vaikeavammaisia henkilöitä, jotka haluavat palkkatyöhön. (Saloviita ym. 1997, 71, 75.)

Työsuhteessa oleva vammainen henkilö ei yleensä saa kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyyseläkettä, vaikkakin kyseistä eläkettä saavalla voi olla ansiotuloja. Kelan työkyvyttömyyseläke voidaan maksaa, mikäli eläkkeensaaja saa työ- ja yrittäjätuloja enintään 588,66 euroa kuukaudessa veroja vähentämättä. Jos täysimääräistä kansaneläkettä saava työllistyy niin, että tuloraja ylittyy, hän voi jättää kansaneläkkeen lepäämään vähintään kuudeksi kuukaudeksi ja enintään viideksi vuodeksi. Tuona aikana hänelle ei makseta eläkettä, mutta se voi alkaa uudelleen, mikäli työnteko loppuu. (Kela – työkyvyttömyyseläkkeen saajalle 2008.)

Jos eläkeratkaisu purkautuu, henkilö voi hakea Kelalta 16 vuotta täyttäneen vammaistukea. Sen on tarkoitus helpottaa selviytymistä jokapäiväisessä elämässä, työssä ja opiskelussa. Taloudellista korvausta saa, kun sairaus tai vamma aiheuttaa haittaa, avuntarvetta, ohjauksen ja valvonnan tarvetta tai erityiskustannuksia. (Kela – 16 vuotta täyttäneen vammaistuki 2008.) Vammaistuki on porrastettu kolmeen luokkaan sen mukaan, kuinka suurta haittaa ja erityiskustannuksia vamma aiheuttaa. Tuki on veroton, eikä vammaisen tulot tai omaisuus vaikuta tuen määrään. (STM – Vammaistuki 16 vuotta täyttäneelle 2007.)

Vuoden 2004 aikana 14 000 henkilöä osallistui työ- ja päivätoimintaan mukaan lukien avotyötoiminnan ja tuetun työllistymisen. Työtoiminnassa näistä henkilöistä oli mukana runsaat puolet, päivätoiminnassa vajaa 4000

henkilöä ja avotyötoimintaan osallistui runsas 2300 henkilöä. Tuetun työllistymisen piirissä oli runsas 350 henkilöä. Avotyötoimintaa oli vuonna 2004 koko maassa Lappia lukuun ottamatta, eniten kuitenkin Etelä-Suomen kunnissa. Tuettua työllistymistä on vielä vähän, ja suurelta osin toiminta on kuntien itsensä tuottamaa. (Kumpulainen 2007, 45.)

Moseleyn (1988) mukaan on havaittu, että työn henkilökohtaiset merkitykset vaikeavammaisille henkilöille ovat hyvin samanlaisia kuin kenelle tahansa muullekin. Työ on toimeentulon lähde ja tuottaa voimavaroja, joiden avulla voi toteuttaa omia tavoitteita. Se luo ja kehittää itsetuntemusta ja antaa sosiaalista arvostusta. Työ tuo mukanaan sosiaalista tukea, ihmissuhteita ja tilaisuuden kuulua ryhmään. Työ jäsentää sosiaalista todellisuutta ja aikaa luoden tietyn elämänrytmin sekä antaa mahdollisuuden olla tuottava ja hyödyllinen yhteiskunnan jäsen. Lisäksi se tarjoaa mahdollisuuden luovuuteen, itsensä toteuttamiseen ja oppimiseen. Monet edellä mainituista asioista voivat toteutua muullakin toiminnalla kuin työllä. Esimerkiksi omien lähtökohtaisten valintojen pohjalta lähtevä tuettu vapaa-ajan toiminta voi tarjota hyvän vaihtoehdon niille vaikeavammaisille henkilöille, jotka eivät voi tai halua osallistua työelämään. Työ on kuitenkin perustuslain 15 §:n tavoin nähty oikeutena, joka tulee olla vammaistenkin ulottuvilla. (Saloviita ym. 1997, 11, 25–26.)

2.3 Sosiaalisen työllistämisen toimiala

Sosiaalisen työllistämisen toimiala on yhteiskäsitemuotoista erityistyöllistämisen yksiköille, työllistymistä tukeville projekteille sekä sosiaalisille yrityksille, jotka työllistävät heikossa työmarkkina-asemassa olevia henkilöitä sekä parantavat tai ylläpitävät heidän työllistymiskykyään tai toimintamahdollisuuksiaan. Tavoitteena on työllistyminen avoimille markkinoille, ja pysyväisluonteinen työ erityistyöllistämisen yksikössä on aina toissijainen vaihtoehto. Tavoitetta kohti pyritään räätälöityjen työllistymispolkujen avulla. Erityistyöllistämisen yksiköitä eli tuotannollisia työkeskuksia, työllistymisen monipalvelukeskuksia, työpajoja, eri kohderyhmille suunnattuja työtoimintayksiköitä, tuetun työllistymisen yksiköitä ja palveluita sekä mielenterveyskuntoutujien klubitaloja on Suomessa tällä hetkellä yli 500. (Sosiaalisen työllistämisen toimiala 2008.)

On monta tapaa määrittää sosiaalinen yritys. Sosiaalisilla yrityksillä on viitattu monenlaisiin ilmiöihin, eikä sosiaalisella yrityksellä ole toistaiseksi yhteisesti hyväksyttyä ja yleispätevää määritelmää edes Euroopan unionissa (Saikkonen 2004, 132). Yleisimmin sosiaalinen yritys määritellään kahden tekijän mukaan. Ensinnäkin se tarjoaa heikommassa asemassa oleville tuetun työympäristön, jossa he voivat oppia tuottavaan työntekoon. Toiseksi sosiaalinen yritys tekee itsestään kannattavan yrityksen, joka tarjoaa työntekijöilleen pitkäaikaisen työllisyyden. (Mannila 1996, 23.) Sosiaalisen yrityksen määritelmä poikkeaa eri maissa. Eräissä maissa sosiaalisiksi yrityksiksi luetaan myös erityistyöllistämisen yksiköt kuten tuotannolliset työkeskukset. Toista ääripäätä edustaa suomalainen tulkinta, jossa sosiaalinen yritys on määritelty vain ja ainoastaan yritykseksi, joka

toimii avoimessa kilpailutilanteessa muiden yritysten tapaan. (Kujanpää 2007, 4.) Vuoden 2008 lokakuussa sosiaalisia yrityksiä oli Suomessa 185 (Rekisteriin merkityt yritykset 2008).

2.3.1 Laki sosiaalisista yrityksistä

Työministeriön valmisteleva laki sosiaalisista yrityksistä (1351/2003) tuli voimaan vuoden 2004 alussa. Tämän jälkeen lakia on uudistettu ja uudistetut säännökset tulivat voimaan 1.5.2007. (Kujanpää 2007, 3.) Lain tarkoituksena on edistää vajaakuntoisten ja pitkäaikaistyöttömien työllistämistä yritysjärjestelmää hyödyntäen. Lain sisällön keskeisiä kohtia ovat sosiaalisen yrityksen määrittely sekä rahoitus. (Saikkonen 2004, 131, 134.)

Lain mukaan sosiaalinen yritys on liiketaloudellisin perustein toimiva eli voittoa tavoitteleva yritys muiden yritysten joukossa. Sosiaalinen yritys voi toimia millä tahansa toimialalla ja tuottaa markkinoille tavaroita tai palveluita. Sosiaalinen yritys työllistää koko työntekijämäärästään vähintään 30 prosenttia vajaakuntoisilla tai yhteenlaskettuna vajaakuntoisilla ja pitkäaikaistyöttömillä. Vähintään yhden työntekijän on oltava vajaakuntoinen. Kaikille työntekijöille maksetaan normaalin täysin työkykyisille sovitun työehtosopimuksen mukainen palkka. Sosiaalisen yrityksen tulee aina olla merkittynä kaupparekisteriin. Lisäksi saadakse sosiaalisen yrityksen statuksen yrityksen tulee rekisteröityä työ- ja elinkeinoministeriön ylläpitämään sosiaalisten yritysten rekisteriin. (Saikkonen 2004, 134.)

Lain määritelmän mukaan vajaakuntoisella tarkoitetaan työvoimatoimiston välittämää työntekijää, jonka mahdollisuudet saada työtä, säilyttää työ tai edetä työssään ovat vähentyneet huomattavasti asianmukaisesti todetun vamman, sairauden tai vajavuuden takia. Vajaakuntoiseen rinnastetaan sosiaalihuoltolain mukaisessa työllistymistä tukevassa toiminnassa oleva työntekijä. (Sosiaalinen yritys 2008.) Vammaisten ja osatyökykyisten yhdenvertaista työllistämisen puolesta toimiva Vates- säätiö käyttää suosituksen mukaisesti termiä osatyökykyinen korvaamassa käsitettä vajaakuntoinen (Kujanpää 2007, 3).

Pitkäaikaistyöttömällä puolestaan tarkoitetaan työvoimatoimiston välittämää työntekijää, joka ennen työn alkamista on ollut työttömänä vähintään 12 kuukautta yhtäjaksoisesti tai useassa työttömyysjaksossa. Pitkäaikaistyöttömänä pidetään myös vaikeasti työllistyviä, jotka ovat saaneet työttömyysturvaa 500 päivää ja ovat työmarkkinatukeen oikeutettuja. (Sosiaalinen yritys 2008.)

2.3.2 Taloudelliset tuet sosiaalisille yrityksille

Sosiaalisten yritysten lain lähtökohtana on, että sosiaaliset yritykset ovat samalla viivalla muiden yritysten kanssa ilman erityisiä etuuksia tai rajoituksia. Poikkeuksen muodostavat kuitenkin työllisyysmäärärahoista myönnettävät tuet, joita myönnetään sosiaalisille yrityksille hieman suo-

tuisammin ehdoin kuin muille yrityksille. Lähtökohtana tälle suopeammalle tukikohtelulle on se, että sosiaaliset yritykset maksavat työehtosopimuksessa sovitun palkan työllistämilleen vajaakuntoisille ja pitkäaikaistyöttömille, vaikka näiden työpanos ainakin työsuhteen alussa on alentunut. (Saikkonen 2004, 135.)

Työvoimatoimistosta haettavaa palkkatukea voidaan maksaa sosiaaliselle yritykselle pitkäaikaistyöttömän tai vaikeasti työllistyvän palkkauskustannuksiin kahden vuoden ajan ja vajaakuntoisen palkkauskustannuksiin kolmen vuoden ajan. Vajaakuntoisen ja pitkäaikaistyöttömän palkkaamiseksi voidaan myöntää palkkatuki korotettuna lisäosalla niin, että perustuen ja lisäosan yhteenlaskettu määrä on 50 prosenttia palkkauskustannuksista, kuitenkin enintään 1300 euroa kuukaudessa. Vaikeasti työllistyvän työllistämiseksi voidaan myöntää perustuki korotettuna enintään 90 prosentin lisäosalla kahdeksi vuodeksi. Pitkäaikaistyöttömän osalta tukiaika on enintään kaksi vuotta. Vajaakuntoisen kohdalta enimmäistukiaika on kolme vuotta, ja sitä voidaan jatkaa. (Sosiaalinen yritys 2008.)

Työllisyyspoliittista avustusta voidaan hakea TE-keskuksilta. Työllisyyspoliittista avustusta voidaan myöntää toimintaan, joka parantaa pitkään työttömänä olleiden työ- ja toimintakykyä sekä työllistymisedellytysten selvittämistä. Tavoitteena on myös kehittää työttömille työnhakijoille uusia palveluja sekä muulla tavalla edistää työllisyyttä ja työvoiman kehittämistä. Avustuksen enimmäismäärä voi olla enintään 75 prosenttia toiminnan hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista ja sitä voidaan myöntää enintään viideksi vuodeksi. Sosiaalisen yrityksen perustamis- ja vakiinnuttamiskustannuksiin avustusta voidaan myöntää vain siksi ajaksi, jonka yritystoiminnan käynnistämisen ja vakiinnuttamisen arvioidaan kestävän. Avustusta ei myönnetä liiketoiminnasta aiheutuviin kustannuksiin. (Sosiaalinen yritys 2008.)

Lisäksi sosiaaliset yritykset voivat hakea työvoimatoimistolta työolosuhteiden järjestelytukea, joka on tarkoitettu pääasiassa yhtä henkilöä koskeviin työolosuhteiden muutostöihin. Erityistukien lisäksi kaikki normaalit yritystuet ovat myös sosiaalisten yritysten käytettävissä. (Taloudellinen tuki 2008.)

2.4 Aikaisemmat tutkimukset

Sosiaalista yritystoimintaa on viime vuosina käsitelty tutkimuksissa Suomessa yhä enemmän. On havaittavissa, että vuonna 2004 voimaan tullut laki lisäsi selkeästi mielenkiintoa sosiaalisia yrityksiä kohtaan. Useat ilmestyneistä uudemmissa tutkimuksista ovat saatavilla lähinnä sähköisessä muodossa ja liittyvät projektiin tai yksittäisen sosiaalisen yrityksen kehittämiseen. Olen tutustunut moniin kyseisiin teoksiin, mutta käyttänyt vain osaa lähdemateriaalina opinnäytteessäni. Pääasiallisesti tieto ja kokemukset sosiaalisesta yrittämisestä olivat hyvin samanlaisia eri teoksissa.

Useilla eri tutkimuksilla on pystytty osoittamaan, että sosiaalista yritystoimintaa tukemalla voidaan saada kaikkia osapuolia hyödyttävä tilanne. Työllistymisen myötä yksilöllä kasvaa toimeentulo, hänen sosiaalinen elämä kohentuu, ammattitaitoa pystyy uudistamaan ja ylläpitämään. Yrityksellä on vaihtoehto työvoiman saatavuudelle, ja se hyötyy imagollisesti yrityksen toimintaympäristöstä riippuen. Lisäksi yritys saa erilaisia yritystukia, jotka tulevat yhteiskunnalle edullisemmaksi vaihtoehdoksi verrattuna eläkkeisiin tai toimeentulotukiin. Yhteiskunta myös säästää sosiaali- ja terveyspalveluissa sekä hyötyy osatyökykyisten työllistymisestä verotulojen ja sosiaaliturvamaksukertymien kautta. (Kujanpää 2007, 3.)

Sosiaalista yritystoimintaa ei sisällytetä kolmanteen sektoriin, vaan sen katsotaan olevan osa yhteisötaloutta. Yhteisötalous on laajempi käsite sisältäen myös osuuskuntamuotoiset yritykset. Kolmannen sektorin toimijat voivat kuitenkin olla sosiaalisen yrityksen perustajina. Sosiaalisten yritysten rekisterin mukaan kolmannen sektorin toimijat ovat n. prosentoin taustalla. (Laaksonen 2007, 7.)

Eräs selvitys kartoitti Turun seudun yhdistysten ja osin myös säätiöiden mielenkiintoa sosiaalisen yritystoiminnan aloittamiseksi alallaan. Siinä kävi ilmi, ettei toimijoiden keskuudessa tunneta sosiaalista yritystoimintaa tarpeeksi tai juuri ollenkaan. Koska paikallisyhdistykset ovat kooltaan ja resursseiltaan yleensä pieniä, yritystoiminnan aloittaminen ei yleensä ole kolmannen sektorin ensisijainen tavoite. (Emt., 7.)

Paikallisyhdistysten haasteina ovat pääomien puute ja henkilöstöresurssien rajallisuus. Yleishyödylliset yhdistykset eivät maksa arvonlisäveroa eivätkä tuloveroa, mutta yritykset maksavat. Se asettaa toiminnan kontekstiin, joka ei välttämättä ole yhdistysväelle tuttu. Toiminnan muuttaminen yritysmäiseksi on riski. Työvoimavaltaiset yhdistykset ovat entuudestaan rakentaneet toimintansa pitkäaikaistyöttömien palkkatuen varaan ja verotomuuteen. (Emt., 7.)

Kansalaistoimintatyyppisten yhdistysten, kuten vammais- ja potilasjärjestöjen, kokemus ja tuntemus osatyökykyisistä lähtökohdiltaan helpottavat sosiaalisen yritystoiminnan aloittamista. Yritystoiminnassa vaaditaan enemmän johtamisresursseja ja kehittyneempiä seurantajärjestelmiä kuin mitä vaaditaan järjestötoiminnassa. Osatyökykyisten ohjauksekustannusten takia sosiaalisen yrittäjän oma asema kilpailluilla markkinoilla saattaa heiketä suhteessa muihin toimijoihin. Sosiaalisen yritystoiminnan kehittämisessä on arvioitava sitä, että onko työn ohjauksesta aiheutuvat lisäkustannukset siirrettävä suoraan tuotteiden ja palveluiden hintoihin. (Emt., 7.)

Myös vammaisten henkilöiden työllistymistä käsitteleviä tutkimuksia on ilmestynyt jonkin verran Suomessa. Vain harvat niistä ovat käsittelevät erikseen kehitysvammaisten henkilöiden työllistämistä. Itse en löytänyt yhtään uudempaa 2000-luvulla tehtyä teosta, joka olisi keskittynyt ainoastaan kehitysvammaisten työllistämiseen. Valtakunnallisen Yhteisvastuu 2008-keräyksen myötä kehitysvammaisten työllistäminen on kuitenkin

noussut julkisuuteen, ihmisten tietoisuuteen ja aiheesta onkin tehty runsaasti lehtiartikkeleita niin aikakausi- ja sanomalehtiin kuin ammattijulkaisuihin.

Kehitysvammaisuuteen jollakin tapaa liittyvistä kohtaamispaikoista en löytänyt juurikaan materiaalia. Tutustuin sen sijaan tarkasti Kansalaisareena ry:hyn ja sekä heidän selvitykseensä matalan kynnyksen kohtaamispaikoista ja toimintapaikoista. Selvisi, että kohtaamispaikoissa sosiaalisen pääoman eri muodoista korostuvat luottamuspääoma, vastavuoroisuuden normit, verkostot ja tasa-arvoinen yhteistyökumppanuus. Kohtaamispaikoissa pyritään luottamuksen syntymiseen, ylläpitoon sekä kasvattamiseen. Luottamuspääomaa vahvistavat yhteenkuuluvuuden tunne, vastavuoroisuus, hyvä tiedon kulku, hyvä sosiaalinen kanssakäyminen, monipuoliset yhteistyöverkot ja erimielisyyksien avoin käsittely. Vastavuoroisuuden normien muodostaminen ja ylläpito on tärkeää, ja niissä korostuvat vuorovaikutus ja luottamus. Lisäksi kohtaamispaikoissa korostuvat henkilökohtaisten verkostojen muodostuminen ja ylläpito sekä tasa-arvoisen kohtelun ylläpito ja aito yhteistyökumppanuus käytännössä. (Miikkulainen & Niskanen 2007, 11.) Selvitys oli myös lähtökohtana tämän opinnäytetyöprosessin aikana tehdyille teemahaastatteluille, jotka tein kehitysvammakentän kohtaamispaikoille ja kahviloille.

3 OPINNÄYTETYÖN TAUSTAT

Tässä luvussa on esitelty Virvelinrannan kehittämis- ja resurssikeskuksen toimintaa, jonka osana vapaaehtoistoiminnan keskus Virvelinna tulee tämän hetkisten suunnitelmien mukaan toimimaan. Lisäksi kerron Hämeenlinnan Seudun Kehitysvammaisten Tuki ry:n toiminnasta sekä Vatukka-projektista, johon tämä opinnäyte liittyy kiinteästi. Myös opinnäytteen lähtökohdat on selvitetty tarkemmin.

3.1 Virvelinranta

Virvelinranta on suunnitteilla ja rakenteilla oleva vaikeavammaisten palvelukeskittymä, jonka on tarkoitus valmistua Hämeenlinnaan alkuvuodesta 2010. Hankkeen päätavoitteena on saada keskitettyä vaikeimmin vammaisten ja haastavasti käyttäytyvien asiakkaiden palvelut yhteiseen toimintaympäristöön. Keskitetty toimintaympäristö mahdollistaa tiiviin yhteistyön julkisen sektorin, järjestöjen, alan oppilaitosten, yritystoiminnan, tutkimuksen ja muiden yhteistyökumppaneiden välillä. Myös sosiaalisen pääoman vahvistuminen mahdollistuu useiden toimijoiden yhteistyön tuloksena. Keskeisiä toimijoita Virvelinrannassa alkuperäisten suunnitelmien mukaan ovat Hämeenlinnan perusturvan vammaispalvelut, Pääjärven kuntayhtymä, Hämeenlinnan Seudun Kehitysvammaisten Tuki ry, Hämeen ammattikorkeakoulu HAMK, Koulutuskeskus Tavastia, Perttulan erityisammattikoulu sekä Kehitysvammaisten Tukiliitto. Virvelinrantaan sijoittuu noin 80 asiakasta työllistäen noin 76 henkilöä. (Lehtimäki 2007.)

Virvelinrannan tiloihin sijoittuvat Hämeenlinnan kaupungin vaikeavammaisten päivätoimintayksikkö, Pääjärven kuntayhtymän ja Uudenmaan erityispalveluiden vaikeavammaisten ja haastavasti käyttäytyvien asiakkaiden HOTHAT- tukikeskus, toimintaa tukevia yrityksiä sekä oppilaitosten kehittämis- ja tutkimustoimintaa. Alueella säilytettävään rakennukseen tulee sijoittumaan tämän hetkisten suunnitelmien mukaan niin Hämeenlinnan Seudun Kehitysvammaisten Tuki ry:n toimitilat, Kehitysvammaisten Tukiliiton Etelä-Suomen aluekoordinaattorin toimisto kuin Malike- vuokraamo, joka tarjoaa toimintavälineitä erityistä tukea tarvitseville lapsille ja aikuisille. Lisäksi Virvelinrantaan on suunniteltu vaikeavammaispalvelujen tutkimus- ja kehittämistoimintaa, koulutuskeskusta sekä monipuolisia alan pilotoitihankkeita. (Tuimala 2007.)

3.2 Hämeenlinnan Seudun Kehitysvammaisten Tuki ry

Hämeenlinnan Seudun Kehitysvammaisten Tuki ry on vuonna 1963 perustettu yhdistys, jonka tarkoituksena kattojärjestönsä mukaisesti on edistää kehitysvammaisten ja heidän omaistensa yhteiskunnallista tasa-arvoa ja elämänlaatua (Säännöt 2006). Tukiliitolla on merkittävä rooli yhteiskunnallisena vaikuttajana muun muassa asenteiden muuttamisen suhteen. Valtakunnallinen Kehitysvammaisten Tukiliitto toimii noin 200 paikallisyhdistyksen kattojärjestönä. (Kehitysvammaisten Tukiliitto 2008.) Hämeenlinnan Seudun Kehitysvammaisten Tuki ry:ssä jäseniä oli lähinnä Hämeenlinnasta ja ympäristökunnista vuoden 2007 lopussa 232 ja jäsenmäärä on edelleen hienoisessa nousussa. (Patama 2008b.)

Hämeenlinnan Seudun Kehitysvammaisten Tuki ry:ssä projektivastaavan lisäksi yhdistyksessä työskentelee osa-aikainen toiminnanohjaaja vastuualueenaan kerho- ja leiritoiminnan organisointi. Kerho- ja leiritoimintaa on järjestetty huhtikuusta 2006 lähtien Hämeenlinnan kaupungin kanssa solmitun ostopalvelusopimuksen puitteissa. Kerho- ja leiritoiminnan palvelujen tuottamisen lisäksi ostopalvelusopimus sisältää vertaistuen järjestämisen ja vuorovaikutussuhteiden vahvistamisen hämeenlinalaisten kehitysvammaisten perheiden välillä. Yhdistys sekä Tukiliitto järjestävät perheille lukuisia erilaista ohjausta, neuvontaa ja koulutusta tarjoavia tilaisuuksia sekä vertaistukitoimintaa. (Emt.)

Kesäisin järjestetään leirejä, joille kehitysvammaiset pääsevät lomailemaan. Heille leirit mahdollistavat vertaisuuden kokemuksia ja hauskanpitoa keskenään ja etenkin kotona asuvien kehitysvammaisten vanhemmille ja omaishoitajille leirit mahdollistavat lepo hetken. Lisäksi yhdistys järjestää säännöllistä diskotoimintaa, viikoittain kokoontuvaa keilaryhmää sekä tekee retkiä niin erilaisiin kilpailuihin, konsertteihin, teatterinäytöksiin kuin myös risteilyille. (Emt.)

3.2.1 Vatukka-projekti

Opinnäytetyöni liittyy kiinteästi Vatukka-projektiin. Vatukka on tukiyhdistyksen vuonna 2006 aloittama projekti, jonka rahoittajana toimii Raha-automaattiyhdistys. Kaksivuotinen projekti oli pitkälti suunnittelu- ja valmisteluluonteinen, ja jatko projekti Vatukka 2 aloitti 1.4.2008 jatkaen helmikuuhun 2010. Vatukan tavoitteena on kehittää kehitysvammaisille ja heidän perheilleen vapaaehtoistoiminnan keskus, joka tulee tarjoamaan neuvontaa, koulutusta, virikkeellistä toimintaa, ohjausta sekä koordinoimaan muun muassa vapaaehtoistojen palveluja. Vapaaehtoistoiminnan keskus Virvelinna sijoittuu Hämeenlinnan Virvelinrantaan. (Patama 2008c.)

Vapaaehtoistoiminnan keskukselta tulee kolmannen sektorin seudullinen keskus. Virikkeisen vapaa-ajan keskukselta käsin järjestetään Hämeenlinnan kaupungin kanssa solmitun ostopalvelusopimuksen sisältämää kerho- ja leiritoimintaa. Keskus tulee koordinoimaan vapaaehtoistyötä, ensitietoa ja vertaistukitoimintaa, lastenhoitajarekkaa ja lapsiparkin toimintaa sekä asennekasvatusta ja muuta valistustyötä. Sinne sijoittuu tietokeskus, jossa on tarjolla tietoa kaikista kohderyhmälle suunnatuista alueen tilaisuuksista ja tapahtumista. (Patama 2007.)

Vapaaehtoistoiminnan keskukselta käsin tullaan järjestämään paikallisesti ja seudullisesti kehitysvammaisille ja heidän omaisille suunnattua koulutusta, ohjausta ja neuvontaa. Osa keskuksen toiminnan sisältöä on kehitysvammaisten oman ja valtakunnallisen Me Itse ry:n aluetoiminnan mahdollistaminen ja tukeminen. Tiloja ja palveluita on tarkoitus tarjota myös seudulliselle vammaisneuvottelukunnalle sekä muille alueen vammaisjärjestöille. Lisäksi oppilaitosyhteistyötä kehitetään ja ylläpidetään muun muassa tarjoamalla harjoittelupaikkoja opiskelijoille. (Emt.)

Vapaaehtoistoiminnan keskukselta käsin koordinoidaan myös kahta uutta hanketta, jotka yhdistys ottaa käyttöönsä Vatukka 2:n aikana. Molemmista hankkeista on tarkoitus tehdä oma paikallinen sovellutus Hämeenlinnan seudulle. Pysyvän ja säännöllisen tukihenkilötoiminnan tarpeeseen tukiyhdistys aloittaa Hämeenlinnassa Virikevilma ja Virikeville-toiminnan Tampereen Nääsille ry:n ja Tampereen Kehitysvammaisten Tuki ry:n mallin pohjalta. Virikevilma ja Virikeville mahdollistavat kehitysvammaisille erilaisia virikkeitä ohjaavalla ja opettavalla otteella. Virikevilma-toiminta pyrkii lisäämään kehitysvammaisten itsenäistä toimintaa ja omaa aktiivisuutta opettamalla asioimaan, liikkumaan ja harrastamaan itsenäisesti. Tavoitteellinen ja kuntouttava Virikevilma-toiminta tapahtuu kehitysvammaisen henkilön ehdoilla. Toiminnasta peritään pieni tuntikorvaus. (Virikevilma ja Virikeville 2008.)

Ystävänkortti on Seinäjoen Seudun Kehitysvammaisten Tuki ry:n kehittämä malli, jonka ansiosta kehitysvammaisella on mahdollisuus osallistua tasavertaisena eri palveluihin. Kehitysvammaisen henkilö ei pysty ilman avustajaa lähtemään vapaa-ajan palveluihin, ja jos hänen pitää maksaa

avustajankin kulut, lipun hinta on aina kaksinkertainen hänelle. Ystävänkortti-hankkeessa kehitysvammaisen maksaa itse omat kulunsa ja hänen tukihenkilönsä tai avustajansa pääsee maksutta kortin avulla. Ystävänkortin tarkoitus on mahdollistaa ystävän tai tukihenkilön pääsy vammaisen kanssa maksutta erilaisiin vapaa-ajan harrastuksiin kuten teatteriin, konsertteihin, elokuviin, uimaan sekä erilaisiin liikunta-, urheilu- ja kulttuuritapahtumiin. Ystävänkortti on henkilökohtainen eli kehitysvammaisen omassa hallussa ja hän käyttää sitä ystävänsä tai tukihenkilönsä kanssa. (Ystävänkortti-hanke 2008.)

Vapaaehtoistoiminnan keskuksessa työntekijöitä tulee olemaan yhdestä kolmeen sekä lisäksi mahdolliset avotyöntekijät ja tukityöllistetyt. Virikevilman ja Virikevillen sekä osa-aikaisten kerho- ja leiriohjaajien työskentelypaikka on harvemmin keskuksessa, mutta niin hallinnointi, kouluttaminen kuin perehdyttäminen tapahtuu keskuksesta käsin. (Patama 2007.)

3.2.2 Tutkimuksen lähtökohdat

KUVA 1 *Virvelinrannan kolmannen sektorin seudullinen keskus (Räisänen, J.)*

Hämeenlinnan Seudun Kehitysvammaisten Tuki ry:n toimitilat tulevat tämän hetkisten suunnitelmien mukaan Virvelinrannassa säilytettävään rakennukseen eli niin sanottuun puutaloon. Näihin tiloihin sijoittunee myös Kehitysvammaisten Tukiliiton Etelä-Suomen aluetoimisto. Toimistotilojen lisäksi puutalossa on 38,5 m²:n huone, johon vapaaehtoistoiminnan keskuksen on suunniteltu sijoittuvan. Mahdollinen Maliken toiminta- ja harrastevalinevuokraamo sijoittuisi Virvelinrannan alueelle, kuten edellä mainittuihin tukiyhdistyksen tiloihin sekä puutalosta löytyviin varastotiloihin. (Patama 2008a.)

Vapaaehtoistoiminnan keskuksen lähtökohtia ovat vertaistuen saaminen ja kohtaaminen. Keskuksessa voisi suunnitelmien mukaan olla pienimuotoisena myös vohvelikahvilatoimintaa sekä kehitysvammakentän omien tuotteiden jälleenmyyntiä. Oheistoimintaa voisi olla kokouspalvelujen järjestäminen, tilojen vuokraus, tilauskahvitus, teemamyymälät ja muut tapahtumat, kuten karaokeklubit, teema-askarteluillat, taidenäyttelyt yhteistyössä kehitysvammaisten taidekeskus Kettukin kanssa sekä nettinurkka. Tulevaisuuden toimintaa voisivat olla myös avustajavälitys tai työvalmennus. Työvalmentaja etsisi kehitysvammaisille tuetun työn paikkoja sekä koordinoisi esimerkiksi keskuksessa työharjoittelussa olevien erityisammattikoulun opiskelijoiden toimintaa, kuten pihatöitä, muuttoja tai muuta vastaavaa. (Emt.) Ideat toiminnan monimuotoisuudesta ovat suunnittelun asenteella ja muotoutumassa.

Tukiyhdistys haluaisi työllistää keskuksessa kehitysvammaisia, ja muun muassa tätä kautta on virinnyt ajatus sosiaalisen yrityksen perustamisesta. Olisiko vohvelikahvilatoiminta ja tuotteiden jälleenmyynti sekä kehitysvammaisten henkilöiden työllistäminen niissä mahdollista sosiaalisena yrityksenä? Tätä asiaa lähdin opinnäytteessäni alun perin selvittämään. Myös Malike-vuokraamon toiminta voisi työllistää samoja henkilöitä.

Yrityksen olisi tarkoitus tuottaa vain sen verran voittoa, että ne kattaisivat toiminnan kulut. Sosiaalisessa yrityksessä olisi tarkoitus työllistää kahdesta kolmeen henkilöä, joista yksi voisi olla pitkäaikaistyötön ja yksi tai kaksi kehitysvammaisia henkilöitä. (Emt.)

Vapaaehtoistoiminnan keskus ja sinne suunniteltu toiminta tulevat joka tapauksessa jossain määrin toteutumaan, ja opinnäytteessäni on kyse siitä, tuleeko toiminta sosiaalisen yrityksen alaisuuteen vai ei. Mikäli sosiaalinen yritys ei ole kannattavaa, etsitään toiminnalle muita toteutusvaihtoehtoja ja toimintamalleja. Tällöin voisi harkita yhteistyötä eri tahojen, kuten kaupungin, seurakunnan ja RAY:n kanssa. (Emt.)

4 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimustehtävät liittyvät tehtävään selvitykseen kehitysvammakentän kohtaamispaikan paikallisesta toimintamallista Virvelinrantaan kolmannen sektorin tiloihin. Opinnäytetyössä on myös selvitetty esteitä ja mahdollisuuksia sosiaalisen yrityksen perustamiselle sekä kehitysvammaisten työllistämiseksi kyseisissä tiloissa.

Tavoitteena oli saada tietää, voisiko vapaaehtoistoiminnan keskuksen suunniteltu toiminta toteutua sosiaalisena yrityksenä tai muilla toimintamalleilla. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, kuinka keskuksessa voitaisiin työllistää kehitysvammaisia henkilöitä.

Tutkimuskysymykset:

- 1) Millä edellytyksillä Virvelinrannan kolmannen sektorin tiloissa voi toimia sosiaalinen yritys?
- 2) Millä muilla toimintamalleilla Virvelinrannan kolmannen sektorin tiloihin suunniteltu toiminta olisi mahdollista toteuttaa?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytteeni laadullinen tutkimus on ollut prosessi, ja siinä on ollut toimintatutkimuksellisia piirteitä. Tutkimus on tarkemmin ottaen selvitys, jossa edellinen vaihe ohjannut aina seuraavaan vaiheeseen. Ensin valitsin tutkimuksen päämäärät ja tavoitteet, ja tämän jälkeen aloitin tutkimustyön käytännössä tavoitteisiin pyrkien. Käytännön osuuden jälkeen arvioin sitä ja suuntasin tavoitteita uudelleen seuraavaa käytännön osuutta varten. Prosessissa siis vuorottelivat suunnittelun ja tavoitteiden luominen, toiminta sekä arviointi. Tutkimusmenetelmänä työssä on ollut yksilöllinen teema-haastattelu. Seuraavassa käsittelen tutkimuksen toteuttamisesta käytännössä ja aineiston hankinnan eri vaiheita. Kerron myös aineiston analyysimenetelmästä, joka tässä tutkimuksessa on ollut aineistolähtöinen sisällön-analyysi.

Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän ja moninaisen todellisuuden kuvaaminen. Kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa tulee huomioida arvolahtokohdat, sillä ne vaikuttavat kiinteästi siihen, mitä ja miten tutkittuja ilmiöitä ymmärretään ja tulkitaan. Tutkija ja tutkittu aineisto vaikuttavat toisiinsa ja näin ollen perinteisesti ajateltua objektiivisuutta ei ole mahdollista saavuttaa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 152.) Kvalitatiivinen aineisto koostuu dokumentoiduista tilanteista eli raporteista, jotka dokumentoivat kyseiset tilanteet mahdollisimman yksityiskohtaisesti (Alasuutari 1994, 75).

Uusitalon (1991, 80–82) mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston kerääminen, käsittely ja analyysi lomittuvat toisiinsa. Aineiston rajat ovat avoimet, ne voivat laajeta tai supistua tutkimuksen edetessä. Analyysi voi osoittaa, että aineistoa on täydennettävä. Lisäaineiston hankinnan jälkeen analyysiä jatketaan uudelleen. Aineiston käsittelyn tulee olla järjestelmällistä, vaikka analyysi onkin riippuvainen tutkijan kyvyistä ja luovuudesta. Tulkinnat eivät saa perustua satunnaisiin poimintoihin, sillä tällöin kvalitatiivisen tutkimuksen mittarit eivät toteudu.

5.1 Prosessin kuvaus

Opinnäytetyöprosessi alkoi maaliskuussa 2008 keskusteluilla Hämeenlinnan Seudun Kehitysvammaisten Tuki ry:n toiminnanjohtajan ja projektivastaavan kanssa. Hän esitteli minulle tukiyhdistyksen ajatuksia ja suunnit-

telmia sosiaalisen yrityksen perustamisesta vapaaehtoistoiminnan keskukseseen. Pohdimme yhdessä tahoja, jotka voisivat auttaa sosiaalisen yrityksen perustamisessa, mikäli se ylipäättään olisi mahdollista. Opinnäytetyön ensimmäisessä osiossa haastattelin sosiaalisen yrittämisen ja kehitysvamma-alan eri asiantuntijoita teemahaastatteluissa tapaamisissa tai puhelimitse.

Soittaessani haastateltaviin paikkoihin olen esitellyt itseni, ja kertonut tiivistetysti opinnäytteeni sisällöstä, Virvelinrannasta ja tukiyhdistyksen roolista siellä sekä Vatukka-projektista. Tarkoitukseni on ollut saada haastateltava ymmärtämään haastattelun tavoite, jolloin hän myös kenties osaa vastata kysymyksiin laajemmasta näkökulmasta. Tein muutaman haastattelun samalla puhelukerralla, mutta yleensä sovin haastatteluajan joko puhelulle tai tapaamiselle. Joissain tapauksissa lähetin tietopaketin kysymysten kera etukäteen sähköpostilla haastateltavalleni, jolloin hän pystyi paremmin perehtymään haastattelun teemoihin ja valmistautumaan haastatteluihin.

Asiantuntijahaastatteluiden pohjalta päädyimme projektivastaavan kanssa siihen, ettei sosiaalinen yritys ole kannattava toimintamalli suunnitellulle toiminnalle vapaaehtoistoiminnan keskuksessa. Pohtiessamme mikä olisi järkevä toimintamalli kyseiselle vertaistuen ja kohtaamisen mahdollistavalle paikalle, päädyimme selvittämään onko kehitysvammakentällä Suomessa vastaavanlaisia paikkoja jo olemassa. Paikkoja, jossa toiminnan painopiste olisi joko puhtaasti kohtaamispaikassa, puhtaasti kahvilatoiminnassa tai jotakin siltä väliltä. Kyseessä tuli olla kiinteä kohtaamispaikka tai kahvila, joka on joko kehitysvammaisille suunnattu tai jossa kehitysvammaiset ovat jollain tapaa työllistettynä. Mielestämme ei ollut väliä, toimiko paikka kuntayhtymän alaisena, järjestön ylläpitämänä tai muuten. Erilaiset järjestötalot kuitenkin rajasimme ulkopuolelle, vaikka ne toimisivatkin osaltaan kohtaamispaikkoina tai niissä olisi kahvila, sillä erityisesti niiden rahoitus eroaa liikaa tulevan vapaaehtoistoiminnan keskuksen rahoitusmahdollisuuksista.

Päädyimme siihen, että Kehitysvammaisten Tukiliiton aluekoordinaattorit voisivat tietää tällaisista paikoista, ja tämän vuoksi tein heille kaikille viidelle puhelinhaastattelun. Olin heihin tämän jälkeen yhteydessä myös sähköpostitse.

Aluekoordinaattoreilta sain tietooni kahdeksan kehitysvammakentän kohtaamispaikkaa tai kahvilaa, joista osa oli jo entuudestaan tuttuja. Kolmas haastatteluosio koostui näiden paikkojen haastatteluista. Tarkoituksena oli selvittää näiden paikkojen toimintasapluuna, sillä sitä kautta oli mahdollista saada hyödynnettävää tietoa vapaaehtoistoiminnan keskuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Tutustuin ensin kyseisiin paikkoihin internetin kautta, ja tämän jälkeen soitin haastateltaville. Tiedustelin, mikä olisi heille mahdollisimman helppo tapa osallistua opinnäytteeseeni. Viiteen paikkaan lähetin puheluiden jälkeen sähköpostia, joissa oli tarkempaa tietoa Virvelinrannasta, Vatukka-projektista ja opinnäytteestäni. Neljälle paikoista tein

puhelinhaastattelun, kaksi vastasi kysymyksiini sähköpostitse ja kahdessa paikassa kävin tapaamisessa tekemässä teemahaastattelun.

5.2 Aineiston keruu ja tutkimukseen osallistuneet henkilöt

Tutkimus toteutui kevään, kesän ja syksyn 2008 aikana. Tutkimuksen kohderyhmäksi (liite 1) muotoutuivat sosiaalisen yrittämisen asiantuntijat (7 henkilöä), Kehitysvammaisten Tukiliitto ry:n aluekoordinaattorit (5 henkilöä) sekä muut kehitysvamma-alan asiantuntijat (8 henkilöä).

Haastattelu ja kysely ovat laadullisen tutkimuksen tutkimusmenetelmiä. Haastattelun etuna on ennen kaikkea joustavuus. Haastattelijalla on mahdollisuus toistaa kysymys, oikaista väärinkäsityksiä, selventää ilmausten sanamuotoja ja käydä keskustelua tiedonantajan kanssa. Kysymykset myös voidaan esittää siinä järjestyksessä kuin tutkija katsoo aiheelliseksi. Haastattelussa on tärkeintä saada mahdollisimman paljon tietoa halutusta asiasta. Tällöin on perusteltua antaa haastattelukysymykset tai aiheet tiedonantajille jo etukäteen tutustuttavaksi. Haastattelun etuna on myös tiedonantajien valinnan mahdollisuus sekä suurempi osallistumisvarmuus. Heikkouksia puolestaan ovat aika ja raha, sillä haastattelu on kallis ja aikaa vievä aineistonkeruumenetelmä. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 75–76.)

Henkilökohtaisessa haastattelussa haastattelijalla esittää kysymykset suullisesti ja merkitsee tiedonantajan vastaukset muistiin (Tuomi ym. 2003, 75). Aineistonkeruumenetelmiäni olivat teemahaastattelut tapaamisissa, puhelimitse tai tietokoneavusteisesti. Tapaamisissa nauhoitin keskustelut ja litteroin haastattelut myöhemmin. Puhelimitse tehdyissä haastatteluissa kirjasin samanaikaisesti vastaajan antamat tiedot mahdollisimman sanatarvasti ylös ja haastattelun jälkeen kirjoitin haastattelun puhtaaksi. Tietokoneavusteisessa teemahaastattelussa lähetin haastateltaville sähköpostitse viestin, jossa oli monipuolisesti tietoa opinnäytteestäni sekä kysymykset. Niihin he vastasivat oman aikataulunsa mukaan.

Teemahaastattelussa eli puolistrukturoidussa haastattelussa edetään keskeisten etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa. Teemahaastattelussa pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen tai tutkimustehtävän mukaisesti. Periaatteessa etukäteen valitut teemat perustuvat siis tutkittavasta ilmiöstä jo tiedettyyn. Teemahaastattelun avoimuudesta riippuen teemojen sisältämien kysymysten suhde tutkimuksen viitekehityksessä esitettyyn kuitenkin vaihtelee kokemukseräisten havaintojen sallimisesta pitäytymiseen varsin tiukasti vain etukäteen tiedetyissä kysymyksissä. (Tuomi ym. 2003, 77–78.)

Tekemissäni teemahaastatteluissa pitäydyin teemoissa, mutta tarkensin lisäksi kysymyksillä aina tarpeen tullen tilanteen mukaan. Teemahaastattelut eivät edenneet aina samassa järjestyksessä vaan tapauskohtaisesti omassa loogisessa järjestyksessään. Haastateltavat saattoivat vastata kysymyksiin limittäisessä järjestyksessä. Teemahaastatteluni olivat siis melko avoimia,

ja yhdenmukaisuus haastattelujen kesken on vaihteleva. Tapaamisissa olen pyytänyt kirjallisesti suostumuksen opinnäytteeseen osallistumisesta ja luvasta käyttää materiaalia opinnäytteessäni (Liite 2).

5.2.1 Asiantuntijalähteet

Aineistonkeruu alkoi asiantuntijahaastattelut tekemällä tapaamisissa Hämeen Uusyrityskeskuksesta, Kehitysvammaisten Tukiliitossa ja Työvoimatoimistossa sekä puhelimitse TE-keskuksesta ja Vates-säätiöltä. Tavoitteena oli saada tietoa sosiaalisesta yrittämisestä ja kehitysvammaisten työllistämistä niissä. Hämeen Uusyrityskeskuksesta tapasin ja tein haastattelun kahdelle eri henkilölle. Kehitysvammaisten Tukiliitosta tapasin yhden henkilön, mutta haastattelutilanne tuli yllättäen eikä nauhuria tai muistiinpanovälineitä ollut mukana. Tämän vuoksi haastattelin toistakin henkilöä myöhemmin puhelimitse. Työvoimatoimistossa haastattelin yhtä henkilöä sekä puhelimitse TE-keskuksesta ja Vates-säätiöstä kustakin yhtä henkilöä. Asiantuntijahaastatteluita tein siis yhteensä seitsemän, mutta tuloksissa hyödynnetään kuutta asiantuntijalähdettä. Seuraavassa olen kertonut haastattelujen sisällöt tiivistetysti.

5.2.1.1 Hämeen Uusyrityskeskus

Tapasin Hämeen Uusyrityskeskuksen yrityssihteerin 1.4.2008. Uusyrityskeskukset auttavat yrityksen perustamisessa ja keskittyvät yritysidean kannattavuuteen. Ensimmäisen haastattelun tavoitteena oli kuulla yrityssihteerin ajatuksia suunnitellun toiminnan kannattavuudesta ja toimintamahdollisuuksista. Lisäksi tarvitsin tietoa sosiaalisesta yrittäjyydestä ja erilaisista tukimuodoista.

Yrityssihteerin mielestä tulisi lähteä liikkeelle liiketoimintasuunnitelmasta, jossa määritellään tarkemmin muun muassa tuotteet ja palvelut, asiakas-kunta sekä yrityksen kannattavuus. Lisäksi yritysmuoto tulee ratkaista, eli olisiko yritys tukiyhdistyksen ylläpitämä, osuuskunta, vai yksityisen toiminnan pyörittämä. Mikäli sosiaalinen yritys perustetaan yhdistyksen rinnalle, tulee yhdistyksen säännöt laatia ajan tasalle ja määrittää uudelleen vastuut, sisällöt, toimintatavat sekä toimialat, millä yhdistys toimii ja mitä palveluja se tuottaa.

Muita pohdittavia asioita yritystä perustettaessa ovat alkuvaiheen investoinnit, kuten kalustehankinnat sekä kuukausikohtaiset kulurakenteet, kuten ohjaajan ja vajaakuntoisten palkat, vuokratkustannukset, mahdollisen kassakoneen kuukausimaksu, kirjanpito ja vakuutusmaksut. Tulee miettiä, voisiko esimerkiksi kalusteita saada lahjoituksena. Näiden asioiden lisäksi selvitetään sosiaalisen yritykseen liittyvät asetukset ja tukiasiat. Kulurakenteiden ollessa tiedossa tietää kuinka suurta tulojen ja myynnin tulisi olla.

Pohdimme yhdessä, että vohvelikahvilan ja koriste-esineiden myynti tulisi luultavasti olemaan pientä tilan pienuuden ja syrjäisen sijainnin vuoksi. Yrityssihteerin mukaan tulee miettiä tarkkaan miten myyntiä saisi tarpeeksi, jotta kulut peittyisivät. Virvelinrannan alueelle tulee päivätoimintaan keittiö, mutta mikäli se ei hoida iltapäiväkahvituksia tai palaverikahvituksia, sitä kautta voitaisiin saada ehkä hieman lisää myyntiä. Olennaista on, minkälaisia tuotteita tulisi myyntiin, kuinka paljon tuotteita tulisi myydä kuukaudessa ja miksi asiakkaat ostaisivat juuri kyseisestä paikasta eikä muualta. Mikäli kannattavuus saataisiin lähelle nollaa, voitaisiin sosiaalisille yrityksille myönnettävillä avustuksilla tai tuilla lisätä kannattavuutta.

Yrityssihteerin mielestä joku henkilö eli esimerkiksi toinen tukiyhdistyksen työntekijöistä tulisi nimetä sosiaalisen yrityksen vastuuhenkilöksi, jolloin ainakin joku osuus palkasta maksettaisiin sosiaaliselta yritykseltä. Vajaakuntoisten henkilöiden tulee olla työttömiä, jotta määritelvät täyttyvät ja tuet voidaan maksaa. He voisivat osallistua monenlaisiin eri työtehtäviin, kuten kahvilan ja myyntipuolen sekä Maliken välinevuokraamisen tehtäviin.

Sosiaalisen yrityksen on mahdollista saada ainakin pidennettyä palkkatukea, työllisyyspoliittista avustusta sekä työolosuhteiden järjestelytukea, joka maksetaan suoraan työnantajalle. Kannattaa kuitenkin miettiä tarkkaan, mitkä tuet ovat hyödyllisimpiä kullekin yritykselle, sillä kaikkia tukia ei ole mahdollista saada päällekkäin. Yrityssihteerin mielestä kannattaa kääntyä työvoimatoimiston puoleen, sillä siellä on tietämystä sosiaalisen yrityksen taloudellisista tuista ja myöntämishdoista. Kaiken kaikkiaan idea kuulosti yrityssihteerin mukaan hyvältä, kunhan kannattavuus saadaan hyväksi, ja hän toivoi sosiaalista yritystä alueelle.

Tiivistetysti:

- Myynti tulisi luultavasti olemaan pientä tilan pienuuden ja syrjäisen sijainnin vuoksi.
- Tulee miettiä tarkkaan, miten myyntiä saisi tarpeeksi, jotta kulut peittyisivät.
- Idea kuulosti hyvältä, mutta toiminnan kannattavuus tulee saada tarpeeksi hyväksi.

Hämeen Uusyrityskeskukseen toimitusjohtajan tapasin 23.4.2008. Hänen kanssaan keskustelimme suunnitellun sosiaalisen yrityksen toiminnan kannattavuudesta, yhdistyksen roolista yritystä perustettaessa, yritysmuodoista, yhdistyksen toiminnanjohtajan vastuista yrityksessä sekä avustajavälityksen ja työvalmennuksen roolista yhdistyksen toimintana.

Jos esitetyn idean pohjalta toiminimi perustaisi firman, saisi siitä varmasti tarpeeksi kannattavan tiettyjen aukioloaikojen puitteissa. Kun puhutaan sosiaalisesta yrityksestä, jolloin työllistettäisiin kahdesta kolmeen henkilöä, sitovat jo erilaiset säännöt ja velvoitteet. Tällöin se ei olekaan niin kannattavaa, koska kulut saattavat tulla suureksi. Sosiaalinen yritys ei kui-

tenkaan erityisesti eroa tavallisesta yrityksestä, siellä vaan on oltava kolmasosa määrättyjä ihmisiä, joille maksetaan työehtosopimusten mukaiset palkat. Suunnitellussa yrityksessä on enemmän kuluja kuin jos perustaisi yrityksen yksin toiminimellä. Ongelmaksi muodostuu nimenomaan 40 m²:n tila. Mikäli tila olisi isompi, kuten 200 m², voisi toiminta olla kannattavaa sosiaalisena yrityksenäkin.

Mikäli kahvila- ja muu suunniteltu toiminta perustettaisiin tilavampiin tiloihin esimerkiksi keskustaan, olisi sosiaalinen yritys silloin mahdollinen ja todennäköisempi. 40 m² on äärimmäisen pieni tila, jonne pitäisi saada mahtumaan asiakaspaikat ja työntekijät. Kaikkien pitäisi saada normaali palkka ja toiminnan pitäisi olla kannattavaa. Tällöin toimitusjohtaja ei näe sosiaalisella yrityksellä taloudellisia menestysmahdollisuuksia. Isommassa tilassa ja keskeisemmällä paikalla yrityksellä olisi asiakkaita ja se tarvitsisi henkilökuntaa, jolloin toiminnalla olisi suurempi mahdollisuus menestyä. Haastateltavan mielestä tiloista riippumaton este toiminnan menestymiselle ovat ihmisten ennakkoluulot: kaikkein suurin syy, miksi asiakas vieroksuu tai ei kävisi siinä paikassa.

Toimitusjohtajan mielestä tuntuisi raskaalta organisaatiolta, että yhdistys hallinnoisi tai pyörittäisi liiketoimintaa. Varsinkin kahvilatoimintaa, jossa pitäisi tehdä nopeita päätöksiä, tarttua tilaisuuteen ja omata ennustajan piirteitä. Etukäteen tulisi tietää millaisia päiviä on tulossa, mihin pitäisi valmistautua tai millä saadaan asiakkaista tulemaan, vaikka seuraavana päivänä olisi luvattu helteitä. Mikäli yrityksen taustalla olisi yhdistys, pitäisi aina tietyissä päätöksissä kuunnella jäsenkuntaa ja se tekee toiminnasta melko hankalaa, vaikkakaan ei mahdotonta.

Yhdistyksellä ei ole yritysmuotojen suhteen vaihtoehtoja, se on joko osuuskunta tai osakeyhtiö, koska toiminimikään ei voi olla. Toimitusjohtajan mielestä osakeyhtiö olisi järkevämpi ratkaisu, sillä se on juridinen yritysmuoto, jossa on palomuurit ja siellä ollaan vastuussa vaan omista osakkeista. Tällöin yhdistys omistaisi tietyn määrän osakkeita ja voisi laajentaa omistuspohjaa eli tehdä niin sanottuja osakeanteja ja suunnata niitä yksityishenkilöille, julkisyhteisöille, muille yhdistyksille tai yrityksille. Sitä kautta liiketoiminta olisi selkeätä.

Osuuskuntapohjainen liiketoiminta yhdistyksen hallinnoimana tuntuu toimitusjohtajalle vieraalta ajatukselta, sillä kumpaankin on mahdollista liittyä jäseneksi ilman rajoituksia. Rekisteröity yhdistys voi suorittaa ja toimittaa liiketoimintaa, mutta se on äärimmäisen hankalaa ja riskialtista sen suhteen, ettei se ole suojattua jäsenistön suhteen. Tietyissä yhdistyksissä on säännöt, joilla määritellään muun muassa se, minkälainen ihminen on oikeutettu liittymään yhdistyksen jäseneksi. Sillä estetään se, ettei yhdistyksen jäseneksi pääse kuka vaan ja muuta yhdistyksen toimintaa. Näin ei kuitenkaan ole kaikissa yhdistyksissä. Myös osuuskuntaan eli liiketaloudellista voittoa hakevaan yritykseen on mahdollista liittyä avoimesti. Jos henkilö ei pääse jäseneksi yhdistykseen, niin hän voi päästä jäseneksi osuuskuntaan ja sitä kautta hankaloittaa liiketoimintaa. Eli aina pitää muis-

taa suojata liiketoiminta, ydinbisnes, ettei sitä päästä tuhoamaan. Osakeyhtiön kyseinen henkilö ei pääsisi, ellei hänelle myytäisi osakkeita.

Osakeyhtiö ei ole sen raskaampi tai työläämpi yritysmuoto kuin osuuskuntakaan. Osakeyhtiö vaatii osakepääoman 2500 euroa, mutta se toimii samalla yrityksen käyttövarana. Osuuskunnat puolestaan määrittelevät omat sääntönsä ja keräävät osuuskuntamaksuja, jotka toimivat käyttöpääomana. Osakeyhtiö on turvallisempi, järkevämpi sekä yhteiskunnallisesti ja asiakkaiden kannalta varteenotettavampi vaihtoehto. Yhdistyksen hankkimat varat ja omaisuus on turvattu, kun yhdistys omistaa osakeyhtiöstä vain osakkeita. Osakeyhtiöllä on hallitus ja toimitusjohtaja, joka tekee päivittäiset päätökset ja vastaa arkirutiineista, jotka kuuluvat ydintoiminnan pyörittämiseen. Osakeyhtiölaki on muuttunut vuosien saatossa paljon, mikä on madaltanut kynnystä perustaa osakeyhtiöitä jo heti alussa. Osuuskuntia perustetaan nykyään erittäin vähän.

Yhdistyksellä on toiminnanjohtaja, jonka palkkaa yhdistyksen hallitus. Yhdistyksen perustaessa osuuskunnan pitää olla vähintään kolme perustajajäsentä, joista yksi on yhdistys. Näiden tulee sitoutua sääntöihin, jotka osuuskunta itselleen laatii sekä velvoitteisiin ja osuuskuntamaksuihin. He muodostavat osuuskunnan hallituksen ja siellä voidaan valita osuuskunnalle toimitusjohtaja. Hän voi olla yhdistyksen toiminnanjohtaja, sillä yhdistys on yksi nimenkirjoittaja osuuskunnan perustamispaperissa. Yhdistys maksaa toiminnanjohtajalle normaalisti palkkaa, mitä ennen osuuskunnan perustamistakin ja osuuskunta maksaa toimitusjohtajalleen toisen palkan. Osakeyhtiössä on sama juttu näiltä osin. Osakeyhtiössä ei ole edes pakko valita toimitusjohtajaa, mutta käytännön toiminnan kannalta se on järkevää. Lisäksi valitaan hallituksen puheenjohtaja. Osakeyhtiö voi palkata lisää työntekijöitä ja siihen sosiaalisen yrityksen ja yrittäjyyden perustaminen sopii kaikista parhaiten. Osakeyhtiöllä olisi yhtiömuotona kaikkein parhaimmat mahdollisuudet hoitaa sosiaalisen yrittämisen toimintaa siinä tapauksessa, että takana on yhdistys.

Toimitusjohtajan mielestä yhdistys voisi olla yhtenä toimijana pyörittämissä esimerkiksi kesäkahvilaa harjoitellen ja tilannetta seuraillen. Tapauksessa voisi tulla kyseeseen yritys, joka pyörittää koko toimintaa ja vuokraa toimitilan, jossa se elinkeinotoimintaa pyörittää. Yrityksen taustalla voi olla mitä vaan, yhdistyksiä, yrityksiä tai yksityishenkilöitä. Yhdistyksen heittäytyessä liiketoimintaan suoraan mukaan siitä tulee välittömästi arvonlisäverovelvollinen. Yhdistys on vapaaehtoista toimintaa, jolloin yhdistyksen jäsenet voivat joutua liian kovalle ponnistelulle, jos he harrastuksensa kautta sitoutuvat liiketoimintaa. Jos yhdistys perustaa osakeyhtiön, silloin osakeyhtiö pyörittää toimintaa ja jäsenillä ei ole mitään taakkaa.

Kysyin suunnitellusta avustajavälityksestä, että voisiko se olla joskus yritystoiminnan keskeinen kohde vai olisiko parempi pitää se yhdistyksen toiminnan alaisena. Toimitusjohtajan mukaan avustajan ollessa palkkatyössä ja yhden tai muutaman asiakkaan apuna työ katsotaan verolliseksi työksi ja liiketoiminnan harjoittamiseksi. Toiminnan ollessa kahdesta

kolmeen tuntia viikossa se on yhdistyksen sääntöjensä puitteissa toteutettavaa vapaaehtoistyötä. Se ei ole liiketoimintaa, ja yhdistystä voidaan tukea sillä, että asiakas maksaisi pienen korvauksen välityksestä. Toiminnanjohtajan mielestä kuulostaisi yksinkertaisimmalta perustaa ja pitää avustustoiminta yhdistyksen alaisena.

Samoin kysyin olisiko työvalmennuksen parempi olla toimintana yhdistyksen vai yrityksen alla. Toiminnanohjaajan mukaan, kun yhdistys on osakkaana osakeyhtiössä ja siitä tulee arvonlisävelvollinen, voisi yhdistys tehdä esimerkiksi työvalmennusta yhdistyksen omilla resursseilla noin kahdesta kolmeen tuntia päivässä tai viikossa. Jos työvalmennus olisi koko-aikaista, yhdistyksen pitäisi palkata työntekijöitä toteuttamaan sitä toimintaa. Yhdistys on haavoittuvainen muoto, ja se on helppo perustaa ja lopettaa. Yhdistyksen lainalaisuudet ovat eettisten sääntöjen, yhdistyslain ja omien sääntöjen puitteissa rakennettuja. Mikäli yhdistys harjoittaa sinne tänne rakentuvaa liiketoimintaa tai sillä on omia työntekijöitä, niin verotus tulee kysymykseen, koska aina on passiivisia jäseniä, jotka maksavat vain jäsenmaksuja. Yhdistykset voivat huoletta myydä opetus, koulutus ja konsultaatiopalveluita yhdistyksen jäsenten omien osaamisalueiden puitteissa. Kuulostaisi siis yksinkertaisimmalta siirtää työvalmennuskin yhdistyksen alle.

Tiivistetysti:

- Sosiaalinen yritys ei eroa erityisesti tavallisesta yrityksestä, siellä vaan on oltava kolmasosa osatyökykyisiä tai pitkäaikaistyöttömiä henkilöitä, joille maksetaan työehtosopimusten mukaiset palkat.
- Idean pohjalta toimiva sosiaalinen yritys, jonka tulee työllistää kahdesta kolmeen henkilöä, ei luultavasti olisi kannattava, sillä kulut tulisivat niin suureksi.
- 40 neliön tila ei mahdollista sosiaaliselle yritykselle taloudellisia menestysmahdollisuuksia, sillä tilaan tulisi mahtua asiakaspaikat sekä työtä kaikille työntekijöille, joille tulee maksaa normaali työehtosopimusten mukainen palkka.
- Isompi tila hyvällä ja keskeisellä sijainnilla mahdollistaisi puitteillaan toimintaa, sillä asiakkaita kävisi enemmän ja työntekijöitä todella tarvittaisiin.
- Tiloista riippumaton syy, miksi asiakkaita ei tiloissa kävisi, ovat ihmisten ennakkoluulot.
- Osakeyhtiö on turvallisempi, järkevämpi ja yhteiskunnallisesti varteenotettavampi yritysmuoto erityisesti silloin, kun toiminnan taustalla vaikuttaa yhdistys.
- Yhdistyksen toiminnanjohtajan toimiessa myös sosiaalisen yrityksen vastuuhenkilönä hän saisi yhdistystoimensa palkan lisäksi erikseen sovitun palkan yritykseltä.
- Avustajavälitys ja työvalmennustoiminta olisi järkevintä pitää yhdistyksen alaisena toimintana, vaikka sosiaalinen yritys perustettaisiin.

- Yhdistyksen aloittaessa liiketoiminnan siitä tulee välittömästi arvonlisäverovelvollinen.

5.2.1.2 Kehitysvammaisten Tukiliitto ry

Tapasin Kehitysvammaisten Tukiliiton työllisyyteen perehtyneen sosiaalisen suunnittelijan 2.4.2008. En ollut osannut varautua henkilön tapaamiseen ja haastatteluun, joten käytännössä keskustelu jäi kehitysvammaisten työllistämiseen ja sosiaalisten yrityksiin liittyvän taustaymmärryksen keräämiseksi. Olin häneen yhteydessä myöhemmin sähköpostitse, jossa pyysin häntä kirjaamaan keskustelussa nousseita asioita (kysymykset liite 3). Keskustelussa ilmeni, ettei luultavasti yhtäkään kehitysvammaista henkilöä ole työllistetty sosiaalisiin yrityksiin Suomessa.

Haastattelin Kehitysvammaisten Tukiliiton toista työllisyyteen perehtynyttä suunnittelijaa puhelimitse 17.10.2008. Hänen mukaansa sosiaalisessa yritystoiminnassa on kaksi puolta. Ensinnäkin yrityksen tulee tehdä kannattavaa voittoa tuottavaa bisnestä, jonka pohjalla on toimiva idea ja taustalla ihmiset, jotka ovat yritystoiminnan ammattilaisia. Lisäksi on sosiaalinen puoli, jolloin kolmasosan työntekijöistä tulisi olla vajaakuntoisia. Taustalla tulee olla kannattava yritysidea, jotta pystytään maksamaan palkka kaikille, sillä myös vajaakuntoiset ovat palkkasuhteessa. Kahvilalla tulisi olla asiakaskuntaa sekä tarpeeksi hyvä sijainti, jotta toiminta olisi kannattavaa.

Kehitysvammaisten itse tehtyjen tuotteiden jälleenmyyntiä hän kommentoi niin, että samantyylistä toimintaa oli kokeiltu Tampereella Tukiliiton tiloissa. Toiminta ei kuitenkaan ollut kannattanut, koska kaikki tuotteet olivat arvonlisäverollisia.

Kysyin häneltä kehitysvammaisten henkilöiden tämänhetkisestä työllistymistilanteesta ja nimenomaan avoimilla markkinoilla. Hänen mukaansa tämän vuoden Yhteisvastuukeräyksellä saatiin laaja valtakunnallinen huomio näinkin marginaaliryhmälle, sillä loppujen lopuksi työllistäminen koskee hyvin pientä porukkaa. Yhteisvastuukeräyksen aikana kirkkopalvelut olivat kontaktissa 4000 yrittäjään ruuhka-Suomen alueella ja Tampereen alueella 2000 yrittäjään, ja yrittäjiltä tuli runsaasti yhteydenottoja.

Haastateltava kertoi tuesti työllistyneitä kehitysvammaisia olleen vuonna 2004 runsas 350 henkeä Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksen mukaan. Kehitysvammaliiton erikoissuunnittelija on arvioinut heitä olevan noin 200–300 henkeä. Tuesti työllistyneiden määrää on vaikea arvioida, sillä samat vaihtelut koskevat myös heitä kuin kaikkia muitakin työsuhhteissa olevia eli osa lopettaa työt ja osa aloittaa, osa puolestaan vaihtaa työpaikkaa. Sosiaalinen suunnittelija kysyi, tarvitaanko tuesti työllistyneistä tarkkaa lukua: onko ideologian mukaista pitää kirjaa tai luetteloa ”kehitysvammaisista työntekijöistä, jotka ovat tuesti palkkatyösuhteessa”.

Oleellinen ongelma tuetussa työllistymisessä on työvalmentajien puute. Kun saadaan yritys kiinnostumaan kehitysvammaisen työllistämisestä, tulisi olla työvalmentajia, mutta heistä on tällä hetkellä pulaa. Enimmäkseen on avotyönohjaajia, ja osalla voi olla yksittäistapauksina tuetun työn suhteita. Työvalmentajien palvelut ontuvat. Tällä hetkellä lähinnä pääkaupunkiseudulla ja Tampereen alueella on joitakin työvalmentajia joko kaupungin, yhdistysten tai muiden tahojen ylläpitämänä.

Muita tuettuun työllistymiseen vaikuttavia asioita ovat työpaikkojen puute sekä sen taustalla heijasteleva asennemaailma. Nyt on kiinnitetty huomiota myös alan työntekijöiden asenteisiin, jotta he eivät tarjoaisi työpaikoille avotyösuhteita, vaan lähtisivät aina neuvottelemaan palkkasuhteesta. Lisäksi työhallinnon palvelut ovat hyvin kirjavia, sillä työvoimatoimistot saavat itse tehdä linjauksensa. Kehitysvammaisen on oikeutettu työhallinnon palveluihin siinä missä muutkin, vaikka tätä usein yritetään evätä. Työkyvyttömyyseläke ei työvoimatoimiston mukaan oikeuta palkkatukeen, vaikka todellisuudessa kehitysvammaisilla on ihan sama oikeus kuin muillakin myös eläkkeellä ollessaan. Työvoimatoimistot vetoavat siihen, ettei ole rahaa, mutta parhaillaan valtion budjetissa on panostettu vajaa-kuntoisten työllistämiseen ja rahaa siihen löytyy.

Kehitysvammaliitto ja Kehitysvammaisten Tukiliitto ovat parhaillaan aloittamassa Työtä tekijöille -projektia. Sen aikana pidetään seminaareja erityisesti poliittisille päättäjille ja virkamiehille, jotta he panostaisivat työvalmentajien lisäämiseen ja palkkaamiseen sekä kehitysvammaisten palkkaamiseen kuntapuolella. Kohderyhmänä ovat myös työnantajat, kehitysvammaiset ihmiset ja heidän läheiset. Myös sosiaalipuolen henkilökunta on kohteena, jotta heistä tulisi näitä työvalmentajia. Projektin tarkoitus on olla valtakunnallinen, jotta joka puolella Suomea olisi tarvittaessa mahdollisuus työvalmentajan palveluihin. Nyt on kyse asenneilmapiirin muutoksesta ja vanhojen perinteiden haastamisesta. Erityisesti kehitysvammahuollossa tulee haastaa ammattihenkilöstö pohtimaan työnsä omaa ammatillista pohjaa ja ideologiaa uudestaan.

Tiivistetysti:

- Tämän hetken tietojen mukaan yhtään kehitysvammaista henkilöä ei ole työllistetty Suomessa sosiaaliseen yritykseen.
- Kehitysvammaisten itse tehtyjen tuotteiden jälleenmyyntiä oli kehitetty Tampereella Tukiliiton tiloissa, mutta toiminta ei ollut kannattanut, koska kaikki tuotteet olivat arvonlisäverollisia.
- Toiminnan taustalla tulee olla kannattava yritysidea, sillä osatyökykyiset henkilöt ovat palkkasuhteessa.
- Yrityksellä tulisi olla tarpeeksi hyvä sijainti ja asiakaskuntaa, jotta toiminta olisi kannattavaa.
- Kehitysvammaisten henkilöiden työllistymistä vaikeuttaa puute työvalmentajista ja työpaikoista sekä ihmisten asennemaailma. Erityisesti alan työntekijöitä on haastettava pohtimaan työnsä ideolo-

giaa ja näkemyksiä, jotta työnantajille ei tarjottaisi avotyöntekijöitä, vaan tuetun työn tekijöitä.

- Työhallinnon palvelut ovat hyvin kirjavia. Työkyvyttömyyseläke ei työvoimatoimistojen mukaan oikeuta palkkatukeen, vaikka todellisuudessa myös eläkettä saavilla kehitysvammaisilla olisi siihen oikeus.

5.2.1.3 Työhallinto eli työvoimatoimisto

Haastattelin työvoimatoimiston työnhakijapalvelun esimiestä 10.4.2008. Tarkoitukseni olisi selvittää, onko vapaaehtoistoiminnan keskusta mahdollista perustaa sosiaalisena yrityksenä. Halusin erityisesti saada tietoa erilaisista tuista, joita olisi mahdollisuus saada ja jotka olisivat parhaita tässä tapauksessa.

Vastaajan mielestä sosiaalisessa yrityksessä on muistettava yrityspuoli, sillä toiminnan on kuitenkin oltava kannattavaa. Halusin selvittää, onko sosiaalisen yrityksen perustamisessa mitään erityispiirteitä, mikäli on yhdistys taustalla. Vastaajan mukaan sosiaalisia yrityksiä ovat usein perustamassa säätiöt tai yhdistykset, eikä sen perusteella saa mitään erityistukia. Lisäksi kysyin, kuinka paljon yhdistyksen ja sosiaalisen yrityksen tulee olla yhteistyössä. Hänen mukaansa yhteistyötä tulee luonnostaan. Hän pohti, kulkevatko edut ristiriitaan, jos puhuu yleishyödyllisestä yhdistyksestä, jolla on sosiaalisen toiminnan idea taustalla ja sitten yrityksestä, jossa tulee olla yritysmaailman idea. Tämä riippuu tietenkin myös yhdistyksen säännöistä. Lisäksi yhdistyksen ja yrityksen väliset toimivaltasuhteet tulee olla selvillä. Ne ovat monesti veteen piirrettyjä viivoja eivätkä tule niin esille työvoimatoimiston suuntaan.

Vastaajan mukaan voisi olla toimiva ratkaisu, että työllistetty pitkäaikaistyötön henkilö johtaisi käytännön työtä ja voisi vastata niin kahvilatoiminnasta, myyntipuolesta kuin Malike-vuokraamosta. Pitkäaikaistyöttömän kanssa työskentelisivät yhdestä kahteen kehitysvammaista henkilöä ja lopullinen vastuu olisi tietysti yhdistyksen työntekijällä.

Sosiaalisessa yrityksessä tulee olla 30 prosenttia vajaakuntoisia, ja kehitysvammaiset henkilöt luetaan vajaakuntoisiksi. Mikäli palkattu kehitysvammaisen henkilö on saanut eläkettä, hänen tulee laittaa eläke lepäämään, sillä palkkatukea ei voi muuten maksaa. Yritys tulee rekisteröidä työ- ja elinkeinoministeriön rekisteriin, jotta se on virallisesti sosiaalinen yritys. Siinä vaiheessa kun yritystä rekisteröidään, tulee pitkäaikaistyötön ja vajaakuntoiset henkilöt olla työllistettynä. Pitkäaikaistyöttömän palkkauskustannuksista voidaan palkkatukena maksaa puolet, jolloin tulee olla jo sosiaalinen yritys perustettuna. Ensin tulee palkata henkilöt, sitten rekisteröidä ja vasta tämän jälkeen hakea palkkatukea. Haastateltavan mielestä tämä on aika ristiriitainen järjestys. Luultavasti sosiaalisen yrityksen statuksen saa melko nopeasti, jotta pääsee hakemaan palkkatukea. Tällä seudulla ei ole käytännön kokemusta sosiaalisen yrityksen perustamisesta ja siitä, kuinka tulisi menetellä.

Myöskään kehitysvammaisten henkilöiden palkkauksesta ei ole kokemusta. Palkkatukea voidaan maksaa ainoastaan työttömästä työnhakijasta, eli jos kehitysvammaisen henkilö on eläkkeellä, hän ei silloin ole tässä lain tarkoittamassa mielessä työtön työnhakija. Tällöin hänen tulee laittaa eläke lepäämään ja ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi, jolloin palkkatuen maksulle on edellytyksiä. Ainakaan laissa ei kehitysvammaisten kohdalla ole muuta järjestelyä tai sääntöä. Julkisuudessa on ollut paljonkin esillä, että kehitysvammaisten työllistymistä pitäisi edistää. Sehän se idea olisi että myös vammaisista voitaisiin maksaa palkkatukea, mutta vastaaja ei muista koskaan kehitysvammaisesta maksettaneen palkkatukea. Vajaakuntoisia työllistettäessä täytyy löytää oikea työtehtävä, ja työjohdon sekä työn täytyy olla ajan tasalla, jotta kehitysvammaisen pystyy sitä tekemään.

Työmarkkinatilanteen muuttuessa niin, että työvoimalle tulee enemmän kysyntää, voisi myös kehitysvammaisille henkilöille avautua paremmin työmahdollisuuksia tietynlaisen työhön ohjauksen kautta. Vastaajan mielestä on alakohtaista, mitä kehitysvammaiset henkilöt pystyvät tekemään. Työn tuottavuusvaatimukset ovat nykyään yritysmaailmassa melko kovia ja on ”entistä vähemmän sellaista yksinkertaista työtä, mitä he voisivat tehdä”.

Sosiaalisella yrityksellä on mahdollisuus saada pitkäaikaistyöttömästä henkilöstä palkkatukea maksimissaan puolet palkkakustannuksista tai enintään 1300 euroa kuukaudessa kahden vuoden ajalla. Vajaakuntoisen palkkatukea koskevat muuten samat summat, mutta tukiaika on kolme vuotta. Sitten on niin sanottu vaikeasti työllistyvien ryhmä, joille on maksettu 500 päivää työttömyysturvaa. Heidän työllistämistään on mahdollista saada palkkatukea tuhat euroa kuukaudessa kahden vuoden ajalla. Kaikki nämä tukiratkaisut ovat määräaikaaisia, eli käytännössä työntekijät vaihtuvat aika ajoin. Nykyään laki mahdollistaa jopa toistaiseksi maksamisen, mutta käytännössä näin ei ilmeisesti ole missään tehty. Kaiken kaikkiaan siis sosiaalisen yrityksen kohdalla tukitasot ovat jonkin verran parempia tietyissä tilanteissa ja tukijaksot on pitempiä. Työhallinnon maksamien tukien lisäksi ei yleensä saa vastaanottaa muita valtion tukia, pois lukien joitakin Veikkauksen tai Ray:n rahoituksia. Muut valtion tuet vaikuttavat muun muassa palkkatuen myöntämiseen.

Palkkatuen lisäksi työllisyyspoliittinen avustus ja työolosuhteiden järjestelytuki ovat työhallinnon myöntämiä avustuksia. Työolosuhteiden järjestelytuki voisi olla olennainen, kun työllistetään vajaakuntoisia henkilöitä. Työllisyyspoliittista avustusta on tähän mennessä tällä seudulla myönnetty lähinnä säätiöille ja yhdistyksille, mutta voisi tulla kyseeseen myös sosiaaliselle yritykselle. Työllisyyspoliittista avustusta yleensä myönnetään vetäjien palkkakustannuksiin ja kenties tilakustannuksiinkin. Pääasiana kuitenkin on ihmisten työllistymisen edesauttaminen.

Vastaajan mielestä on huomioitavaa, ettei tällä seudulla ole syntynyt sosiaalisia yrityksiä. Hänen mukaansa se tarvitsee organisaattorin, joka vie asioita eteenpäin ja ennen kaikkea toiminnan pitää olla kannattavaa. Toi-

minta tarvitsee teollisuutta, jolla on tarpeeksi yksinkertaista työtä tarjolla. Lisäksi toiminnan täytyy olla sellaista, ettei haittaa kun työvoima vaihtuu, vaan työhön pääsee nopeasti sisälle. Kannattaa pohtia, miksi ylipäätään perustaa sosiaalista yritystä, ovatko tuet ja edut niin hyviä että se kannattaisi. Tavallinenkin yritys saa palkkatukea, vaikkakaan ei ihan niin paljon. Tavallinen yritys voisi olla yksinkertaisin ratkaisu.

Tavallisessa yrityksessä pitkäaikaistyöttömästä, jolle on maksettu 500 päivää työttömyysturvaa, voidaan maksaa korkeinta palkkatukea 1000 euroa kuukaudessa. Mikäli henkilöllä on noin 800–850 euron bruttopalkka, sillä pystyy teettämään neljästä kuuteen tuntia päivässä vuoden ajan, ja loppu menee työnantajan sivukuluihin. Jos työnantaja haluaa maksaa palkkaa enemmän, tulee kulujakin lisää, mutta silti toiminta on kannattavaa. Vajaakuntoisen palkkauskustannuksista palkkatukea maksetaan noin 840 euroa kuukaudessa, jolloin työaika olisi yli kuusi tuntia päivässä. Kahvila-tyyppisen työhön löytyy todennäköisesti melko helposti pitkäaikaistyöttömiä ja vajaakuntoisia työttömien työnhakijoiden listalta.

Tiivistetysti:

- Sosiaalisia yrityksiä on usein perustamassa säätiöt tai yhdistykset, eikä sen perusteella saa mitään erityistukia.
- Palkkatukea voidaan maksaa ainoastaan työttömästä työnhakijasta, jollainen eläkkeellä oleva kehitysvammainen henkilö ei lain tarkoittamassa mielessä ole.
- Mikäli palkattu kehitysvammainen henkilö saa eläkettä, hänen tulee laittaa eläke lepäämään, sillä palkkatukea ei voi muuten maksaa.
- Työn tuottavuusvaatimukset ovat nykyään aika kovia.
- Sosiaalisen yrityksen toiminnan tulee olla kannattavaa. Syntyäkseen toiminta tarvitsee organisaattorin ja tarpeeksi yksinkertaista työtä tarjolle eikä sitä saa haitata työvoiman vaihtuvuus.
- Kannattaa miettiä, voisiko tavallinen yritys olla yksinkertaisin ratkaisu. Tuet ja edut eivät taida olla niin hyviä, että sosiaalisen yrityksen perustaminen kannattaisi.

5.2.1.4 Hämeen TE- keskus

Haastattelin TE- keskuksen sosiaalisten yritysten suunnittelusihteeriä puhelimitse 14.4.2008. Tavoitteena oli saada tietää, vaikuttaako yhdistyksen ja sosiaalisen yrityksen yhteisyrittä tukiin ja kuinka palkkakustannukset jaettaisiin yhdistyksen toiminnanjohtajan vastatessa toiminnasta yrityksessä. Lisäksi halusin tietää tukien maksimiarjoista ja maksuperusteista.

Puolet sosiaalisista yrityksistä on perustettu Pirkanmaalla. Hämeen TE-keskuksen toimialueella sosiaalisia yrityksiä toimii neljä, joista kaksi saa työllisyyspoliittista avustusta toiminnan tukemiseen TE- keskukselta. Avustuksen suuruus on 75 prosenttia kustannuksista ja sitä myönnetään

lähinnä toiminnanvetäjän ja muiden työntekijöiden palkkakustannuksiin. Palkkatuki koskee työntekijöitä ja työllisyyspoliittinen avustus toiminnanjohtajaa, muut projektin hallinnointiin liittyvät palkat ovat työllisyyspoliittisen avustuksen piirissä. Vuosittain tehdään päätös tuen myöntämisestä ja pisin tukiaika on kolme vuotta. Ennen sosiaalisen yrityksen rekisteröintiä on mahdollista saada puolen vuoden ajan niin sanottua ”selvittelytukea”. Samoilta henkilöille ei voi saada eri avustuksia samanaikaisesti, mutta ensin voi saada palkkatukea ja sen jälkeen työllisyyspoliittista avustusta. Tämä edellyttää kuitenkin toimenkuvan muutoksen, esimerkiksi pitkäaikaistyötön siirtyisi projektin vetäjäksi tai muuten vastuulliseksi.

Työllisyyspoliittinen avustus voi kattaa puolet projektivetäjän tai toiminnanjohtajan palkasta, aputyönjohtajan, työnohjaajan, huonetilavuokria, työasuja, pienkoneet, työmatkakulut, toimistokulut, siivouskulut, ilmoituskulut, vuokrat, kierrätyskulut ja puhelinkulut. Vastaja ei osannut vastata, minkä verran kehitysvammaisia on työllistetty seudulla tukien avulla, mutta epäili, ettei todennäköisesti yhtään.

Tiivistetysti:

- Yhtään kehitysvammaista henkilöä ei ilmeisesti ole työllistetty seudulla tukien avulla.

5.2.1.5 Vates- säätö

Haastattelin puhelimitse 15.4.2008 Vates-säätöön kehittämispäällikköä, joka vastaa sosiaalisten yritysten ja yhteisöjen toimintaedellytysten kehittämisestä. Kysyin hänen kantaansa suunnitellun toiminnan kannattavuudesta sekä kehitysvammaisten työllistämistä.

Myös hän korosti sosiaalisen yrityksen olevan ennen kaikkea yritys, joka tarvitsee kannattaakseen maksavia asiakkaita. Tällä hetkellä Suomessa noin 170 sosiaalista yritystä, jotka työllistävät 700–800 henkilöä. Suurin osa heistä on vajaakuntoisia, joita tulee olla vähintään yksi. Työllistettävät jaetaan pitkäaikaistyöttömiin, jotka olleet yli vuoden työttömänä, vaikeasti työllistyviin, jotka ovat olleet vähintään 500 päivää päivärahalta sekä vajaakuntoisiin, joihin myös kehitysvammaiset luokitellaan. Esteenä vajaakuntoisten työllistämiseen verrattaessa pitkäaikaistyöttömään on tuottavuus. Palkkatuki on 1000 euroa pitkäaikaistyöttömän kohdalla. Haastattelun mukaan ” palkkatuki ei riitä kattamaan tuottavuusvajetta, mikä on alun perin ollut sen idea.” Tällä hetkellä kehitysvammaisia ei ole työllistetty sosiaalisiin yrityksiin, jos on niin yksi tai kaksi, joista ei ole tietoa missään. Eläkkeellä olevat kehitysvammaiset saavat tienata noin 500 euroa kuukaudessa, eikä se tällöin täytä sosiaalisen yrityksen vaatimuksia työehtosopimuksen mukaisesta palkasta.

Ulkomailla sosiaalisia yrityksiä on enemmän, sillä määritelmä on erilainen. Britanniassa arvioidaan olevan 55 000 yritystä, sillä mukaan lasetaan myös kohderyhmä, jolle palvelua tarjotaan (social enterprise). Suo-

mea vastaavia sosiaalisia yrityksiä (social firm), joissa määritelmä lähtee työntekijöistä eikä kohderyhmästä, on noin 400–500. Italiassa osuuskuntia on arviolta 700.

Tiivistetysti:

- Sosiaalinen yritys on ennen kaikkea yritys, joka tarvitsee kannatukseen maksavia asiakkaita.
- Tämän hetken tietojen mukaan kehitysvammaisia ei ole työllistetty sosiaalisiin yrityksiin.
- Eläkkeellä olevat kehitysvammaiset henkilöt saavat tienata noin 500 euroa kuukaudessa, mikä ei täytä sosiaalisen yrityksen vaatimuksia työehtosopimuksen mukaisesta palkasta.
- Esteenä osatyökykyisen työllistämässä pitkäaikaistyöttömään henkilöön verrattaessa on työn tuottavuus.
- Palkkatuki ei riitä kattamaan tuottavuusvajetta, mikä alun perin on ollut sen idea.

5.2.2 Muut ideoinnin ja tiedonkeruun vaiheet

Aloitin opinnäytetyön tekemisen työharjoittelujaksollani Hämeenlinnan Seudun Kehitysvammaisten Tuki ry:ssä. Tutkijapositioni oli siis samanaikaisesti työharjoittelija ja opiskelija sekä tutkija ja opinnäytteen tekijä. Harjoittelujaksolla etsin esitietoa haastatteluihin sekä kartutin omaa ymmärrystäni muun muassa ideoinnin, suunnittelun ja tiedonkeruun eri vaiheilla. Nämä koostuivat lukuisista keskusteluista tukiyhdistyksen projektivastaavan kanssa sekä keskusteluista ja havainnoinnista erilaisissa tapamisissa.

Tukiyhdistyksen kevätkokouksessa sekä Vatukka-projektin ohjausryhmän kokouksessa esittelin opinnäytettäni sekä sain huomioita ja ideoita selvitystä varten. Yhdessä projektivastaavan kanssa kävimme tutustumassa ja vieraillemassa Tampereella OmaPolku ry:n Olkkariin, Nääsville ry:hyn ja Wärjäämöön. Lisäksi kävimme Helsingissä erityismusiikkikasvatuksen osaamisyksikkö Resonaarissa ja Kehitysvammatuki 57:n Ystäväntuvalla sekä Espoossa tutustumassa Rinnekoti-säätiöön. Osa kyseisistä paikoista on teemahaastattelujeni kohteena myöhemmässä opinnäytteen vaiheessa. Tarkoituksenamme oli tutustua jo olemassa oleviin kehitysvammakentän vastaavanlaisiin paikkoihin, kuin mitä Virvelinnan suunnitelmissa oli. Lisäksi osassa paikoista keskustelimme yhteistyömahdollisuuksista tulevaisuudessa liittyen Virvelinnaan.

5.2.3 Kehitysvammaisten Tukiliiton aluekoordinaattorit

Kehitysvammaisten Tukiliiton aluekoordinaattorit toimivat yhteistyössä paikallisten tukiyhdistysten ja tukipiirien kanssa tukien ja kehittämällä alueellista yhdistystoimintaa. Heidän tehtäviinsä kuuluu muun muassa järjestö- ja edunvalvonta-asioista kouluttaminen ja tiedottaminen. Alueellisen ver-

taistuen muotojen kehittäminen sekä vaikuttaminen yhdessä paikallisyhdistysten kanssa kunnallisessa ja valtakunnallisessa päätöksenteossa kuuluvat aluekoordinaattoreiden työnkuvaan. (Aluekoordinaattorit 2008.) Kehitysvammaisten Tukiliitolla on viisi aluekoordinaattoria, jotka vastaavat yhdessä koko Suomen laajuisesti paikallistoiminnan kehittamisestä.

Tarkoitukseni oli kartoittaa aluekoordinaattoreilta Suomessa jo olemassa olevia kehitysvammakentän paikkoja, jotka ovat joko puhtaasti kohtaamispaikkoja, puhtaasti kahviloita tai jotakin siltä väliltä. He ovat työssään tekemisissä niin paikallisyhdistystensä kuin muiden yhteistyöverkoston kanssa, joten tätä kautta he voisivat tietää, mikäli kyseistä toimintaa alueella on. Yleisesti ottaen heillä voisi olettaa olevan laaja tuntemus oman alueensa kehitysvammapuolen palveluista ja toimikentästä. Lisäksi kysyin, onko kyseisissä paikoissa työllistetty kehitysvammaisia henkilöitä.

Tein aluekoordinaattoreille puhelinhaastattelut 8.5.–16.5.2008 välisenä aikana, ja tämän jälkeen lähetin heille sähköpostitse kysymykset uudestaan sekä tietoa niin Virvelinrannasta, Vatukka-projektista kuin opinnäytteestäni (liite 4). Yksi aluekoordinaattoreista oli laittanut viestiäni eteenpäin muutamalle alan työntekijälle sekä ”isolle joukolle yhdistystoimijoita”. Sovimme aluekoordinaattoreiden kanssa, että uusia paikkoja muistaessaan he ottaisivat minuun yhteyttä. Yhteydenottoja ei enää myöhemmin tullut lukuun ottamatta tätä yhtä aluekoordinaattoria. Sähköpostin avulla pystyin kuitenkin lisäämään Vatukka-projektin ja Virvelinrannan tunnettuutta hieman.

Aluekoordinaattoreiden haastatteluista selvisi, että kohtaamis- tai kahvila-toimintaa voi olla kohtuullisen paljonkin, mutta se tapahtuu esimerkiksi työkeskusten yhteydessä, järjestöaloissa tai kerhomuotoisena toimintana. Varsinaisia pysyviä ja avoimia kohtaamispaikkoja tai kahviloita on yllättävän vähän. Kehitysvammaisten työllistämisestä nousi keskustelua, esimerkiksi Lapin seudulla työllistymisasiat eivät ole edenneet toivotulla tavalla. Harva aluekoordinaattoreista osasi sanoa takuuvarmasti, missä kohtaamispaikoissa tai kahviloissa kehitysvammaisia olisi työllistettynä. Haastatteluissa nousi esiin kahdeksan paikkaa, joiden toiminta vastasi kriteereitani. Näitä ovat siis

- Kahvila Vohveli, Nokia
- Kamraatti, Oulu
- Olkkari, Tampere
- Olonurkka, Forssa
- Rinnetuote, Espoo
- Sopukka, Lappeenranta
- Wärjäämö, Tampere
- Ystävöntupa, Helsinki

5.2.4 Kehitysvammakentän kohtaamispaikat ja kahvilat

Seuraava tutkimusvaihe koostui kyseisten paikkojen teemahaastattelemisesta. Teemahaastatteluideni kysymysten pohjana toimi Miikkulaisen ja Niskasen (2007) Kansalaisareena ry:lle tekemä selvitys matalan kynnyksen kohtaamispaikoista ja toimintapaikoista. Kansalaisareena ry. on kerännyt tietoja ja ylläpitää rekisteriä Suomessa toimivista matalan kynnyksen kohtaamispaikoista, toimintakeskuksista ja olotiloista. Rekisteristä ei löytynyt tietoja kehitysvammakentän kohtaamispaikoista. (Kohtaamispaikat 2008.)

Teemahaastatteluissa teemat koostuivat kohtaamispaikoista, niiden perustamisajankohdasta, perustajista ja ylläpitäjistä, aukioloajoista, resursseista, kohderyhmästä, asiakasmääristä, toimintamuodoista sekä toiminnan hyvistä ja huonoista puolista ja tulevaisuuden suunnitelmista. Resursseihin liittyvät kysymykset kartoittivat paikan sijaintia ja tiloja sekä työntekijöiden määrää. Työntekijöistä eroteltiin vakituiset palkkatyöntekijät, kehitysvammaiset henkilöt ja vapaaehtoiset. Mikäli kyseisessä paikassa työskenteli kehitysvammaisia, kysyin heidän työnkuvasta ja vapaaehtoisiin liittyen kysyin tarkentavana kysymyksenä vapaaehtoisten rekrytoinnista. (Liite 5.) Harkitsin, mitä tarkentavia kysymyksiä keneltäkin on olennaista kysyä.

Tutustuin aluekoordinaattoreiden haastatteluissa esille tulleisiin paikkoihin mahdollisuuksien mukaan internetissä ennen kuin soitin haastateltaville. Puhelun alussa esittelin opinnäytteeni aiheen sekä kysyin heidän suostumustaan osallistua haastatteluun. Tämän jälkeen sovimme kunkin haastateltavan kanssa heille sopivan haastattelumenetelmän ja ajankohdan. Suurimman osan haastatteluista ehdin tekemään kesällä, mutta osa jäi myös alkusyksyyn. Haastattelun jälkeen olen tarvittaessa ollut heihin yhteydessä sähköpostitse tai puhelimitse tarkentavia kysymyksiä tehden.

5.2.4.1 Kahvila Sopukka

Tein puhelinhaastattelun 9.6.2008 Kahvila Sopukan projektivastaavalle. Syyskuussa 2006 avattiin Ray:n projektina Laptuote-säätiön hallinnoima Kahvila Sopukka. Kyseisen projektin tavoitteena on edistää kehitysvammaisten tasa-arvoa ja ehkäistä syrjäytymistä. Lappeenrannassa koettiin, että erityisryhmien keskuudessa ystävien puute ja yksinäisyys korostuvat vapaa-ajalla. Erityisryhmillä ei ollut aiemmin paikkaa, jossa tavata toisia ja harrastaa erilaisia asioita. Vapaaehtoistoimijoilla oli visio tällaisesta paikasta, jota lähdettiin toteuttamaan.

Kahvila Sopukka on kaikille avoin kahvila ja kohtaamispaikka. Alussa painotettiin projektivastaavan kokemuksen mukaan liikaa kehitysvammaisten omana kohtaamispaikkana, mutta nyt hiljalleen myös muut ovat löytäneet paikan. Sopukassa on myynnissä Laptuote-säätiön ja kehitysvammaisten omia tuotteita. Lisäksi tiloissa järjestetään näyttelyitä, joissa

esitellään kehitysvammaisten taidetta ja pidetään valokuvanäyttelyitä. Kahvila on avoinna maanantaista perjantaihin klo 11–18 ja viikonloppuisin se on suljettu. Alussa kokeiltiin pitää viikonloppuja auki, jolloin maanantain ja tiistain paikka oli suljettu. Tämä ei kuitenkaan toiminut, ja aukioloajat muutettiin nykyiselleen.

Sopukassa on mahdollisuus mukavaan yhdessäoloon keskustelun tai erilaisten pelien lomassa. Siellä on plasmatelevisio, selkokieli-lehtiä ja pieni kirjasto. Kahden tietokoneen käyttöön on mahdollista saada tarvittaessa ohjausta. Alakerrassa on biljardipöytä, joka ei vielä toistaiseksi ole ollut käytössä. Sopukassa on myös erilaista kurssi- ja kerhotoimintaa, kuten vanhempainkerho, joka on suunnattu varhaisteini-ikäisille kehitysvammaisille tai elämäntaitokurssi, jonka toteuttivat toimintaterapeuttiopiskelijat. Sopukassa järjestetään erilaisia teemailtoja, kuten karaoke- ja yhteislauluiltoja. Syyskuusta huhtikuuhun Sopukassa järjestetään kerran kuukaudessa Lappeenrannan ainoa alkoholiton karaoke. Karaokeiltoja pidetään perjantaisin klo 17.30–20.00, ja se on ollut hyvin suosittu. Karaokepalvelu ostetaan ulkopuoliselta, sillä se sisältää silloin kunnolliset laitteet ja äänentoiston sekä osaavan karaokeisännän. Tällöin ei tarvitse itse sijoittaa kalliisiin laitteisiin ja levyihin tai paneutua Teosto- ja Gramex- maksuihin.

Kahvila Sopukka sijaitsee kauppakeskus Iso- Kristiinassa Lappeenrannan keskustassa. Tilat jakautuvat kahteen kerrokseen, yhteensä noin 180 m², joka jakautuu alakertaan 44 m² + 68,5 m² ja yläkertaan 82,5 m². Alakerrassa on toimisto, kokoustila, varasto ja biljardipöytä. Yläkerrassa sijaitsevat kahvila- ja oleskelutilat. Kokoustilaa käytetään viikoittain muun muassa kerhotoimintaan sekä säätien muuhun toimintaan. Kokoustilaa myös vuokrataan ulkopuolelle sekä annetaan ilmaiseksi käyttöön sosiaaliseen kansalaistoimintaan.

Sopukassa työskentelee vakituksena projektivastaava sekä emäntä. Heidän lisäksi on seitsemän avotyöntekijää, joista osa tekee täyttä päivää ja osa 4 tuntia päivää kohden. Kahtena päivänä viikossa heillä työskentelee ahkeruusrahalla MS-tautia sairastava henkilö. Lisäksi Sopukka ottaa vastaa koululaisia TET- jaksoilla. Vapaaehtoisia työntekijöitä Sopukassa ei ole, mutta sitä voisi kehittää esimerkiksi laittamalla ilmoituksen heidän nettisivuilleen. Asiakkaita Sopukassa käy arkisin noin 10–30, ja karaokeiltoina jopa 80 henkeä.

Projektirahoitusta Kahvila Sopukka saa vuosina 2006–2008 Raha-automaattiyhdistykseltä 100 000 euroa vuodessa. Lappeenrannan kaupunki maksaa Sopukalle toiminta-avustusta. Vuokrat ja palkat ovat selkeästi suurin menoerä. Sopukalla on kummiyrityksiä, jotka tukevat heitä taloudellisesti. Lisäksi Sopukka on järjestänyt musiikki-iltoja ja konsertteja, joiden tuotto on tullut heille. Paikalliset artistit myös tekivät hyväntekeväisyyslevyn, jonka tuotto tulee Sopukalle. Luonnollisesti myös kahvilan tuotoilla tuetaan Sopukan toimintaa.

Tulevaisuuden tavoitteena on saada pysyvyys rahoituksen suhteen. Lisäksi kehityskohteena saattaa olla kehitysvammaisten lasten vanhempien kanssa suunniteltu lapsiparkki lapsille ja nuorille.

Tiivistetysti:

- Säätiön hallinnoima projekti.
- Kaikille avoin kahvila- ja kohtaamispaikka.
- Avoinna arkisin klo 11–18.
- Toiminnan sisältöjä ovat: kahvila, tuotemyynti, näyttelyt, kehitysvammaisten työtoiminta, yhdessäolo, pelit, tv, lukeminen, tietokoneet, biljardi, kurssi- ja kerhotoiminta, teemaillat, karaoke, kokoustilojen vuokraus.
- Sijainti kaupungin keskustassa kauppakeskuksessa.
- Kaksi palkattua työntekijää.
- Seitsemän kehitysvammaista avotyöntekijää kahvilan töissä.
- Ei tällä hetkellä työllistä vapaaehtoisia työntekijöitä, mutta tulevaisuudessa heitä voisi rekrytoida nettisivuilla.
- Kävijöitä on arkisin noin 10–30 henkeä, ja karaoke-iltoina jopa 80 henkeä.
- Rahoitus: Ray:n projektirahoitus, kaupungin toiminta-avustus, kummiyritykset, hyväntekeväisyyslevy, tapahtumien järjestäminen, kahvilan tuotot.
- Tavoitteena on pysyvyys rahoituksen suhteen.
- Kehittämishanke on tiedossa.

5.2.4.2 Olkkari

OmaPolku ry:n projektivastaavalle tein puhelinhaastattelun 9.6.2008 kohtaamispaikka Olkkarista. OmaPolku ry:n Voimavirta-projekti alkoi 2006, kun tehtiin tutkimusta millaista toimintaa kehitysvammaiset nuoret Tampereelle kaipasivat. Tämän seurauksena perustettiin Olkkari, jonka ovet avattiin helmikuussa 2007. Taustatyön Olkkarin perustamiselle tekivät toiminnanjohtaja sekä OmaPolku ry:n työntekijät. Projektiin kuuluvat vapaa-ajan toiminta, erilaisten tapahtumien järjestäminen ja OmaKaveritoiminta.

Kansalaistoimintapiste ja kohtaamispaikka Olkkarin kohderyhmänä ovat 14–30-vuotiaat nuoret ja nuoret aikuiset. Kohderyhmä on tarkoituksella rajattu näin, sillä muuten tulijoita olisi liikaa. Alussa Olkkari oli auki maanantaisin, keskiviikkoisin ja perjantaisin, mutta maanantai oli huono päivä. Lisäksi tuli niin paljon toiveita sunnuntain aukiolosta, joten nykyään Olkkari on auki keskiviikkoisin, perjantaisin ja sunnuntaisin. Olkkari oli aiemmin auki klo 14–19, mutta sekään ei toiminut, sillä päivätoiminta loppuu useimmilla vasta klo 15. Toisaalta oli tarvetta pidentää aukioloaika, joten päädyttiin nykyiseen aukioloaikaan klo 15–20. Tällä hetkellä aukioloajat tuntuvat sopivilta, mutta niitä muokataan tarpeen ja toiveiden mukaan.

Toiminta koostuu vapaasta yhdessäolosta, pelien pelailusta, musiikin kuuntelusta, karaokesta, elokuvien katselusta, internetissä surffailusta ja lisäksi pidetään yhteinen kokkausilta kerran kuussa. Olkkarista voi ostaa pientä purtavaa, kuten makeisia, limuja ja sipsejä, mikä on osoittautunut suosituksi. Paikan päällä on aina yksi työntekijä ja mahdollisesti lisäksi vapaaehtoistyöntekijä. Olkkariin voi tulla myös oman avustajan kanssa. Kävijöitä on aukiolopäivinä 10–15 henkeä.

Olkkari sijaitsee Tampereella Pispalan valtatie varrella hyvien kulkuyhteyksien päässä. Neliöitä Olkkarissa on noin 90–100 m², jotka jakautuvat kolmeen eri huoneeseen. Olkkarissa työskentelee projektivastaava sekä osa-aikainen projektityöntekijä. Olkkarissa ei ole työllistetty kehitysvammaisia henkilöitä, vaikka muuten se on osa OmaPolku ry:n toimintaa. Netisivuilla on osana Voimavirta-projektia haettu vapaaehtoisia OmaKavereita, joita on löytynyt kuusi. ”Puskaradio” on tähän mennessä toiminut parhaana mainoskeinona OmaKavereiden rekrytoimisessa. Lisäksi OmaPolku ry rekrytoi vapaaehtoisia myös Hämeensillan Lions-naisten sekä Tampereen seurakunnan Suurella sydämellä - projektin avulla. Talkoolaisia ja vapaaehtoisia, jotka osallistuvat erilaisille reissuihin ja tapahtumiin on tällä hetkellä noin 12–15 henkeä. Olkkarissa vapaaehtoisia ei ole juurikaan toiminut, mutta sitä voisi kehittää enemmän. Kehitysvammaiset nuoret itse tekevät vapaaehtoisena pieniä avustustöitä Olkkarissa tai ovat myyjinä diskoissa ja muissa tapahtumissa.

Voimavirta-projekti saa rahoituksensa Raha-automaattiyhdistykseltä ainakin vuosien 2006–2011 ajan. Jatkosta ei ole vielä tietoa, mutta tietenkin pysyvämpää rahoitusta pyritään saamaan joko kaupungilta ja muilta tahoilta tai Ray:ltä jatkuvarahoitteista A-avustusta.

Toimintaa voisi kehittää panostamalla enemmän vapaaehtoisten rekrytoimiseen ja heistä huolehtimiseen. Tällä hetkellä resurssit ovat kuitenkin liian pienet, ja projektissa olisi selkeä tarve toiselle kokopäiväiselle työntekijälle. Olkkarissa voisi olla myös enemmän työntekijöitä, sillä usein siellä on yhtä työntekijää kohden 15 nuorta.

Tiivistetysti:

- Yhdistyksen hallinnoima projekti.
- Kansalaistoimintapiste ja kohtaamispaikka 14–30-vuotiaille nuorille ja nuorille aikuisille.
- Avoimna kolmena päivänä viikossa aukioloaikojen painottuessa viikonloppuun ja ilta-aikaan.
- Toiminnan sisältöjä ovat: yhdessäolo, pelit, musiikin kuuntelu, karaoke, elokuvien katselu, tietokone, kokkausillat, pientä purtavaa ostettavissa.
- Sijainti valtatie varrella hyvien kulkuyhteyksien päässä.
- Yksi kokoaikainen ja yksi osa-aikainen työntekijä on palkattu.
- Kehitysvammaisia henkilöitä ei ole työllistetty.

- Vapaaehtoistyöntekijöitä on rekrytoitu osana projektia erilaisille reissuihin ja tapahtumiin nettisivujen, puskaradion ja yhteistyöverkostojen avulla.
- Aukiolopäivinä kävijöitä on päivää kohden 10–15 nuorta.
- Olkkaria mainostetaan nettisivujen ja puskaradion kautta.
- Rahoituksena on ainoastaan Ray:n projektirahoitus.
- Tavoitteena on pysyvyys rahoituksen suhteen.
- Kehittämishanke on tiedossa.

5.2.4.3 Kamraatti

Kamraatti- projektin ja matalan kynnyksen kohtaamispaikan projektivas- taavaa haastattelin 19.6 puhelimitse. Tämän jälkeen olimme myös yhtey- dessä sähköpostilla, jossa esitin hänelle muutaman lisäkysymyksen. Kam- raatti on Oulun Kehitysvammaisten Tuki ry:n projekti, jota toteutetaan Ray:n rahoituksella vuosien 2007–2011 ajan. Projekti keskittyy kou- luikäisten kehitysvammaisten ja heidän perheidensä tarpeisiin. Tärkein projektin toimintamuoto on maksuton palveluohjaus sekä kotikäynnit. Tarkoituksena on ohjata perheitä hiljalleen normaalipalvelujen piiriin. Pro- jekti tarjoaa myös matalan kynnyksen kohtaamispaikassa vertaistukea, koulutusta ja harrastustoimintaa kyseisten perheiden lapsille sekä vertais- tukea myös vanhemmille.

Kamraatin tiloissa on myös Torstai-Kahvila, joka on kaikille perheille avoin klo 10–11.30. Projektitoimintaan tilat ovat auki klo 10–17 tai 10–18. Tämän jälkeen tiloissa voidaan pitää kerhoja tai muita tilaisuuksia. Kahvi- latoiminta ei ole vielä käynnistynyt kunnolla, joten siihen ei ole pystytty panostamaan omaa työntekijää. Toiminta hakee vielä muotoaan, ja par- haillaan kuunnellaan mikä on tarve asiakkaiden keskuudessa. Pienten las- ten vanhemmille on järjestetty kahvilakertoja, joissa ollut ulkopuolista oh- jelmaa ja asiaa, muuta kuin kehitysvammaisuudesta Läsna on ollut kerral- laan noin kahdesta viiteen vanhempaa. Kamraatissa järjestetään taidenäyt- telyitä, tupailtoja koko perheille sekä erilaisia kerhoja, kuten elokuvaklubi. Normaaliuden periaatteiden mukaisesti kerhoista otetaan osallistumismak- su 20–60 euroa lukukautta kohden. Kerhoihin lapsia osallistuu noin 5–8.

Tilat on vuokrattu kesäkuussa 2007 Oulun keskustasta Rotuaarin eli pai- kallisen kävelykadun kupeesta. Tilat ovat isossa läpitalo-ohuoneistossa, joka on kolmio ja yli 70 m²:n asunto. Esteettömämpi kulkeminen mahdollistuu hissien avulla. Kynnys ry on ollut mukana kahvilatoiminnan esteettömyy- den suunnittelussa.

Kamraatti-projekti keskittyy perhetyöhön ja keskusteluihin perheiden kanssa. Tilat eivät mahdollista, että samanaikaisesti tiloissa olisi joku muu läsnä, kuten kehitysvammainen työntekijä. Tukiyhdistyksen omistamasta Koivula Oy:stä on työllistetty kaksi kehitysvammaisia nuorta avotyöhön. He siivoavat tiloissa kerran viikossa. Vapaaehtoisia on jonkin verran ollut

tapahtumissa avustajana. Avustavat henkilöt ovat olleet kehitysvammaisia, jotka ovat olleet mukana suunnittelupalaverista lähtien.

Projektin rahoittaja on Raha-automaattiyhdistys. Seurakunnalta Kamraatti on saanut taloudellista panostusta niin, että pastori on ollut mukana vertaisillassa tai leirikeskuksen tilat ovat olleet käytettävissä. Palveluohjaus suunnattu tällä hetkellä kouluikäisille, ja esiin on tullut tarve myös pienille ja aikuisille kehitysvammaisille. Aika näyttää, alkaako toiminta elämään ja onko palveluohjaukselle tarpeeksi kysyntää. Kysynnän riittäessä mietitään rahoituksen jatkoa uudelleen. Kehityskohteenä on tällä hetkellä kahvilan toiminta. Lisäksi projekti tarvitsee paljon markkinointia.

Tiivistetysti:

- Yhdistyksen hallinnoima projekti.
- Matalan kynnyksen kohtaamispaikka kouluikäisille kehitysvammaisille lapsille ja heidän perheilleen.
- Avoimna projektin puitteissa arkisin klo 10–17 tai klo 10–18.
- Toiminnan sisältöjä ovat: vertaistuki, koulutus, harrastustoiminta ja kerhot, Torstai-kahvila, taidenäyttelyt, tupailat koko perheelle.
- Sijainti kaupungin ydinkeskustassa.
- Tiloissa on huomioitu esteettömyys.
- Kaksi palkattua työntekijää.
- Kaksi avotyöntekijää siivoustehtävissä.
- Tilat eivät mahdollista kehitysvammaisten työllistämistä muuhun kuin siivoukseen.
- Ei työllistä vapaaehtoisia työntekijöitä, mutta välillä kehitysvammaiset henkilöt itse avustavat tapahtumissa vapaaehtoisesti.
- Kävijöitä on kahvilakerroissa kahdesta viiteen vanhempaa ja kerhoissa viidestä kahdeksaan lasta.
- Ray:n projektirahoituksen lisäksi on hyötynyt hieman seurakunnan palveluista taloudellisesti.
- Tavoitteena rahoituksen hakeminen, mikäli toiminnalle on tarvetta.
- Kehittämishanke on tiedossa.

5.2.4.4 Kahvila Vohveli

Kahvila Vohveli on osa Toimintakeskus Hemptankaaren toimintaa. Hemptankaaren vastaavan ohjaajan tapasin 24.6.2008. Hemptankaaren toiminta on alkanut 1.10.1973 Nokian kauppalan alaisena. Nykyinen Hemptankaaren nimi ja rakennus otettiin käyttöön vuonna 1999. Tila antoi mahdollisuuden kehittää toimintaa eri suuntaan. Vuoden 2001 syksyllä avattiin Kahvila Vohveli. Idea syntyi henkilökunnalta, jolla oli kokemusta markkinoilta vohvelin hyvästä menekistä. Lisäksi Hemptankaareissa mietittiin tuolloin uusia työskentelymalleja kehitysvammaisille, kun alihankintatyöt vähenivät reilusti. Kahvilatoiminta aloitettiin tosi vaatimattomasti ja vanhat kalusteet korjattiin ja päällystettiin itse. Kaikki tehtiin vanhasta itse. Hygieniasian kautta luovuttiin pehmustetuista tuoleista ja kangasverhoi-

lusta, jotta niitä pystyy kunnolla puhdistamaan. Savipajassa on tehnyt käytössä olevat astiat itse. Hempankaaren toiminnan ylläpitäjä on Pirkanmaan sosiaalipalvelujen kuntayhtymä vuoden 2008 loppuun asti ja vuoden 2009 alusta Nokian kaupunki Paras- hankkeen myötä.

Hempankaari sijaitsee vanhassa teollisuusrakennuksessa Nokian keskustassa rautatieaseman ja linja-autoaseman läheisyydessä. Kahvilassa on vakituisesti tilaa 18 asiakkaalle ylätasanteella ja kesäisin lisäksi 24 paikkaa terassilla. Kun isompia ryhmä tulee bussilasteittain ja he tilaavat etukäteen, katetaan kahvilatiloja alatasanteelle. Kahvila Vohvelin toiminta perustuu ammattilaisten työpanokseen ja vakituiseen työhön. Kahvila on auki vain arkisin virka-aikana klo 10–15, mikä rajaa pois asiakkaita esimerkiksi illoilta ja viikonlopuilta. Poikkeuksellisesti kahvila voi olla auki myös viikonloppuisin tapahtumien yhteydessä tai erityistilauksena. Tiloja vuokrataan iltaisin ja viikonloppuisin.

Nokialla Hempankaari, työväenopisto ja talon asiakkaiden orkesteri Hempän Pumpu sekä paikallinen tukiyhdistys tekevät paljon limittäin yhteistyötä niin keskenään kuin muidenkin tahojen kanssa. Vapaaehtoistyö liittyy niin, että Hempän Pumpun johtaja ja säestäjä saattavat tulla vapaaehtoisesti esiintymään, jos vierasryhmät pyytäneet tai muuten on tarpeen. Myös Hempankaaren entinen ohjaaja ja nykyiset ohjaajat sekä myös kehitysvammaisten omaiset osallistuvat vapaaehtoisena moneen tukiyhdistyksen ja Hempankaaren toimintaan, kuten markkinoihin.

Yhteistyön mahdollistamana pystytään järjestämään tapahtumia, taidenäyttelyitä ja niiden avajaisia. Nokia-viikolla järjestettiin tapahtuma Taikapeitto lentää ja syksyn ajan konserttisarjaa, joka on konservatorion opiskelijoiden järjestämä ja Hempankaaren markkinoima. Lasten kulttuurivuonna järjestettiin musiikinäytelmä, jossa kävi kaikki kaupungin 450 esikoululaista. Tapahtumat ja vuosien aikana tehty tiivis yhteistyö eri tahojen kanssa ja verkostoituminen ylipäätään on edesauttanut sitä, että suosio kasvaa koko ajan kahvilassa. Toiminnallisuus on kahvilan asiakkaiden puolelta ykkösjuuttu. Mitä enemmän järjestetään jotain tapahtumaa yleisölle tarkoitettuja tilaisuuksia, sitä enemmän käy asiakkaita myös Kahvila Vohvelissa. Tämän vuoksi kävijämääriä on vaikea arvioida. Tänä vuonna kahvilassa on käynyt kaikkein eniten asiakkaita tapahtumien vuoksi, ja parhaana vuonna ihmisiä on käynyt 18 eri maasta. Kahvilaa markkinoidaan aina tapahtumien ja tutustumiskäyntien yhteydessä. Markkinointiin ei ole muuten juurikaan ole varaa, ehkä pari kertaa vuodessa on ilmoitus paikallislehdessä. Markkinointi tapahtuu niin, että palvelu ja laatu ovat hyvää.

Aukioloajat rajoittavat kävijäryhmää. Kesäisin kävijöitä olisi ja kesätapahtumiin on kysytty paljon, mutta talo on heinäkuun kiinni. Käyttäjärühmän muodostavat muun muassa eläkeläiset, joita asuu ympäristössäkkin paljon. Myös muuten lähikerrostaloista tulee asiakkaita, muun muassa markkinoista jaetaan käsin ilmoituksia niihin. Koululaisille ja päiväkodeille järjestetään ilmaisia musiikkitapahtumia, ja kesälomien alettua lapset vaativat usein isovanhempia tai vanhempia tuomaan heitä syömään vohvelia.

Päiväkodeista voidaan myös tulla pienissä ryhmissä ja heille voidaan poikkeuksellisesti myydä puolikasta vohvelia, mikä muuten ei ole kannattavaa. Monet koulut käyvät kevätretkillä ja erilaiset vanhusten kerhot käyvät usein pitkin vuotta ja pitävät kohteenaan.

Maanantait ovat hiljaisempia päiviä, tosin se ei päde enää kesäkuussa. Samoin on hiljaisempaa sateisina päivinä. Alun perin kahvila aloitti Vohvelikahvilana, mutta myöhemmin nimi muutettiin Kahvila Vohveliksi. Ihmiset mieltävät vohvelin aurinkoisen kelin syötäväksi, ja nimenvaihdolla pyrittiin siihen, että se herättäisi mahdollisimman vähän mielikuvia siitä. Lisäksi nykyinen nimi mahdollistaa laajemman tarjontavalikoiman.

Myytävät tuotteet on pyritty rajaamaan mahdollisimman pieneen, jotta myös hukkaprosentti olisi mahdollisimman pieni. Tuotevalikoimissa on makea ja suolainen vohveli, jäätelöannos ja vaihtuva päivän tarjous. Kahvilaohjaajana ovat ohjaajat vuoron perään kaksi viikkoa kerrallaan ja he valitsevat päivän tarjouksen. Päivän tarjoukset, kuten suppilovahveropii-rakka tai munkit tehdään itse, mutta normaalisti on pakastepullia, joita pystyy nopeasti laittamaan tarjolle. Tarvikkeet ja tuotteet tulevat tukusta kuntayhtymän tilauksena.

Lähtökohtana kahvilan toiminnalle on sosiaalipalvelujen tarjoaminen asiakkaille eli että se tarjoaa kymmenelle kehitysvammaiselle oikeaa työtä ja työllistää heidät, samoin kuin Hemptankkaan 1600 neliön siivoaminen. Kahvilan toimintaa ei ole ajateltu tuottavuuden kannalta mutta kyllä se perinteisen työtoiminnan muotona voittaa. Kymmenestä kehitysvammaisesta kaksi työskentelee vuoron perään ravintolapäällikkönä. Arkisin kun ei ole isoja ryhmiä, riittää ravintolapäällikön lisäksi kaksi tai kolme tarjoilijaa sekä ohjaaja kassalla. Asiakasryhmän tullessa pestään kädet ja mennään mukaan toimintaa, ja parhaimmillaan mukana on kaikki kymmenen työntekijää. Tilaus tehdään lapulla, jotta asiakas saa sitä mihin on ruksin laittanut. Rahaa ei tarvitse osata käsitellä tai ymmärtää, kunhan palauttaa ne oikealle henkilölle. Ravintolapäälliköt valmistavat taikinan ja paistavat vohvelit, muut tarjoilevat. Taikina tehdään aina ensimmäisenä aamulla valmiiksi, jotta se on valmiina asiakkaan tullessa. Tarjoilijoiden kanssa opetellaan tarjoilemista järjestyksessä. Kesäisin terassilla on niin sanottu sisäänheittomies, joka tarkastelee tuleeko terassille asiakkaita, jolloin heitä päästään heti palvelemaan.

Kaiken kahvilan toiminnan pitää perustua tuoreuteen ja laatuun kaikissa suhteissa. Myös hygienia-asioiden on oltava erityisen hyvässä kunnossa. Osa asiakkaistakin on suorittanut Perttulan erityisammattikoulussa tai Aitoon koulutuskeskuksessa hygieniapassin, jonka kaupungin terveystarvomaaiset ovat hyväksyneet ja henkilökunnasta se on kaikilla. Terveystarkastaja käy säännöllisesti tekemässä erittäin tarkan ja vaativan tarkastuksen.

Kahvilan yhteydessä on ollut myyntihyllyt koriste- ja lahjatavaraesineille alusta saakka. Tilojen vuokrauksen takia tuotteet ovat esillä rulo-

ovikaapeissa, sillä juhlien ajaksi kaapit on saatava lukkoon. Tuotteissa on tasainen menekki, monet poikkeavat katsomaan ja hakemaan lahjoja tai tui-liaisviemisiä. Myyjäisissä ja markkinoilla tuotteita nostetaan näkyville enemmän. Alussa oli vankka visio siitä, minkä tyylliset tuotteet sopivat myyntiin kahvilaan, mutta on täytynyt muuttaa käsitystä sittemmin. Ihmi-set ostavat niin erilaisia asioita, monesti on mennyt kaupaksi jotkut ih-meelliset, joita on miettinyt laittaako edes myyntiin. Ihmisillä on niin eri-lainen maku. Mutta kaikki ovat kuitenkin askartelun ilolla valmistettuja tuotteita. Kortit, sulatetut pullot, keraamiset tontut, tervakynntilät ja kesäi-sin laudeliinat ovat olleet suosittuja tuotteita. Uusia tuotteita kehitellään koko ajan tai otetaan uudestaan vanhoja ideoita käyttöön.

Toiminnan jatkuminen ja kehittäminen on ehdottomasti ammattilaisten va-rassa. On tärkeää, että pystyy vaikuttamaan työhön, ideoida ja kehittää sitä. Työntekijän motivoimisen ainoa avain on se, että antaa mahdollisuuden ja vapauden luovuuteen. Rajat tulevat vastaan vasta taloudellisella puolel-la. Hempankaassa jokaisen ohjaajan vahvuuksia on pystytty hyödyntä-mään hyvin. Vaarana on, että kehityksessä tulee notkahdus, kun siirtymäs-sä kuntayhtymältä kaupungille menee pari vuottakin. Työntekijöiden täy-dennyskoulutusta pitäisi parhaillaan lisätä, mutta johtajalla ei vielä haas-tattelun ajankohtana ollut tietoa siitä kuinka se mahdollistuu. Toiminnan tulee kuitenkin koko ajan uusiutua ja kehittyä.

Tiivistetysti:

- Kuntayhtymän alaista työtoimintaa.
- Kaikille avoin kahvila sekä koriste- ja lahjaesineiden myymälä.
- Avoinna arkisin virka-aikana.
- Toiminnan sisältöjä ovat: kehitysvammaisten työtoiminta, kahvila, koriste- ja lahjaesineiden myyminen, taidenäyttelyt, teematapah-tumat kuten kahvilakonsertit tai markkinat, tilojen vuokraus.
- Sijainti kaupungin keskusta-alueella.
- Kahvilan ohjaajana toimii vuorotellen yksi ohjaaja.
- Mahdollistaa kymmenelle henkilölle kahvilan töitä työtoimintana.
- Vapaaehtoisia mukana muun muassa markkinoilla ja Hempan Pumpun toiminnassa.
- Kävijämääriä on vaikea arvioida isojen ryhmien takia.
- Kahvilaa markkinoidaan tapahtumien yhteydessä sekä puskaradiol-la, verkostoitumisen kautta ja lehti-ilmoituksilla.
- Aukioloajat rajaavat kävijämääriä.
- Toimintaa tullaan kehittämään jatkossakin.

5.2.4.5 Ystävätupa

Helsingin Kehitysvammatuki 57:n vapaa-ajanohjaajalle tein puhelinhaas-tattelun 25.6.2008. Yhdistys hallinnoi Ystävätupa-toimintaa, jonka osana on järjestetty myös Teinari-toimintaa nuorille 13–19-vuotiaille kehitys-vammaisille henkilöille. Ystävätupa eli Ystis sai alkunsa vuonna 1991,

Teinari aloitti toimintansa myöhemmin. Samoihin aikoihin Helsingin keskustassa Tennispalatsissa oli myymälä, jossa myytiin kehitysvammakentän tuotteita, mutta se jouduttiin lopettamaan. Ystävätuvan tiloissa lisähuoneessa oli myös aikoinaan kirpputori, jossa oli tuetussa työssä kehitysvammaisia. Myynti oli kuitenkin pientä eikä toiminta kannattanut.

Ystävätuvan perustaminen oli asiakkaiden ja omaisten idea. Kehitysvammaisilla oli tarvetta paikalle, jossa tavata, kun asuntoloissa ei voinut tavata useampaa henkeä kerralla. Alkuun Ystävätupa oli auki keskiviikkoisin ja sunnuntaisin ja Teinari lauantaisin. Keskiviikko oli alussa hiljainen tunti. Ensimmäiset kuusi vuotta toimintaa järjestettiin pienimuotoisesti 46 m²:n toimiston yhteydessä, ja kävijöitä tuolloin oli yli 20 henkeä. Pienten tilojen käydessä ahtaaksi Ystävätupa muutti vuonna 1997 nykyisiin 198 m²:n tiloihin Helsingin keskusta-alueella. Nykyään Ystis on avoinna keskiviikkoisin klo 14–19, lauantaisin klo 12–15 ja sunnuntaisin klo 13–16. Maanantaisin tilassa voidaan järjestää lyhytkurseja tai jäseniltoja.

Ystävätupa on mahdollisimman asiakaslähtöinen paikka, jossa kehitysvammaisten itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan ja mahdollistetaan. Ohjaajat ovat käytettävissä ja luovat turvallisuutta, mutta järjestettyä ohjelmaa ei ole. Tilassa on biljardipöytä ja olohuonemainen nurkkaus, jossa viettää aikaa. Teema-illat ovat erikseen sovittuja. Kerhokahviosta voi ostaa pientä purtavaa. Ystävätupa järjestää erilaisia retkiä ja matkoja, tapahtumiin sekä kurseja myös yhteistyössä eri tahojen kanssa. Varsinainen yhdistyksen ostopalvelutoiminta on omaa toimintaansa. Ystävätuvassa käy noin 20 henkeä kertaa kohden. Osa ei käy kahvilassa, mutta osallistuu retkille, joilla 250 osallistujaa vuodessa. Kerhotoiminnassa käy 400 henkeä vuodessa.

Alussa Ystiksessä vuorotteli kaksi ohjaajaa, mutta nykyisin palkattuja työntekijöitä on yksi. Teinarissa ohjaajia on ollut kaksi tai jopa useampia. Toimistoapulainen on työllistetty keskiviikkoisin ja torstaisin. Toimistotöiden lisäksi hän hoitaa kahviota, ostaa aineet ja tekee leivät valmiiksi sekä hoitaa tiskaamisen. Tuetussa työssä oleva kehitysvammaisen henkilö siivoaa sekä Ystävätuvan että yhdistyksen toimiston tilat. Ystävätuvalla on vapaaehtoisia kerralla kaksi tai kolme henkeä. Kaiken kaikkiaan retkille ja muuhun toimintaan osallistuneita vapaaehtoisia on noin 20 henkilöä, ja lisäksi tarvittaisiin kymmenisen henkilöä. Vapaaehtoisia haetaan lehti-ilmoituksella, nettisivuilla ja jäsentiedotteissa. Tähän asti lehti-ilmoituksetkin ovat tuottaneet tulosta. Vapaaehtoisista kehitysvammaisista ei ole tarvetta, sillä siitä tulisi eriarvoisuutta, jos joku voisikin toimia muiden ohjaajana retkillä.

Teinari loppuu syksyllä 2008. Kävijöitä on ollut keväällä vähän, ja toiminta sitoo kuitenkin kaksi ohjaajaa. Nuoret ovat siirtyneet nuorisotalolle ja osa voi siirtyä Ystävätuvaan. Teinarin tilalle on kokeiltu keväällä joka toinen maanantai puolentoista tunnin kerhotyypistä senioriklubia. Ohjelmaa ideoitiin ja suunniteltiin yhdessä ja ensimmäisen kerran kahdesta kävijästä osallistujamäärä on kasvanut 10–11 kävijään. Luultavasti toiminta jatkuu

syksyllä, mutta jatko riippuu Raha-automaattiyhdistyksestä. Ray on rahoittanut alusta saakka toimintaa ja nykyään Ystävätupa saa jatkuvarahoitteista A-avustusta, joka myönnetään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. 1990-luvun alussa oli ollut esillä idea, jonka mukaan kaupunki ottaisi toiminnan itselleen, mutta se ei ole vielä toteutunut. Ennakkotiedotteen mukaan Raha-automaattiyhdistyksen rahoitus jatkuu seuraavatkin kolme vuotta.

Tiivistetysti:

- Yhdistyksen hallinnoima ja Ray:n rahoittama avustuskohde.
- Pysyvän avustuksen lisäksi saa kaupungilta toiminta-avustusta.
- Kehitysvammaisten henkilöiden kohtaamispaikka.
- Avoimena kolmena päivänä viikossa aukioloaikojen painottuessa viikonloppuun ja ilta-aikaan.
- Toiminnan sisältöjä ovat: yhdessäolo, biljardi, tv, Teinari, seniori-klubi, teemaillat, pientä purtavaa ostettavissa kerhokahviosta, retket, matkat, tapahtumat ja kurssit.
- Sijainti kaupungin keskusta-alueella.
- Palkattuja työntekijöitä ovat yksi kokoaikainen ohjaaja ja yksi tukityöllistetty toimistoapulainen.
- Yksi kehitysvammaisen henkilö on tuetussa työssä siivoamassa.
- Vapaaehtoistyöntekijöitä on reservissä noin 20 henkeä, mutta lisää tarvittaisiin. Heitä rekrytoidaan Ystävätuvalla sekä erilaisille reissuihin ja tapahtumiin nettisivujen, lehti-ilmoitusten ja jäsentiedotteiden avulla.
- Aukiolopäivinä kävijöitä on päivää kohden noin 20 henkeä.
- Kehittämishanke on tiedossa.

5.2.4.6 Wärjäämö

Wärjäämön johtajaa haastattelin tapaamisessa 28.8.2008 ja puhelimesta 24.10.2008. Lisäksi lähetin tämän tekstin hänelle sähköpostilla tarkistettavaksi. Wärjäämö on perustettu syyskuussa 2006. Wärjäämön toiminta on Pirkanmaan sosiaalipalvelujen kuntayhtymän ylläpitämää vuoden 2008 loppuun, minkä jälkeen se siirtyy Tampereen kaupungin alaisuuteen. Yksikön toiminta-ajatuksena on tarjota kehitysvammaisille mahdollisuus keilla omia vahvuuksiaan eri taiteenaloilla. Wärjäämön yläkerrassa on kädentaitoyksikkö, jossa järjestetään opetussuunnitelman mukaista opetusta. Kehitysvammaiset opiskelijat osallistuvat ohjattuun taidetoimintaan, jota opettavat ja ohjaavat taidealan ammattilaiset. Siellä valmistetaan käsityönä yksilöllisiä tuotteita, joita on mahdollisuus ostaa alakerran myymälästä. Myymälässä on myynnissä myös kuntayhtymän muissa toimintayksiköissä valmistettuja tuotteita.

Myymälän yhteydessä on kahvila eli Mamsellin kahvihuone. Myynnissä on niin vohveleita, leivonnaisia kuin jäätelöä. Tuotevalikoimassa pyritään pitämään erilaista tarjontaa, niin pientä ja suurta sekä makeaan että suolaiseen nälkään. Lisäksi aina tulee olla jotain uutta tarjottavaa, joka luo vai-

telua asiakkaille. Hyvä ja laadukas kahvi on kerännyt kiitosta, joka on korkeintaan 30 minuuttia pannussa. Kaiken kaikkiaan laatu on tärkeää, jotta asiakkaat vievät hyvää sanaa eteenpäin. Tällä hetkellä Mamsellin kahvihuone tasapainottelee omatuotannon ja raakapakasteiden välissä, mikä vaihtelee työntekijöiden osaamistason mukaan. Itse tehdyt tuotteet ovat kuitenkin suosituimpia. Keittiötiloissa kannattaa johtajan mukaan panostaa hyvin suunniteltuihin tiloihin sekä kunnollisiin teollisuuslaitteisiin. Ne ovat alkuinvestoinnissa kalliimpia, mutta maksavat itsensä takaisin paloturvallisuuden, kestävyuden, nopeuden sekä käytännöllisyyden suhteen.

Wärjäämö on 20-paikkainen, joista taidealan opiskelijoita on 17 ja kahvilassa työtoiminnan alla työskentelee kolme henkilöä. Johtajan lisäksi Wärjäämössä työskentelee yksi ohjaaja kädentaidoissa sekä kaksi tuntiohjaajaa yhdeksän tuntia viikossa. Kahvilassa työskentelee yksi ohjaaja ja tuki-työllistetty kahvilanhoitaja. Vapaaehtoisia Wärjäämössä ei työskentele. Vastuu kahvilan päivittäisestä toiminnasta on koko kahvilatiimillä ja kiertävän työvuorolistan ansiosta kukin tutustuu kahvilatoiminnan eri muotoihin. Työn lomassa karttuu tietous ruokatuotannosta, elintarvikeopista, leivonnasta, elintarvikehygieniasta ja asiakaspalvelusta. Työntekijöille järjestetään myös lyhytkursseja kuten hygieniosaamiskoulutus.

Mamsellin kahvihuoneen sekä myymälän yhteydessä on myös näyttelytilaa. Taidenäyttelytilassa on esillä niin kehitysvammaisten omaa taidetta kuin ulkopuolisten taiteilijoiden näyttelyitä. Wärjäämö tekee tiivistä yhteistyötä taidekeskus Mältinrannan ja Tampereen Taiteilijaseuran kanssa. Yksikön omaa taidetuotantoa on esillä kaksi kertaa vuodessa, muina aikoina esillä on yhteistyötahojen näyttelyitä. Näyttelytilassa kannattaa kiinnittää huomiota sekä valaistukseen että taulujen ripustukseen. Wärjäämössä tehdään nykyään sopimukset tarkasti taiteilijoiden kanssa, joissa määritellään kaikki käytännön asiat, kuten näyttelyn kesto, palkkiot, kuka kokoaa ja purkaa näyttelyn sekä voiko teoksia ostaa kesken näyttelyn.

Aukioloajat ovat maanantaisin ja perjantaisin klo 10–15 sekä tiistaisin, keskiviikkoisin ja torstaisin klo 12–15. Viikonloppuisin Wärjäämö on suljettu. Kahvilatiloja käytetään myös yksikön omaan toimintaan sekä ruokailuun. Aukioloajat rajaavat kävijöitä, minkä takia kohderyhmänä ovat ihmiset, jotka pystyvät saapumaan aukioloaikojen puitteissa. Tällaista kohderyhmää ovat eläkeläiset, lapset, opiskelijat, työväki tauoillaan sekä ympäristön asukkaat ja yritykset. Kävijämäärät vaihtelevat päivittäin 0–100 henkeen. Ryhmävierailut, näyttelyn avajaiset tai tapahtumat vetävät kävijöitä paljonkin, mutta muina päivinä on hiljaista. Keskiarvoksi tulee noin 5–10 henkeä päivää kohden. Suuri vaihtelu kävijämäärissä ongelmallista, koska tällöin on vaikea varautua kahvilatuotteissa sopivaan määrään. Tarkoituksenmukaista on, ettei tuotteita joutuisi paljon hukkaan tai vastaavasti ne eivät loppuisi kesken päivää asiakasmäärän kasvaessa.

Mamsellin kahvihuoneessa käy niitä, jotka ostavat yhden kahvin ja jonkun syötävän, mutta toisaalta joku saattaa tulla hakemaan mukaansa palaveripullat. Myymälässä yksittäiset ostajat voivat ostaa yksi tai kaksi tavaraa,

mutta erilaiset organisaatiot ostavat liikelahjoiksi isompia eriä. Yritykset ovat tulevaisuudessa markkinarako, sillä yhä enemmän tulee tilausmyyntiä ja sitä kautta tulosta. Myymälä toimii tällä hetkellä enemmänkin näyteikkunana, eikä muuten ole sinällään kannattavaa toimintaa. Tuotevalikoimassa tulee olla samalla lailla monipuolisuutta kuin kahvilassakin: jotain sisustukseen ja vaatekukseen liittyvää, hieman taidetta, jotain huovutettua, keraamista ja muista eri materiaaleista tehtyä. Ostettavaa tulee olla kaiken ikäisille ja hintaluokaltaan eurosta kalliimpaan 50 euroon. Myymälän tuotteisiin lisätään myydessä arvonlisävero 22 prosenttia, kirjojen kohdalla verotusprosentti on 0.

Wärjäämö sijaitsee Tampereen keskustassa Finlaysonin alueella. Alakerassa sijaitsevat Mamsellin kahvihuone, myymälä, näyttelytila sekä keittiötilat ja johtajan huone. Yläkerrassa puolestaan sijaitsevat opetustilat. Mamsellin kahvihuoneelle, myymälälle, näyttelytilalle ja keittiölle on varattu noin 120 m². Tilauksesta Mamsellin kahvihuone on myös iltakäytössä esimerkiksi kokouksia varten ja keittiötiimi voi järjestää niihin tarjoulun. Tiloja ei vuokrata edes kuukausittain. Tiloja haluttaisiin vuokrata iltaisin ja viikonloppuisin, mutta se vaatisi silloin yhden työntekijän panoksen hoitamaan kahvituksen ja tiskauksen. Tämä olisi aina pois perustoitinnasta, eikä sellaiseen ole resursseja. Lähinnä tilan vuokraukset ovat olleet Wärjäämön kiinteistön asukasyhdistyksen kokouksia tai sidosryhmien kokouksia.

Mainostaminen tapahtuu nettisivujen, ”puskaradion” ja esitteiden sekä yksittäisten yritysasiakassuhteiden kautta. Näyttelyn avajaisia mainostettaessa sekä samalla, kun saadaan lehdistö paikalle johonkin tapahtumaan, mainitaan mahdollisuudesta tutustua Mamsellin kahvihuoneen tuotteisiin. Perinteistä lehtimarkkinointia tai ilmoittelua Wärjäämö ei ole käyttänyt. Tänä vuonna Wärjäämö on osallisena Finlaysonin alueen joulutapahtumassa, ja saa sitä kautta näkyvyyttä sekä hyötyä alueen yhteismarkkinoinnista. Kerran Wärjäämön tuotteita on ollut esillä Finlaysonin mediatunnelin näyteikkunassa.

Tulevaisuudessa toimintaa tullaan kehittämään ja jalostamaan entisestään. Vuodenvaihteessa Wärjäämö siirtyy Tampereen kaupungin alaisuuteen ja samalla yhteistyö museoiden ja kulttuuritoimen kanssa helpottuu. Yhteistyökuvioita pääsee laajentamaan, sillä kaupungin järjestämiin tapahtumiin osallistuminen on helpompaa. Jo pelkästään kaupungin sisäisiin kohteisiin myyminen ja markkinoiminen lisäävät tunnettuutta. Markkinoiminen sisäisen verkon kautta saavuttaa tuhansia kaupungille työskenteleviä henkilöitä, jotka voivat tulla joko työnsä kautta tai yksityishenkilönä Wärjäämön asiakkaaksi.

Tiivistetysti:

- Kuntayhtymän alainen opetus- ja työtoimintayksikkö.
- Kaikille avoin kahvila sekä koriste- ja lahjaesineiden myymälä.
- Avoinna arkisin virka-aikana.

- Toiminnan sisältöjä ovat: kehitysvammaisten työtoiminta, kahvila, koriste- ja lahjaesineiden myyminen, taidenäyttelyt, tilojen vuokraus.
- Sijainti kaupungin keskusta-alueella.
- Kahvilassa on yksi ohjaaja sekä yksi tukityöllistetty kahvilanhoitaja.
- Mahdollistaa kolmelle kehitysvammaiselle henkilölle kahvilan töitä työtoimintana.
- Vapaaehtoisia ei ole mukana toiminnassa.
- Kävijämääriä on vaikea arvioida isojen ryhmien takia, mutta keskimäärin kävijöitä päivässä on viidestä kymmeneen.
- Kahvilaa markkinoidaan tapahtumien yhteydessä sekä puskaradiolla, nettisivuilla ja verkostoitumisen kautta.
- Aukioloajat rajaavat kävijämääriä.
- Tilojen vuokraamista on rajoitettu työntekijöiden rajallisten resurssien vuoksi.
- Kehittämishanke on tiedossa.

5.2.4.7 Olonurkka

Olonurkan projektivastaava vastasi esittämiini kysymyksiin sähköpostitse. Forssan Seudun Kehitysvammaisten Tuki ry. on perustettu vuonna 1973, ja yhdistyksen hallinnoima Olonurkka-projekti taas polkaistiin käyntiin 2007 elokuussa.

Olonurkan kohderyhmänä ovat seutukunnan kehitysvammaiset henkilöt perheineen ja läheisineen. Käyttäjinä ovat lähinnä juuri kehitysvammaiset henkilöt, sekä yksin tai perheensä kanssa asuvat että myös seutukunnan asumisyksiköissä asuvat kehitysvammaiset. Asumisyksiköt lähettävät kimppatakseilla asukkaitaan Olonurkan tapahtumiin. Lisäksi yhteistyötä on myös erityiskoulujen kanssa, useiden koulujen oppilaat käyvät Olonurkassa. Myös paikallisen lastenkodin asukkaita käy Olonurkassa. Kehitysvammaisten vanhemmat, sisarukset, ja läheiset on myös suuri käyttäjäryhmä.

Olonurkan aukioloajat ovat olleet koko tähänastisen toiminnan ajan hie- man sekavat. Olonurkka on aiemmin ollut avoinna noin klo 8–16, lau- nantaisin klo 12–18 ja satunnaisesti myös sunnuntaisin. Lisäksi karaokeiltoina tiistaisin Olonurkka on ollut avoinna klo 17–20. Myös erilaiset kerhot, vertaistukiryhmät ja muu iltatoiminta on pitänyt ovia avoinna satunnaises- ti. Projektivastaavan opiskelujen vuoksi aukioloaikoja joudutaan muutta- maan. Nykyään Olonurkka on avoinna arkisin klo 10–15 lähinnä päiväai- kaan liikkuvien ihmisten tarpeisiin ja neuvontaa sekä ohjausta varten. Myös projektille keskeinen sosiaalinen olohuonetoiminta tulee päiväai- kaan toteutetuksi sekä tiistai- ja torstai- iltoina klo 18–20. Toimintana voi olla joko karaoke, elokuvailta, hemmottelua tai vaan yhdessäoloa kahvi- kupposen äärellä. Toimintaa ei määritellä kovin tarkasti etukäteen vaan se muotoutuu kävijöiden toiveiden mukaan.

Kerran kuukaudessa järjestetään äitien ilta ja isille oma rempparyhmä. Myös erilaiset vertaistukiryhmät, kuten vaikeavammaisten äitiryhmä ja VV-äidit eli Vertaansa vailla kokoontuvat säännöllisesti kerran kuukaudessa. Nuorille kehitysvammaisille tarkoitettu Nuortennurkka kokoontuu joka toinen viikko sekä erilaiset kerhot kerran viikossa: askartelukerho maanantaisin klo 15–18, seniorikerho torstaisin klo 13–15, luovan toiminnan kerho torstaisin klo 15–18 sekä lauantaisin käsityökerho klo 13–17. Näiden toimintojen lisäksi järjestetään teemailtoja, kuten korukursseja, luentoja ajankohtaisista asioista tai joulumyyjäisiin askartelua.

Päivittäin poikkeaa kahville tai juttelemaan keskimäärin neljästä viiteen henkilöä. Karaokeen ja elokuvailtoihin osallistuu noin 20–25 henkilöä. Erilaisissa kerhoissa käy kerralla noin 10–20 henkilöä, Nuortennurkan toimintaan osallistuu noin 10–15 aktiivista nuorta. Erilaisiin vertaistukiryhmiin osallistuu kuhunkin noin kymmenen henkilöä. Retkillä, teatterimatkoilla tai laivareissuilla on ollut yleensä reilusti osallistujia mukana, eli noin 25–50.

Tällä hetkellä Olonurkalla on vuokrattuna 148 m²:n liiketilat aivan Forssan keskustassa. Vuoden 2009 helmikuussa tilat ostetaan yhdistyksen omistukseen testamenttilahjoituksen varoilla. Tilat ovat toimivat, käytännölliset ja riittävän suuret toiminnalle. Olonurkassa on iso kokoontumis- ja kerho huone, jossa sijaitsee myös työntekijöiden toimistotilat. Iso olohuone on vapaa-ajanviettoa varten sekä ruokailuhuone sekä keittiö kahvitteluun. Lisäksi Olonurkassa on niin sanottu lepohuone, jossa on sairaalasänky vaikka sairauskohtauksia, vaipanvaihtoa tai lepäämistä varten. Olonurkkaan on esteetön pääsy.

Palkkatyöntekijöitä ovat yksi kokopäiväinen projektivastaava ja yksi osa-aikainen projekti-työntekijä, jonka työaika on noin 12 tuntia viikossa. Kehitysvammaisia henkilöitä ei ole työllistetty Olonurkassa. Olonurkka kouluttaa Tukiliiton avustuksella Tukihenkilöitä kehitysvammaisille henkilöille ja omana toimintanaan vapaaehtoistoimijoita avustamaan retkillä, reissuilla ja Olonurkan toiminnoissa. Toimintaan mukaan saamisessa on haastetta, sillä ihmiset eivät nykyään halua sitoutua kovinkaan paljoa. Vapaaehtoisia on mukana toiminnassa muutama aktiivisempi, mutta lisää tarvittaisiin. Noin viidestä kuuteen henkilöä ovat lupautuneet vapaaehtoistyöhön tarvittaessa. Vapaaehtoiset toimivat lähinnä erilaisissa kerhoissa avustajina eli auttavat kehitysvammaisia osallistumisessa. Lisäksi retkillä ja matkoilla vapaaehtoiset toimivat apuohjaajina. Olonurkassa vapaaehtoiset usein auttavat keittiön toimissa ja ovat mukana seurustelemisessa ja yhdessäolossa.

Kolmivuotisen projektin 2007–2009 ainoa rahoitus tulee Raha-automaattiyhdistykseltä. Olonurkka on saanut jonkin verran lahjoituksena muun muassa tavaraa, astioita ja elintarvikkeita yrityksiltä, yhdistyksiltä ja yksityisiltä henkilöiltä. Tarkoitus on hakea ensi vuonna jatkorahoitusta projektille nimenomaan Ray:ltä projektiaavustuksena tai toimintaavustuksena. Vaihtoehtona on myös uuden projektin hakeminen Ray:ltä.

Myös kaupungin ja lähikuntien rahoitusmahdollisuutta on tarkoitettu selvittää. Tulevaisuudessa omat tilat yhdistyksellä on turvattu ja tilojen ylläpito saadaan toimimaan muutaman vuoden eteenpäin vielä projektin päätyttyäkin. Palkkoihin ja toimintaan ei kuitenkaan ole silloin rahaa. Toiminnalle saadaan luultavasti jatkoa ainakin sitten vapaaehtoisvoimin. Uusia innovaatioita ja kehittämissuunnitelmia on mietitty, mutta ne ovat pitkälti kiinni rahoituksesta.

Tiivistetysti:

- Yhdistyksen hallinnoima projekti.
- Sosiaalinen olohuone kehitysvammaisille ja heidän perheilleen.
- Avoinna monipuolisesti maanantaista lauantaihin ja klo 10–20 välisenä aikana.
- Toiminnan sisältöjä ovat: yhdessäolo kahvikupposen äärellä, karaoke, elokuvaillat, hemmottelu, neuvonta ja ohjaus, harraste- ja vertaistukiryhmät ja -kerhot, teemaillat, tukihenkilöiden ja vapaaehtoisten kouluttaminen.
- Sijainti kaupungin keskustassa.
- Tilat ovat toimivat, käytännölliset ja riittävän suuret sekä niissä on huomioitu esteettömyys.
- Palkattuja työntekijöitä ovat kokoaikainen projektivastaava ja osa-aikainen työntekijä.
- Kehitysvammaisia henkilöitä ei ole työllistetty.
- Vapaaehtoistyöntekijöitä on muutama aktiivinen henkilö ja reservissä noin viidestä kuuteen henkeä, mutta lisää tarvittaisiin. Heidän rekrytoiminen lähinnä Olonurkkaan, kerhoihin sekä erilaisille reissuihin ja tapahtumiin on haastavaa.
- Aukiolopäivinä kävijöitä on päivää kohden noin 20 henkeä.
- Kävijöitä kerhoissa on 10–20 henkeä, karaoke- ja elokuvasilloissa 20–25 henkeä, nuortennurkassa 10–15 henkeä, vertaistukiryhmissä noin kymmenen ryhmää kohden ja päivittäin poikkeaa juttelemaan neljästä viiteen henkilöä.
- Ray:n projektirahoituksen lisäksi Olonurkka on rahoittanut toimintaansa saaduilla testamenttilahjoituksella sekä muilla lahjoituksilla.
- Rahoituksen pysyvyys on tavoitteena.
- Toimintaa tullaan kehittämään jatkossakin.

5.2.4.8 Rinnetuote

Rinnekoti-Säätiö tuottaa kehitysvammaisille ja muille erityisryhmille sosiaali- ja terveystalvija. Rinnekodissa suunnitellaan sosiaalisen yrityksen perustamista, ja sen vuoksi olin keväällä yhteydessä säätiön työvalmentajaan. Myöhemmin lähetin hänelle ja Rinnetuotteen ohjaajalle kysymykseni sähköpostitse ja he vastasivat kumpikin vain osaan kysymyksistä. Lisäksi osaan kysymyksistä vastasi säätiön päivä- ja työtoiminnasta vastaava esimies.

Rinnetuote on kaikille avoin myymälä- kahvila, joka on perustettu vastaamaan asiakkaiden ja omaisten tarpeisiin kesäkuussa 1999. Rinnekodilta puuttui oma myymälä, jossa voisi myydä omia tuotteita ja samalla myymälän yhteyteen perustettiin kahvila. Toiminnan ylläpitäjänä toimii Rinnekoti-säätiö. Olennainen osa toimintaa on kehitysvammaisten henkilöiden työllistäminen kahvila-myyvälän työntekijöinä. Myymälässä on myynnissä säätiön toisessa pisteessä valmistettuja käsitöitä ja Rinnetuotteessa leivottuja leivonnaisia, pitsaa ja sämpylöitä. Keväällä tiloissa käytössäni siellä oli asiakkaiden käytettävissä tietokone, mutta tästä ei ollut mainintaa vastauksissa.

Rinnetuotteessa työskentelee tällä hetkellä yksi palkattu työntekijä, ja ruuhkapäivänä apuna on puolipäiväinen ohjaaja. Aiemmin kun palkattuja ohjaajia oli kaksi, toinen ehti ohjaamaan välillä askarteluja ja muuta toimintaa. Vapaaehtoistyöntekijöitä Rinnetuotteessa ei ole. Kymmenen kehitysvammaista henkilöä on työllistetty osana työtoimintaa. Heidän työtehtäviä ovat asiakaspalvelu, tiskin kerääminen pöydistä, tiskikoneen täyttö ja käynnistäminen, pöytien pyyhkiminen, vessan ja lattian pesu, roskien ja bioroskien vieminen, postin kuljettaminen, kahvinkeitto, pyykin vieminen pesulaan ja leipominen. Henkilöt tekevät työtehtäviä kykyjensä ja taitojensa sekä vahvuksiensa mukaan. Uusia työtehtäviä opetellaan ajan kanssa. Päävastuu kahvila-myyvälän pyörittämisestä ja työnjaosta on ohjaajalla, samoin myös raha- ja paperiasiat.

Aukioloajat vaihtelevat ja niitä on jouduttu supistamaan, koska kahvila-myyvälässä on enää yksi palkattu työntekijä kahden sijasta. Maanantaisin Rinnetuote on avoinna klo 11–15, tiistaisin, keskiviikkoisin ja torstaisin klo 10–15.30 sekä perjantaisin klo 10–14.30 huomioiden suljettuna oloajan klo 11.30–12.30. Päivisin kahvila oli ennen suljettu vain puoli tuntia, mutta se ei enää riitä työntekijän ja työllistettyjen ruokataukoon sekä juoksevien asioiden hoitoon. Noin kerran kuukaudessa kahvila on auki sunnuntaina klo 13–15.30 osastojen tai asuntolan henkilöstön voimin. Välillä esitetään toiveita pidemmistä aukioloajoista ja avoimista ovista iltaisin, mutta silloin tarvittaisiin lisäpanostusta henkilöstöön.

Rinnetuote sijaitsee Espoossa Rinnekoti-säätiön alueella. Tilat koostuvat kahvila-myyvälästä ja työntekijäpuolesta, johon kuuluu muun muassa keittiötilat. Kahvila-myyvälän asiakkaita ovat Rinnekodin asiakkaat ja henkilökunta, säätiön vieraat ja ulkopuolinen ammattihenkilöstö, kuten nuohoojat sekä taksi- ja bussikuskit. Päivittäin kahvilassa käy asiakkaita n. 20–100 henkeä.

Toiminta on pysyväluonteista, ja toimii säätiön käyntikorttina vierasryhmille. Ohjaaja on arjen työssä niin kiireinen, että työaika menee siihen täysin. Toiminnan kehittäminen kiinnostaa ohjaajaa, mutta siihen ei nykyresursseilla ole aikaa. Yhden ohjaajan käytäntö on pysyvä ratkaisu niin kauan kuin kahvila-myyvälä toimii nykyisissä tiloissa. Ohjaaja on saamassa omaa tiimiä, josta hän saa ruuhkapäiville kiireapua ja vertaistukea.

Tiivistetysti:

- Säätiön alainen työtoimintayksikkö.
- Kaikille avoin kahvila-myymälä.
- Auki arkisin virka-aikana sekä noin kerran kuussa sunnuntaina puolentoista tunnin ajan.
- Toiminnan sisältöjä: työtoiminta, kahvila, myymälä, tietokone.
- Sijainti keskusta-alueen ulkopuolella, mutta muuten keskeisellä ja hyvin lähettyvillä asiakkaita.
- Yksi palkattu ohjaaja sekä ruuhka-aikoina osa-aikainen ohjaaja.
- Kymmenen kehitysvammaista henkilöä on työtoimintana kaikenlaisissa kahvilan töissä.
- Vapaaehtoisia ei ole toiminnassa mukana.
- Kävijöitä päivittäin on noin 20–100 henkeä.
- Aukioloaikoja on jouduttu supistamaan toisen ohjaajan lopetettua.
- Tulevaisuudessa toiminnan kehittäminen kiinnostaa, mutta siihen ei ole aikaa.
- Toista ohjaajaa ei ole tarkoitus palkata työhön niin kauan kun toimintaa on nykyisissä tiloissa.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä opinnäytetyössä käytetään aineistolähtöistä sisällönanalyysia ja teemoittelua. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisissa tutkimuksissa. Sen avulla voidaan tehdä monenlaista tutkimusta. Useimmat eri nimillä kulkevat laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät perustuvat tavalla tai toisella sisällönanalyysiin. Sisällönanalyysilla tarkoitetaan kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen sisältöjen analyysieja teoreettisena kehyksenä. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 93.)

Sisällönanalyysi sopii hyvin täysin strukturoimattoman aineiston analyysiin. Tällä analyysimenetelmällä pyritään saamaan tutkittavasta asiasta kuvaus tiiviissä ja yleisessä muodossa. Sisällönanalyysissä etsitään tekstin merkityksiä eli pyritään kuvaamaan dokumenttien sisältöä sanallisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 105–107.)

Sisällönanalyysilla saadaan aineisto järjestetyksi johtopäätösten tekoa varten. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä yhdistetään käsitteitä ja siten saadaan vastaus tutkimustehtävään. Analyysi perustuu tulkintaan ja päätteilyyn, jossa edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta asiasta. Teoriaa ja johtopäätöksiä verrataan koko ajan alkuperäisaineistoon, kun uutta teoriaa muodostetaan. Johtopäätösten tekemisessä tutkija pyrkii ymmärtämään, mitä asiat tutkittavalle merkitsevät. Tutkija pyrkii ymmärtämään tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan kaikissa analyysin vaiheissa. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 115.)

Aloitin kerätyn aineiston käsittelyn kuuntelemalla nauhoittamani asiantuntijahaastattelut ja litteroimalla niistä tutkimukseen liittyvät kohdat. Luin

haastattelut läpi, ja näiden vastauksen pohjalta pystyi saamaan vastauksen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Keskustelin tutkimustuloksista tukiyhdistyksen projektivastaavan kanssa, ja totesimme, että tutkimuksen painopiste muuttuu. Tutkimukseen lisättiin uusi tutkimuskysymys ja jatkoin selvityksen toteuttamista. Tutkimuksen eri vaiheissa tutustuin teoria-tietoon, joka kussakin vaiheessa oli ajankohtaista ja tutkimusta tukevaa. Teoreettinen viitekehys laajentui koko ajan tutkimuksen edistyessä.

Haastateltuani aluekoordinaattoreita kirjoitin muistiinpanot puhtaiksi ja keräsin kustakin haastattelusta esiin nousseita paikkojen nimiä. Tämän jälkeen etsin kustakin paikasta tietoa internetin avulla, sillä halusin varmistaa mitkä niistä todella vastaisivat kriteerejämme. Aluekoordinaattorit eivät kaikkien paikkojen kohdalla joko osanneet kertoa paikan toiminnan sisällöistä tarpeeksi tai en voinut varmistua siitä, että kyseessä olisi kiinteä fyysinen paikka.

Tämän jälkeen aloitin kohtaamispaikkojen ja kahviloiden haastattelut ja materiaalin saatuaani aineiston käsittelyn. Tapaamisissa tehnyt nauhoitukset litteroin, puhelinhaastattelut kirjoitin puhtaaksi, ja sähköpostit olivat jo valmiiksi sähköisessä muodossa. Haastattelut olivat edenneet erilaisissa järjestyksissä, joten lukemista selkeyttämään muokkasin haastattelut etenemään teemoittain keskenään suunnilleen samassa järjestyksessä. Haastatteluissa syntyneet asiayhteydet pyrin kuitenkin säilyttämään selkeänä, jottei haastattelun sisältö pääse muuttumaan. Tiivistin haastatteluja ja poistin asioita, jotka eivät ole oleellisia tutkimuksen tai koko selvityksen kannalta. Tämän jälkeen alleviivasin haastatteluista tärkeät kohdat, joiden teemat nousivat haastatteluissa esittämistäni kysymyksistä. Lisäksi aineistosta nousi teema, jota oli käsitelty useassa haastattelussa siitä erityisemmin kysymättäni. Kirjoitin paperille otsikoksi kyseiset teemat ja poimin kustakin haastattelusta vastaukset kyseisen teeman alle. Tämän jälkeen oli helpompi löytää kohtaamispaikkoja ja kahviloita yhdistäviä ja erottavia tekijöitä.

6.1 Sosiaalinen yritys ja kehitysvammaisten työllistyminen

Asiantuntijahaastatteluissa noussut viesti oli, että sosiaalinen yritystoiminta on ennen kaikkea yritystoimintaa, jonka tulee olla tarpeeksi kannattavaa (5 mainintaa). Virvelinnan tiloissa suunniteltu pienimuotoinen kahvila- ja jälleenmyyntitoiminta ei luultavasti olisi kannattavaa tilojen pienuuden vuoksi (2 mainintaa). Suuremmissa tiloissa ja paremmalla sijainnilla olisi todennäköisesti helpompaa työllistää osatyökykyisiä ja pitkäaikaistyöttömiä osana sosiaalista yritystä (1 maininta). Kaikista suurin syy sille, miksei asiakkaita kävisi tiloista riippumatta, ovat ihmisten ennakkoluulot (1 maininta).

Kehitysvammaisten työllistämistä sosiaalisiin yrityksiin vaikeuttaa heidän mahdollisesti saama eläke, sillä he saisivat tienata eläkkeen lisäksi korkeintaan 588,66 euroa (3 mainintaa), ja kuitenkin sosiaalisen yrityksen tulisi maksaa työehtosopimusten mukainen palkka (3 mainintaa). Tämän

hetken tietojen mukaan yhtäkään kehitysvammaista henkilöä ei ole työllistetty sosiaalisiin yrityksiin Suomessa (3 mainintaa). Suurimmat esteet kehitysvammaisten työllistämiseksi avoimille markkinoille ovat työvalmentajien ja työpaikkojen puute sekä niiden taustalla yleinen asennemaailma ja myös alan työntekijöiden asenteet. Lisäksi työhallinnon palvelut ja linjaukset vaihtelevat liikaa paikkakunnittain (1 maininta).

Yrityksissä työn tuottavuusvaatimukset voivat vaikuttaa kehitysvammaisten työllistämiseen negatiivisesti (2 mainintaa), ja etenkin sosiaalisissa yrityksissä osatyökykyisten tuottavuutta verrataan pitkäaikaistyöttömiin. Sosiaalisen yritystoiminnan tukemiseen tarkoitettut tuet eivät riitä kattamaan toiminnan tuottavuusvajetta (2 mainintaa). Sosiaalinen yritys tarvitsee syntyäksään myös tarpeeksi yksinkertaista työtä tarjolle. Lisäksi toimintaa ei saisi haitata työvoiman nopea vaihtuvuus (1 maininta).

Mikäli sosiaalinen yritys perustettaisiin myöhemmin, olisi sopiva yritysmuoto osakeyhtiö silloin, kun yhdistys on yrityksen takana. Osuuskunta ei olisi etenkään yhdistykselle järkevä yritysmuoto, sillä se ei ole tarpeeksi suojattu muoto (1 maininta). Yhdistyksen toiminnanjohtajan toimiessa myös sosiaalisen yrityksen vastuuhenkilönä, hän saisi yhdistystoimensa lisäksi erikseen sovitun palkan yritykseltä (1 maininta). Avustajavälitys ja työvalmennustoiminta olisi järkevää pitää yhdistyksen alaisena toimintana, vaikka yritys perustettaisiin (1 maininta).

Jos yhdistys heittäytyy mukaan liiketoimintaan, siitä tulee arvonlisävelvollinen (1 maininta). Tuotteiden jälleenmyyntiä on kolmannen sektorin toimijan toimesta kokeiltu ja lopetettu kannattamattomana arvonlisävelvollisuuden vuoksi (1 maininta).

6.2 Kehitysvammakentän kohtaamispaikkojen toimintamallit

Kahdeksasta kohtaamispaikasta ja kahvilasta viisi (5) on Raha-automaattiyhdistyksen tukemia projekteja tai avustuskohteita ja kolme (3) kehitysvammaisten työtoimintayksiköitä. Toiminnan hallinnoitsijana tai ylläpitäjänä on kahdella (2) paikalla kuntayhtymä ja kahdella (2) paikalla säätiö, neljää (4) hallinnoi yhdistys. Raha-automaattiyhdistyksen rahoitusta saavista paikoista kaksi (2) saa kaupungilta pientä avustusta, yksi (1) on saanut lahjoituksia, yksi (1) on saanut varoja kummiyrityksiltä, tapahtumien järjestämisestä sekä hyväntekeväisyyslevystä ja yksi (1) on hyötynyt hieman seurakunnan palveluista taloudellisesti.

Puolet paikoista (4) on kaikille avoimia kahviloita, ja niistä kaikissa (4) on myös erilaisten tuotteiden myyntiä. Yksi (1) näistä toimii myös kohtaamispaikkana. Toinen puoli (4) paikoista on erityisesti kehitysvammaisille suunnattuja kohtaamispaikkoja, joissa on kahvia ja pientä purtavaa saatavilla tai ostettavissa. Näistä osassa (2) on tarkempia ikään perustuvia rajoitteita ja osan (2) kohderyhmään kuuluvat myös kehitysvammaisten läheiset.

Kohtaamispaikoissa ja kahviloissa suosittuja toimintamuotoja ovat karaoke (3), vapaa yhdessäolo (4), erilaiset pelit, televisio ja elokuvat(4) ja tietokoneet (3). Teematapahtumia järjestetään kuudessa (6) paikassa, koulutuksia ja luentoja kahdessa (2) sekä kurssi- ja kerhotoimintaa neljässä (4), ja kahdessa (2) niistä se sisältää vertaistukiryhmiä. Kahvilapainotteisista paikoista kolme (3) ja kohtaamispaikoista yksi (1) järjestää näyttelyitä tiloissaan. Nämä edellä mainitut kolme (3) kahvilapaikkaa myös vuokraavat tilojaan.

Karkeasti jaoteltuna kohtaamispaikoista ja kahviloista kolmessa (3) on kävijöitä päivittäin keskimäärin alle 10, kun taas 10–30 kävijää on neljässä (4) paikassa ja tämän yli yltää kaksi (2) paikkaa. Yhteistä paikoille tuntuu olevan vaikeus määrittellä kävijälukujaan, sillä ne vaihtelevat niin paljon. Järjestetty toiminta tai tapahtuma nostaa kävijämäärää tuntuvasti.

Paikoista neljä (4) sijaitsee eteläisessä Suomessa, kolme (3) Pirkanmaalla ja yksi (1) Pohjois-Suomessa. Suurin osa (6) kohtaamispaikoista ja kahviloista sijaitsevat kaupungin keskustassa, ja jäljelle jääneistä toinen on hyvien kulkuyhteyksien varrella ja toinen muuten keskeisellä paikalla ja hyvin asiakkaiden lähettyvillä. Tilat olivat ilmeisesti sopivia kullekin taholle, sillä kukaan haastatelluista ei maininnut suoraan tyytymättömyyttään tiloihin. Yksi (1) mainitsi, etteivät tilat mahdollista kehitysvammaisten työllistämistä muuhun kuin siivoukseen ja yhdessä (1) mainittiin, että nykyisissä tiloissa ollessa ei palkata työhön toista ohjaajaa. Yksi (1) vastaajista ilmoitti selkeästi tyytyväisyytensä tiloihin. Kaksi (2) paikoista mainitsi haastatteluissa esteettömyyden huomioimisen tilassa.

Viisi (5) paikoista on avoinna ainoastaan arkisin ajan painottuessa virka-aikaan, ja kaikki neljä (4) kahvilaa kuuluvat tähän ryhmään. Tosin yksi (1) näistä kahviloista on auki noin kerran kuussa sunnuntaina puolentoista tunnin ajan. Kohtaamispaikoista kaksi (2) on avoinna kolmena päivänä viikossa aukioloaikojen painottuessa viikonloppuun ja ilta-aikaan. Yksi (1) paikoista on auki monipuolisesti maanantaista lauantaihin ja klo 10–20 välisenä aikana.

Kaikissa kohteissa on töissä vähintään yksi palkattu työntekijä, ja osassa jopa kaksi. Nämä henkilöt ovat projektivastaavia, projektityöntekijöitä tai ohjaajia. Paikoista viidessä (5) on töissä kehitysvammaisia työtoiminnassa tai avotoissa ja yhdessä (1) tuetussa työssä. Heidän työtehtävänsä ovat kahvilan toimintaan (4) tai pelkkään tilojen siivoukseen (2) liittyviä. Kahdessa (2) paikassa ei ole kehitysvammaisia töissä. Puolessa (4) paikoista ei ole vapaaehtoisia, ja toisessa puolessa (4) heitä on mukana toiminnassa. Heitä tarvitaan eniten kerhojen, tapahtumien, retkien ja matkojen apuohjaajina. Kolmessa (3) paikoista vapaaehtoisia on ollut läsnä myös kohtaamispaikoissa paikan päällä osallistumassa toimintaan ja yhdessäöloon. Vapaaehtoisia on rekrytoitu kolmessa (3) paikassa muun muassa nettisivujen, yhteistyöverkostojen, lehti-ilmoitusten ja yhdistyksen jäsentiedotteiden avulla.

Mainostamisen teema nousi aineistosta jälkikäteen. Puolet (4) kohtaamispaikoista ja kahviloista ei maininnut haastattelussa mitään mainostamisesta, mutta kuudella (6) paikoista on omat nettisivut. Paikkojen toiminnan mainostamisessa käytettiin puskaradiota (3), verkostoitumista ja yhteistyösuhteita (2) sekä lehti-ilmoituksia (1). Kaksi (2) paikoista mainosti kahvilaansa muiden järjestämiensä tapahtumien yhteydessä.

Kolmessa (3) paikassa aukioloaikojen on koettu rajaavan kävijämääriä. Yhdessä (1) näistä supistetut aukioloajat johtuvat työntekijöiden vähyydestä. Yhdessä (1) paikassa tilojen vuokrausta joudutaan rajoittamaan työntekijöiden vähyyden vuoksi ja yhdessä (1) paikassa koetaan tarvittavan yksi koko-aikainen työntekijä lisää, jotta pystyttäisiin huolehtimaan vapaaehtoisista ja panostamaan kohtaamispaikkaan toinen työntekijä aukioloaikana. Kaiken kaikkiaan paikoista viidellä (5) on kehittämiskohde tiedossa, kaksi (2) haluaa kehittää toimintaansa, mutta ei vielä mainitse miten ja yksi (1) vastaaja kertoi, ettei kehittämiseen ole tällä hetkellä resursseja. Kaikki projektirahoitusta saavat (4) mainitsivat tavoitteeksi pysyvyyden rahoituksen suhteen joko Ray:ltä, kaupungilta tai muilta tahoilta.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen ensimmäisen tutkimustehtävän mukaisesti tavoitteena oli selvittää, millä edellytyksillä Virvelinrannan kolmannen sektorin tiloissa voi toimia sosiaalinen yritys. Tutkimuksessa kartoitettiin esteitä ja mahdollisuuksia sosiaalisen yrityksen perustamiselle. Suurimmaksi esteeksi muodostui yrityksen kannattamattomuus, johon vaikuttavat eniten tilojen sijainti ja koko sekä työntekijöiden määrä. Sosiaalisen yrityksen tulee työllistää useampi henkilö, joiden työn tuottavuus ei ainakaan alkuvaiheessa ole täysimittaista. Kuitenkin heille tulee maksaa työehtosopimusten mukaista palkkaa, eikä toiminta ole kannattavaa jos asiakkaita ei käy sijainnin takia ja tuotteita ei mahtuisi tarpeeksi myyntiin. Sosiaalisille yrityksille maksettavat tuet olisivat luoneet mahdollisuuksia yritystoiminnan kannattavuuden paranemiselle, mutta silti taustalla tulisi olla tarpeeksi kannattava idea. Lisäksi niin kirjallisuudesta kuin asiantuntijahaastattelusta nousi esiin, ettei sosiaalisesti yritykseksi rekisteröityminen juuri tuo etuja yritykselle.

Toisena tutkimustehtävän mukaisena tavoitteena oli selvittää, millä muilla toimintamalleilla Virvelinrannan kolmannen sektorin tiloihin suunniteltu toiminta olisi mahdollista toteuttaa. Kaikki haastatellut yhdistystoimijat saivat projektiavustusta Ray:ltä, ja tämä on todennäköisin rahoittajavaihtoehto myös Virvelinnan toiminnassa. Kaupungilta voisi hakea lisäksi toiminta-avustusta kuluihin, joita Ray ei rahoita. Kalusteita, tavaroita ja esineistöä voisi pyrkiä saamaan lahjoitusten ja yhteistyön avulla sekä järjestää erilaisia hyväntekeväisyyteen pohjautuvia tapahtumia.

Virvelinnaan suunnitellun kaltainen toiminta on vetänyt osallistujia puoleensa haastatelluissa paikoissa. Aktiivinen toiminnan järjestäminen lisää kävijämäärää reilusti. Kaikki haastatelluista paikoista sijaitisi kaupunki-

keskustassa tai muuten keskeisellä paikalla. Lisäksi mainostamisen ja verkostoitumisen merkitystä korostettiin. Aukioloaikoihin vaikuttava tekijä työntekijän työvoimapanoksen ja mahdollisuuksien lisäksi oli asiakkaiden työ- ja päivätoiminnassa käyminen. Iltoihin ja viikonloppuihin painottuvat aukioloajat olivat käytössä erityisesti nuorisoon keskittyvissä kohtaamispaikoissa. Haastatteluista nousee lisäksi esiin monia yksityiskohtaisia ja käytäntöön liittyviä asioita, kuten tietoa yleisen karaoken järjestämisestä, kannattavasta tuotevalikoimasta myymälässä tai näyttelyiden järjestämisestä.

Kolmas tutkimuksen tavoite liittyi sen selvittämiseen, kuinka Virvelinrannan kolmannen sektorin tiloissa voitaisiin työllistää kehitysvammaisia henkilöitä. Tutkimuksessa selvisi, että yhtäkään kehitysvammaista henkilöä ei ole tietojen mukaan palkattu Suomessa sosiaaliseen yritykseen. Sosiaalisen yrityksen kohdalla kehitysvammaisen henkilön työllistäminen on entistä haastavampaa mahdollisen eläkkeen ansiotulorajan ja työehtosopimuksen mukaisen palkan yhteensovittamisen mahdottomuuden takia.

Haastatelluista kohtaamispaikoista ja kahviloista enemmistöllä oli kehitysvammaisia työllistettynä, mutta he olivat joko työtoiminnassa tai avotyössä eli huoltosuhteisessa työssä, josta ei makseta palkkaa. Vain yhdessä haastatelluista paikoista kehitysvammaisen henkilö oli tuetussa työssä. Työllistäminen avotyön kautta olisi ilmainen vaihtoehto työnantajalle, mutta ei välttämättä paras mahdollinen työntekijän kannalta. Yhdistys voi työllistää myös palkkatuen avulla henkilöitä, mutta työvoimatoimiston mukaan eläkettä saavasta henkilöstä ei voida myöntää palkkatukea. Asian tuntijahaastatteluissa nousi esiin puute työvalmentajista. Tukiyhdistyksen suunnitelmat työvalmentajan työnkuvasta edistäisivät toteutuessaan kehitysvammaisten työllisyyttä.

8 POHDINTA

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millä erilaisilla toimintamalleilla Virvelinrannan kolmannen sektorin tiloihin suunniteltu toiminta voisi toteutua. Selvityksen pohjalta voidaan tehdä oma paikallinen toimintamalli sovellutuksena jo olemassa olevien kohtaamispaikkojen toimintamallien pohjalta. Pohdinnassa käsittelen tutkimustulosten eettisyyttä, luotettavuutta ja hyödynnettävyyttä sekä omaa toimintaani opinnäytetyöprosessin aikana.

8.1 Luotettavuus ja eettisyys

Eettisyys on tärkeä asia tutkimuksessa, ja siksi haastattelujen alussa kysyin suostumuksen opinnäytetyöhön osallistumiseen ja aineiston käyttämiseen. Vaikka haastateltavat antoivat suostumuksensa nimiensä käyttöön aineiston yhteydessä, olen jättänyt nimet mainitsematta haastattelujen yhteydessä. Ne eivät ole vastausten kannalta oleellisia, vaan enemmän merkitystä on vastaajan asemalla tai työnkuvalla työyhteisössä.

Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että tutkimuksen eri vaiheet ja niiden kulku on tarkkaan kerrottu, kuten myös aineiston keräämis- ja analyysivaiheet. Olen pyrkinyt pitämään haastattelujen vastaukset mahdollisimman samanlaisina, vaikka olen joutunut tiivistämään haastattelujen sisältöä.

Luotettavuutta olisi lisännyt, jos olisin lähettänyt haastattelut tarkastettavaksi kaikille haastatelluille henkilöille. En kuitenkaan nähnyt sitä tarpeelliseksi aikatauluuni sekä työmäärään nähden. Yhdessä haastattelussa en ollut onnistunut tallentamaan haastattelun nauhoitusta, minkä johdosta tein haastattelun uudestaan puhelimitse. Haastateltava halusi nähdä haastattelun valmiina, ja mielestäni lisää vastausten luotettavuutta etenkin kyseisessä tapauksessa. Asiantuntijahaastatteluista yhtä en laskenut mukaan tutkimustuloksiin, sillä en ollut osannut varautua kyseiseen haastatteluun etukäteen. Koska en pystynyt varmasti toistamaan haastateltavan sanomisia, enkä saanut mahdollisuutta haastatella häntä uudelleen, katsoin parhaaksi laskea keskustelun taustatiedon ja ymmärryksen kartoittamiseen.

Lisäksi jäin miettimään, voiko olla mahdollista, ettei kehitysvammakentän kohtaamispaikkoja tai kahviloita todellakaan ole Suomessa enempää kuin kahdeksan. Määrä tuntuu uskomattoman pieneltä, mutta toisaalta en ole saanut mistään vihjeitä sellaisista paikoista, jotka olisivat täyttäneet kriteerimme. Asiaa kysyttiin tutkimuksessa usealta asiantuntijalta, ja se lisää luotettavuutta tutkimustulokseen.

8.2 Prosessin pohdinta

Tämä opinnäytetyöprosessi on ollut minulle opettava ja mielenkiintoinen. Vaikka tutkimuskysymykset ja tutkimuskohteet ovat vaihtuneet prosessin aikana, tutkimustavoitteet ovat olleet onneksi koko ajan kirkkaana mielessä. Suurin motivaattori opinnäytetyön tekemisessä on ollut se, että työ voi oikeasti olla hyödyttämässä työelämää käytännössä.

Tiedonkeruuta tapahtui koko prosessin ajan, ja samalla se antoi minulle uusia näkökulmia tutkimuksen tekoon. Oppimista tapahtui alusta saakka jokaisessa tämän opinnäytetyön vaiheessa kirjoittamisvaihetta myöten. Opinnäytetyön prosessissa oli haastavaa se, että se liittyi aihealueisiin, joista minulla ei ollut aiemmin paljoakaan tietämystä. Esimerkiksi sosiaalinen yrittäjäyys oli nimenä tuttu, mutta käsitteenä ja sisällöltään täysin vieras. En myöskään ollut perehtynyt erityisemmin kohtaamispaikkoihin, vaikka osa haastattelemistani paikoista olikin minulle tuttuja entuudestaan. Haastattelujen tekeminen oli mielenkiintoista, mutta nauhoitusten purkaminen yllättävän työlästä.

Prosessin kannalta oli hyödyllistä, että aloitusvaiheen aikana olin samanaikaisesti tukiyhdistyksessä työharjoittelijana, jolloin tutkijapositioni opiskelijana ja tutkijana tukivat toisiaan. Harjoittelun myötä minulle mahdollistui aiheeseen perehtyminen paremmin muun muassa erilaisten tutustumiskäyntien ja keskustelujen myötä.

Tutkimusmenetelmänä teemahaastattelu oli mielestäni onnistunut valinta. Tavoitteenani oli saada mahdollisimman paljon yksityiskohtaista ja osin myös sovellettua informaatiota, ja tämä mahdollistui hyvin valitun tutkimusmenetelmän avulla. Asiantuntijahaastattelut poikkesivat kysymyksiltään hyvin paljon toisistaan riippuen asiantuntijan työnkuvasta. Haastattelukysymysten runko oli sama kohtaamispaikkojen ja kahviloiden haastatteluissa, mutta paikasta riippuen pystyin valitsemaan, mitä kysymyksiä missäkin vaiheessa on järkevää kysyä. Lisäksi teemahaastatteluissa mahdollistui aihepiiriä laajentavien lisäkysymysten esittäminen.

En huomannut kysyä samaa lisäkysymystä kaikissa niissä haastatteluissa, joissa se olisi ollut aiheellista. Tällöin otin haastateltaviin yhteyttä myöhemmin uudestaan sähköpostilla tai puhelimella saaden uudempaa ja täydentävää tietoa. Mainostamisen tema nousi esiin aineistosta vasta analyysivaiheessa, jonka jälkeen en enää lähtenyt kysymään vastauksia niiltä, jotka eivät olleet itse tuoneet aihetta esiin.

Osa haastatteluissa nousseista asioista oli hyvinkin käytännönläheisiä, joista on vaikea esittää mitään teoreettisia päätelmiä tai tutkimustuloksia. Koen kuitenkin tärkeäksi tuoda niitä tässä työssä esille haastatteluissa, sillä ne ovat juuri sitä tietoa jolla merkitystä tukiyhdistykselle käytännön toimintaa suunniteltaessa Virvelinnassa.

Tutkimusprosessin aikana huomasin, että tietokoneavusteisessa haastattelussa kysymykset tulee miettiä tarkemmin jopa lisäkysymyksiä myöten. Se on kuitenkin vaikeaa myös vastaajan kannalta, mikäli kysymyksiä on paljon. Puhelimitse tai kasvotusten tehdyissä haastatteluissa on helpompi kysyä lisäkysymyksiä ja tarkentaa asiaa sekä reagoida uusiin aihealueisiin, jotka itselle eivät tulleet mieleen aiemmin. Puhelimitse tai tapaamisissa tehtyjen haastattelujen kirjaaminen ja purkaminen on työlästä, kun taas tietokoneavusteisessa haastattelussa tiedot ovat jo valmiiksi sähköisessä muodossa. Lisäksi vastaukset ovat tiiviimmässä muodossa, jolloin tiivistämiseen ei kulu aikaa. Huomasin, että tietokoneavusteinen haastattelu on näistä kolmesta tavasta nopein haastattelutyössä tutkijan kannalta. Osalle vastaajista on kuitenkin nopeampaa ja helpompaa vastata haastatteluissa sanallisesti kuin vastaukset kirjoittamalla.

Tutkimusaineistoa kertyi opinnäytetyön kokoon nähden todella paljon, mutta en halunnut rajoittaa haastateltavien tai tutkimusaineiston määrää tästä pienemmäksi. Halusin edetä mahdollisimman pitkälle selvityksessä, jotta työn toimeksiantaja pystyisi hyödyntämään sitä kunnolla Virvelinnan paikallista toimintamallia kehittäessä. Pystyin myös saavuttamaan jonkin verran yleistettävyyttä tuloksissa. Rajasin kuitenkin pois esimerkiksi kaikki sosiaaliseen yrittämiseen liittyvät haastateltavat siinä vaiheessa, kun selvisi, ettei sosiaalinen yritys tässä kyseisessä tapauksessa olisi kannattavaa. En myöskään aloittanut liiketoimintasuunnitelman tekoa, vaikka se alustavissa suunnitelmissa oli osa opinnäytetyötä. Tietenkin olisi ollut mielenkiintoista perehtyä lisää aiheeseen, mutta se ei ollut enää olennaista tutkimuksen ja koko selvityksen kannalta. Se ei kuitenkaan olisi voinut

muuttaa jo saatua tutkimustulosta sosiaalisen yrityksen kannattamattomuudesta tässä tapauksessa.

Alun perin opinnäytetyön tutkimuskohteena oli kaksi tai kolme kahvila- tai lahjatavaramyyntiin keskittyvää sosiaalista yritystä sekä muutama niissä mahdollisesti työskentelevä kehitysvammaisen työntekijä. Jo asiantuntija haastatteluissa selvisi, ettei sosiaalinen yritys olisi kannattava toimintamuoto Virvelinnassa, ja että kehitysvammaisia ei ole työllistetty Suomessa yhteenkään sosiaaliseen yritykseen. Sosiaalisten yritysten vähäinen määrä ja sijoittuminen alueellisesti oli minulle yllätys. Olisi luullut, että tässä ajassa sosiaalisia yrityksiä on perustettu paljon ja ympäri Suomen. Sen sijaan toiminta on ollut keskittynyttä Pirkanmaalle ja muualle eteläiseen Suomeen. Sosiaalinen yritys ei voi suoraan rekisteröityä sosiaalisesti yritykseksi, mikä vaikeuttaa sosiaalisen yrityksen perustamista entisestään. Myös sen luulisi vaikuttavan intoon perustaa sosiaalisia yrityksiä ja olevan yhteydessä tämän hetkiseen sosiaalisten yritysten vähäiseen määrään.

Tutkimuksessa olisi ollut mielenkiintoista vielä perehtyä tarkemmin sosiaaliseen yrittämiseen ja haastatella lisää alan asiantuntijoita. Ajan ja muiden resurssien salliessa olisin voinut jatkaa selvitystyötä vielä korkeammalle tasolle siitä aiheesta, miksi kehitysvammaisia ei työllistetä sosiaaliin yrityksiin. Miten on mahdollista että yhteiskuntamme säädökset käytännössä estävät sen yrityksessä, jotka erityisesti ovat keskittyneet osatyökykyisten työllistämiseen? Se on aihe, josta täytyisi herättää keskustelua laajemmin ja etenkin niiden henkilöiden keskuudessa, jotka kehitysvammaisten työllistymiseen voivat jollain tavoin vaikuttaa. Ihmisten asenne maailman suhteen on todellakin paljon tehtävää.

Osaltaan kehitysvammaisten työllisyyteen vaikuttavat tutkimustulosten mukaan työhallinnon kirjavat sovellutukset siitä, milloin kehitysvammaisen henkilö voidaan laskea työttömäksi työnhakijaksi ja mihin etuuksiin hän on oikeutettu. Kehitysvammaisen henkilön halutessa työllistyä hänen on oltava valmis jättämään työkyvyttömyyseläke lepäämään tulojen ylittäessä tietyn tulorajan. Kynnys astua työelämään on suuri, kun eläke evätään saman tien ainakin puolelta vuodelta. Valinta on tehtävä etenkin sosiaalisen yrityksen kohdalla, jossa palkka olisi työehtosopimuksen mukainen. Olisi mielenkiintoista tutkia, kuinka hyvin 16 vuotta täyttäneen vammaistuki todella tukee työelämään siirtynyttä todellisuudessa ja tätä kautta edistää työllistymistä.

LÄHTEET

Alasuutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. 2., uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Aluekoordinaattorit.2008. Tiedonhaku. URL:<
<http://www.kvtl.fi/sivu/Aluekoordinaattorit>>9.9.2008.

Helander, V. 1998. Kolmas sektori. Käsitteistöstä, ulottuvuuksista ja tulkinnoista. 3.painos. Helsinki: Gaudeamus.

Helander, V. & Laaksonen, H. 1999. Suomalainen kolmas sektori: rakenteellinen erittely ja kansainvälinen vertailu. Helsinki: Sosiaali- ja terveys- turvan keskusliitto.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. 6. uudistettu laitos. Vantaa: Tammi.

Kehitysvammaisten Tukiliitto. 2008. Tiedonhaku.
URL:<<http://www.kvtl.fi/>>14.5.2008.

Kela- 16 vuotta täyttäneen vammaistuki. 2008. Tiedonhaku.
URL:<<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/090108135040HL?openDocument>>17.6.2008.

Kela – työkyvyttömyyseläkkeen saajalle. 2008. Tiedonhaku.
URL:<<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/210801165041EH?openDocument>>17.6.2008.

Kohtaamispaikat. 2008. Tiedonhaku.
URL:<<http://www.kansalaisareena.fi/index.php?sivu=toolotilat>> 9.9.2008.

Kujanpää, J. 2007. Sosiaalisten yritysten perustamisneuvonta - neuvontatarpeet ja sosiaalisten yritysten toimintaympäristö. Vates-säätiö. Verkkojulkaisu. Tiedonhaku.
URL:<www.sosiaalinenyritys.fi/raportit.tutkimukset>16.4.2008.

Kumpulainen, A. 2007. Kehitysvammapalvelut vuonna 2004. Sosiaali- ja terveysministeriö. Selvityksiä 2007:30. Verkkojulkaisu. Tiedonhaku.
URL:<<http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/documents/12221/index.htm>> 17.10.2008.

Laaksonen, H. 2007. Sosiaalinen yrittäjyys kolmannella sektorilla. Selvitys yritystoiminnan lähtökohdista Turun alueella. Vates: Kestävää työllisyyttä sosiaalisissa yrityksissä - hanke. Verkkojulkaisu. Tiedonhaku.
URL:<<http://www.sosiaalinenyritys.fi/service.cntum?serviceType=docum>

ent&documentName=118222/Sosiaalinen+yrittajisuus+kolmannella+sektori
lla+-+Laaksonen.pdf>17.10.2008.

Laki eräiden yleishyödyllisten yhteisöjen veronhuojennuksista
13.8.1976/680. Tiedonhaku.

URL:<<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1976/19760680?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=yleishy%C3%B6d%2A>>9.9.2008.

Mannila, S. 1996. Social Firms in Europe. Some practical aspects. Stakes.
Saarijärvi: Gummerus Oy.

Miikkulainen, P. & Niskanen, L. 2007. Matalan kynnyksen kohtaamispaikat - selvitys kohtaamispaikoista ja toimintapaikoista. Kansalaisareena ry.
Sarja A, Uudistuva yhteiskunta nro 5. 5/2007.

Mitä on kehitysvammaisuus? 2008. Tiedonhaku.

URL:<<http://www.kvtl.fi/sivu/kehitysvammaisuus>>10.3.2008.

Möttönen, S. 2002. Kunnat, järjestöt ja paikalliset verkostot. Teoksessa
Ruuskanen, P. (toim.) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Keuruu: Otava. 112-135.

Rekisteriin merkityt yritykset. 2008. Työ- ja elinkeinoministeriö.

Tiedonhaku. URL:<<http://www.tem.fi/index.phtml?s=2567>>10.11.2008.

Ruuskanen, P. 2001. Sosiaalinen pääoma- käsitteet, suuntaukset ja mekanismit. VATT- tutkimuksia 81. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.

Ruuskanen, P. 2002. Sosiaalinen pääoma hyvinvointipoliittisessa keskustelussa. Teoksessa Ruuskanen, P. (toim.) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Keuruu: Otava. 5-27.

Rönberg, L. 1999. Eriytynyt ja moniulotteinen kolmas sektori. Teoksessa Hokkanen, L., Kinnunen, P. & Siisiäinen, M. (toim.) Haastava kolmas sektori. Pohdintoja tutkimuksen ja toiminnan moninaisuudesta. Jyväskylä: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. 78-100.

Saikkonen, P. 2004. Laki sosiaalisista yrityksistä. Teoksessa Grönberg, V. (toim.) Yhteisötalous ja sosiaalinen yrittäjyys. Helsinki: Stakes. 131-136.

Saloviita, T., Lehtinen, U. & Pirttimaa, R. 1997. Tie auki työelämään. Tuetun työllistymisen käyttäjäkeskeiset työtavat. Jyväskylän yliopiston erityispedagogiikan laitos. Jyväskylä.

Seppälä, H. 2007. Kehitysvammaisuuden määritelmä. Tiedonhaku.

URL:<<http://verneri.net/yleis/tietopankki/kehitysvammaisuus/mita-kehitysvammaisuus-on.html>>10.3.2008.

Siikamäki, K. 2007. Sosiaalinen yritys käsitteenä ja toimintana. Kuopion yliopisto. Pro gradu.

Sosiaalinen yritys. 2008. Työ- ja elinkeinoministeriö. Tiedonhaku.
URL:<<http://www.tem.fi/index.phtml?s=2563>>31.3.2008.

Sosiaalisen työllistämisen toimiala. 2008. Vates. Tiedonhaku.
<URL:<http://www.vates.fi/Sosiaalisentyollistamisentoimiala>> 31.3.2008.

STM- Vammaistuki 16 vuotta täyttäneelle. 2007. Tiedonhaku.
URL:<<http://www.stm.fi/Resource.phx/vastt/sosva/svsai/vammaistuki.htm>>17.6.2008.

Taloudellinen tuki. 2008. Tiedonhaku.
URL:<<http://www.sosiaalinenyritys.fi/yrityksenperustajalle/tuet>>
31.3.2008.

Tuloverolaki 30.12.1992/1535. Tiedonhaku.
URL:<<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19921535?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=tuloverolaki>>9.9.2008.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1-2.painos Jyväskylä: Gummerus.

Uusitalo, H. 1991. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. 2. painos. Juva: WSOY

Vapaaehtoistoiminnan koulutuskansio. 2005. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Virikevilma ja Virikeville. 2008. Tiedonhaku.
<URL:<http://www.kvtukitampere.fi/index.html?pageID=207>> 18.9.2008.

Ystävänkortti-hanke. 2008. Tiedonhaku.
<URL:http://www.netikka.net/seinajoen.kvtuki/ystkort_paasivu.htm>
18.9.2008.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Lehtimäki, V. 2007. Virvelinrannan vaikeavammaisten resurssikeskuksen toiminnallinen lisäarvo. Hämeenlinnan kaupungin Perusturvakeskuksen hallintopalvelut. 17.4.2007.

Patama, A. 2007. Vapaaehtoistoiminnan keskus ”Virvelinna”. Vatukka-projekti. Hämeenlinnan Seudun Kehitysvammaisten Tuki ry. Liite.

Patama, A. 2008a. Tukiyhdistyksen tilat Virvelinrantakeskuksessa. Hämeenlinnan Seudun Kehitysvammaisten Tuki Ry. Muistio.

Patama, A. 2008b. Vuosikertomus 2007. Hämeenlinna Seudun kehitysvammaisten tuki ry.

Patama, A. 2008c. Vatukka-projekti vaihe 2. Vapaaehtoistyön tukikeskus kehitysvammaisille. Hämeenlinnan Seudun Kehitysvammaisten Tuki Ry. Esite.

Säännöt. 2006. Hämeenlinnan Seudun Kehitysvammaisten Tuki Ry.

Tuimala, J. 2007. Suositus Vatukka-projektin jatkohakemukseen. 28.9.2007. Liite.

TUTKIMUKSEEN OSALLISTUNEET TAHOT

- Sosiaaliset yritykset ja kehitysvammaisten työllistäminen
  - Hämeen Uusyrityskeskus (2 henkilöä)
  - Kehitysvammaisten Tukiliitto (2 henkilöä)
  - Työvoimatoimisto (1 henkilö)
  - Hämeen TE-keskus (1 henkilö)
  - Vates-säätiö (1 henkilö)

- Kehitysvammaisten Tukiliiton aluekoordinaattorit (5 henkilöä)

- Vastaavanlaiset kahvilat/ kohtaamispaikat kehitysvammakentällä
  - Kahvila Sopukka, Lappeenranta (1 henkilö)
  - Kahvila Vohveli, Nokia (1 henkilö)
  - Kamraatti, Oulu (1 henkilö)
  - Olkkari, Tampere (1 henkilö)
  - Olonurkka, Forssa (1 henkilö)
  - Rinnekoti, Espoo (1 henkilö)
  - Ystävätupa, Helsinki (1 henkilö)
  - Wärjäämö, Tampere (1 henkilö)

Johanna Räisänen
HAMK Sosiaaliala
Korkeakoulunkatu 3
13100 Hämeenlinna

HAASTATELTAVIEN SUOSTUMUS OPINNÄYTETYÖHÖN OSALLISTUMISESTA

Opinnäytetyön aihe	Selvitys sosiaalisen yrityksen perustamisesta Virvelinrantaan Hämeenlinnan Seudun Kehi- tysvammaisten Tuki Ry:n tiloihin
Opinnäytetyön tekijä	Johanna Räisänen
Opinnäytetyötä ohjaava opettaja	Marja Sirkkola

Annan suostumukseni seuraaviin (rastita):

_____ **Suostun osallistumaan seuraavilla kohdilla Hämeen ammattikorkea-
koulussa tehtävään opinnäytetyöhön.**

- **Keskustelu nauhoitetaan opinnäytetyöhön ja siinä tehtävään tutkimukseen liittyen.**
- **Annan luvan käyttää keskustelusta saatua aineistoa opinnäytetyössä.**
- **Aineistoa saa käyttää asiantuntija-aineistona, ja sen yhteydessä saa mainita nimeni.**
- **Nauhat tuhotaan, kun opinnäytetyö tulee valmiiksi.**

Päivämäärä _____

Allekirjoitus _____

Nimenselvennys _____

KYSYMYKSET SOSIAALISELLE SUUNNITTELIJALLE

Kysymykset ovat suuntaa-antavia, joten voit vapaasti jakaa tietämystäsi seuraaviin aihe-alueisiin liittyen. Erityisesti toivon tietoa ja kokemuksiasi tiivistetysti seuraavista aiheista:

1. Sosiaaliset yritykset

Millaisia kokemuksia sinulla on sosiaalisista yrityksistä yleensä tai liittyen kehitysvamma-alaan?

Millaiset mahdollisuudet sosiaalisella yrityksellä on toimia Suomessa omien kokemustesi mukaan? Mitä kaikkea tulee ottaa huomioon?

2. Kehitysvammaisten työllistäminen yleisesti ja sosiaalisissa yrityksissä

Onko kehitysvammaisia työllistetty sosiaalisiin yrityksiin?

Onko kehitysvammaisten työllistämisessä ollut jotain vaikeuksia? Jos on ollut, niin minkälaisia?

Miten palvelujärjestelmämme tukee tai vaikeuttaa kehitysvammaisten työllistämistä?

SÄHKÖPOSTI ALUEKOORDINAATTOREILLE

Hei!

Olen soittanut teille opinnäytteeseeni liittyen ja lähestyn teitä kaikkia aluekoordinaattoreita vielä näin sähköpostin muodossa. Olen siis Johanna Räisänen, kolmannen vuoden sosionomi-opiskelija Hämeen ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyötäni Hämeenlinnan Seudun Kehitysvammaisten Tuki Ry:lle. Opinnäytteen tarkoituksena on selvittää, millä edellytyksillä Virvelinrantaan kolmannen sektorin tiloihin tuleva vapaaehtoistoiminnan keskus voisi toimia joko sosiaalisena yrityksenä tai muulla tavoin. Tämä keskus tulee toimimaan vapaaehtoistoiminnan koordinoinnin lisäksi virikkeisen vapaa-ajan keskuksena, vertaistuen ja kohtaamisen mahdollistavana paikkana, pienimuotoisena vohvelikahvilana sekä myymälänä, jossa on jälleenmyynnissä kehitysvammakentän omia tuotteita.

Näillä näkymin vapaaehtoistoiminnan keskuksen toteutuminen sosiaalisena yrityksenä ei ole todennäköistä, jolloin keskukselle tulee miettiä muita toteutusmalleja. Tämän takia kartoitan nyt teiltä aluekoordinaattoreilta jo olemassa olevia kehitysvammakentän paikkoja, jotka ovat joko puhtaasti kohtaamispaikkoja tai puhtaasti kahviloita tai jotain siltä väliltä. Listaan nämä paikat, ja selvitän niiden toimintasapluunan. Toivottavasti sitä kautta löytyy tietoa, jota voidaan hyödyntää vapaaehtoistoiminnan keskuksen suunnittelussa ja toteutuksessa.

Kysynkin siis,

- mitä kehitysvammakentän kohtaamispaikkoja ja/tai kahviloita tiedätte omalla toimialueellanne (tai muualla Suomessa)?
- onko niissä työllistetty kehitysvammaisia henkilöitä?

Ei ole väliä, onko paikka kuntayhtymän alainen, järjestön ylläpitämä tms. Tähän mennessä listaan on saatu seuraavat paikat:

PAIKKA	KAUPUNKI	YLLÄPITÄJÄ
Sopukka	Lappeenranta	Laptuote-säätiö
Hempankaari	Nokia	Pirsos
Wärjäämö	Tampere	Pirsos
Olkari	Tampere	OmaPolku ry
Rinnetuote	Espoo	Rinnekoti-säätiö
Ystävöntupa	Helsinki	Kehitysvammatuki 57
Olonurkka	Forssa	Forssan Seudun Kehitysvammaisten Tuki ry
Kamraatti	Oulu	Oulun Kehitysvammaisten Tuki ry

Erilaiset järjestötalot olen kuitenkin päättänyt rajata listan ulkopuolelle, vaikka ne toimisivatkin osaltaan kohtaamispaikkoina tai niissä olisi kahvila, sillä erityisesti niiden rahoitus eroaa liikaa tulevan vapaaehtoiskeskuksen rahoitusmahdollisuuksista.

Olisin kiitollinen, mikäli ilmoittaisitte minulle vielä mieleenne tulevista paikoista. Vastauksillanne osallistutte opinnäytteeseeni, ja annatte minulle luvan hyödyntää tietoja opinnäytteessäni. Tietoja on tarkoitus käyttää asiantuntija-aineistona, jonka yhteydessä nimenne mainitaan. Ilmoitattehan, mikäli ette anna suostumustanne edellä mainittuihin kohtiin. Kohdat koskevat niin jo tehtyä puhelinhaastattelua kuin kirjallisia vastauksianne.

Laitoin mukaan liitteet niin opinnäytteestäni, Virvelinrannasta kuin Hämeenlinnan seudun tukiyhdistyksen Vatukka- projektista, johon opinnäytetyöni liittyy.
Kiitokset vastauksistanne!

Ystävällisin terveisin

Johanna Räisänen

040-xxx xxxx

johanna.raisanen@student.hamk.fi

KYSYMYKSET KOHTAAMISPAIKOILLE JA KAHVILOILLE

Teemahaastatteluissa teemoja ja alustavia kysymyksiä olivat:

- 1) Milloin X on perustettu?
- 2) Ketkä X:n perustivat?
- 3) Ketkä ovat X:n toiminnan ylläpitäjät?
- 4) Mitkä ovat X:n aukioloajat?
- 5) Mitkä ovat X:n toimintamuodot eli mistä toiminta koostuu?
- 6) Mistä X:n kohderyhmä/ käyttäjäryhmä koostuu?
- 7) Millaiset ovat X:n kävijämäärät?
- 8) Millaiset ovat toiminnan resurssit?
  - Millaiset tilat ovat? Paljonko toiminnalle on neliöitä?
  - Kuinka paljon on palkattuja työntekijöitä?
  - Onko kehitysvammaisia henkilöitä työllistetty X:ssä? Jos on, min-kälaisissa työtehtävissä he toimivat?
  - Onko teillä vapaaehtoistyöntekijöitä? Jos on, niin kuinka monta, missä tehtävissä he toimivat ja kuinka saatte heitä mukaan toimintaanne?
  - Miten rahoitatte toimintaanne? Kuinka pysyväluonteista rahoitus on?
  - Kuinka turvaatte toiminnan jatkumisen ja kehittämisen?